

WYŻSZA SZKOŁA ZARZĄDZANIA
I ADMINISTRACJI W OPOLE

Program nauczania na I etapie edukacyjnym

POZNAĆ I ZROZUMIEĆ ŚWIAT

pod redakcją naukową
Wojciecha Duczmala
Sławomira Śliwy

Opole 2014

Recenzje
dr Marzena Żylińska
mgr Małgorzata Taraszkiewicz

ZESPÓŁ AUTORÓW

Beata Bułka
Beata Burzawa
Jarosław Czepczarz
Krystyna Dąbek
Hanna Franczak
Renata Kaczmarczyk
Irena Koszyk
Dorota Kowalska
Lucyna Polzer-Mizio
Jolanta Pytlik
Urszula Strzelczyk-Raduli
Stanisława Włoch
Barbara Wlazlik

Publikacja opracowana w ramach projektu
„Uczenie się przez działanie. Innowacyjny program nauczania
«Poznać i zrozumieć świat» do edukacji wczesnoszkolnej”.
Projekt jest finansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego
Funduszu Społecznego, Program Operacyjny Kapitał Ludzki, działanie 3.3.4.
Modernizacja treści i metod kształcenia
– projekty konkursowe

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

OŚRODEK
ROZWOJU
EDUKACJI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Redakcja i korekta
Maria Szwed
Tomasz Muszyński

ISBN 978-83-62683-55-0
978-83-7511-203-0

WYDAWNICTWO INSTYTUT ŚLĄSKI Sp. z o.o.
45-082 Opole, ul. Piastowska 17, tel. 77 454 01 23
e-mail: wydawnictwo@is.opole.pl

Spis treści

Od Redaktorów	5
Od Autorów	6

C z ę ś ć I

Na czym polega innowacyjność programu „Poznać i zrozumieć świat”	7
Koncepcja integralnego nauczania i wychowania	10
Edukacja zintegrowana	11
Uczenie się a taksonomia Benjamina Blooma	13
Schemat jednostki metodycznej	26
Dziecko na zajęciach	30
Uczenie się w działaniu	38
Nauczyciel – realizator programu od A do Z	46
Układ treści	48
Trochę przedsiębiorczości	49
Realizowane obszary tematyczne programu „Poznać i zrozumieć świat”	53

C z ę ś ć II

Cele kształcenia i wychowania	59
Treści	65
W świecie książek – lektur	110
Sposoby osiągania celów kształcenia i wychowania	113
Opis założonych osiągnięć ucznia	117
Kryteria oceny i metody sprawdzania osiągnięć ucznia	123
Bibliografia	131

Od Redaktorów

Innowacyjny program edukacji wczesnoszkolnej „Poznać i zrozumieć świat” został napisany w ramach projektu Priorytetu III: Wysoka jakość systemu oświaty, Działania 3.3: Poprawa jakości kształcenia, Poddziałania 3.3.4: Modernizacja treści i metod kształcenia – projekty konkursowe.

Motywy napisania projektu były liczne zmiany w zakresie podstawy programowej 1. etapu edukacyjnego, tj. edukacji wczesnoszkolnej oraz wprowadzenia obowiązku szkolnego dla sześciolatków.

Nowy paradygmat edukacji zmienia pracę szkół i nauczycieli, bowiem wchodzi nowatorskie programy nauczania, które powinny wdrażać innowacyjne metody pracy, treści i formy kształcenia dostosowane do zróżnicowanego wieku czy też specyficznych potrzeb edukacyjnych uczniów.

Czasami zdarza się tak, że sprawdzone i wykorzystywane w pracy dydaktycznej metody i formy pracy są już zdezaktualizowane. Dlatego program „Poznać i zrozumieć świat” wpisuje się w innowacje pojawiające się w nauczaniu, takie jak neurodydaktyka, konstruktywizm, ale korzysta również ze sprawdzonych koncepcji, tj. taksonomii Benjamina Blooma oraz koncepcji inteligencji wielorakich Howarda Gardnera.

Do realizacji projektu powołano zespół 13 specjalistów, w którego skład wchodziły zarówno osoby zajmujące się obszarem teoretyczno-badawczym (pracownicy Wyższej Szkoły Zarządzania i Administracji w Opolu), jak i praktycy.

Owocem ich pracy jest program, który powstał przede wszystkim z myślą o najmłodszych uczniach, w szczególności tych sześciolatków, nauczycielach oraz pracownikach naukowych zajmujących się edukacją wczesnoszkolną.

Od Autorów

„Wstańcie – chodźmy”

Jan Paweł II

Jest takie miejsce w sercu czy umyśle dziecka, które nie znosi pustki. Potrzebuje emocji, wrażeń, lubi być nawiedzane przez ciekawość i mimo strachu i niepewności uwielbia adrenalinę niewiadomej. Pozwólmy to miejsce zapełnić wspaniałymi przeżyciami.

Wszyscy chcemy, by nasze dzieci były szczęśliwe, twórcze, energiczne i życzliwe. Chcemy, by nasze dzieci wyrosły na dorosłych, którzy troszczą się o innych i pomagają rozwiązywać problemy dwudziestego pierwszego wieku. Wreszcie chcemy, by ich horyzonty sięgały zdecydowanie dalej – poza środowisko szkolne. Dziecko musi „skoczyć” w przyszłość, ale musi się znaleźć dogodne miejsce, które je przyjmie, wsparcie, które mu się okaże, gdyby się zachwiało. To wymaga pokazania wyjątkowej drogi.

Ale jak tego dokonać? Jakimi sposobami? Jak to zaplanować w czasie?

W przygotowanym programie przyjrzymy się wielu ważnym aspektom pozwalającym zrozumieć, jak dzieci mogą rozwijać swoją osobowość przez przeżycia, doświadczenia, obserwacje, przez wyrażanie uczuć, dyskusje, opinie, autorefleksje, przez radosną aktywność fizyczną. Jak wspierać i jak eksperymentować bez strachu i przekonania, że się nie da, że nie warto – bo strach, bo nie wyjdzie, bo skrytykują.

Zastanowimy się wspólnie, jak pomóc dzieciom w poznawaniu świata wszystkimi zmysłami. Przyjrzymy się aktywności małego dziecka, pokazując przykłady, jak stworzyć wyjątkowe środowisko wszechstronnego rozwoju – na miarę jego pasji i zainteresowań.

Ta wyprawa będzie niezwykła – odpowie na najbardziej nurtujące pytania. Damy dziecku możliwość współuczestniczenia w niezapomnianej przygodzie, która zostawi rumieniec na twarzy, a jego życiu nada kolory. Obudzimy marzenia – damy szansę na to, by dziecko mogło poznawać, działać, zdobywać i tworzyć. Damy wskazówki, jak można wspierać przemianę małego człowieka w wyjątkową OSOBE. Będzie tu sporo wiedzy i pomysłów, jak sobie na takiej wyprawie poradzić.

KAŻDE DZIECKO MA PRAWO MIEĆ ODWAGĘ REALIZOWAĆ SWOJE MAŁE I WIĘKSZE MARZENIA. Wiele tak naprawdę zależy od nas. Od pedagogów. Od rodziców. Od wszystkich dorosłych. Trzymamy kciuki.

CZEŚĆ 1

Na czym polega innowacyjność programu „Poznać i zrozumieć świat”

Program „Poznać i zrozumieć świat” wprowadza do praktyki nowe rozwiązania mające charakter ulepszeń. W programie postawiono na dwa obszary innowacyjności, mianowicie na kształtowanie:

1) umiejętności myślenia naukowego (umiejętność formułowania wniosków opartych na obserwacjach empirycznych dotyczących przyrody i społeczeństwa);

2) umiejętności uczenia się jako sposobu zaspokajania naturalnej ciekawości świata, odkrywania swoich zainteresowań i przygotowania do dalszej edukacji.

Przyjmując takie założenia jako kierunek planowanych zmian, nauczyciele pracujący według programu „Poznać i zrozumieć świat” stworzą uczniom optymalne warunki do pełnego rozwoju osobowości oraz możliwości odniesienia sukcesu. Program z wykorzystaniem szczególnych uwarunkowań szkół społecznych oraz lokalnych stwarza przyjazne środowisko i klimat do osiągnięcia sukcesów w różnych dziedzinach. Zaplanowany proces uczenia się skłania się w stronę samodzielnego stawiania problemów i ich rozwiązywania w toku działania ukierunkowanego na samodzielne myślenie, zadawania pytań nauczycielowi oraz współpracującym się, prowadzenia prac badawczych na miarę możliwości dziecka, samorealizacji w działalności poznawczej, społecznej, artystycznej, sportowej itp.

Program opracowano ze szczególną dbałością o własny rozwój fizyczny i psychiczny uczniów; uczniowie poznają, ćwiczą i wdrażają się do zdrowego stylu życia, poznają różne sposoby spędzania wolnego czasu, zaspokajają naturalną ciekawość świata.

Program uwzględnia również założenia związane z pracą z uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Autorzy programu zdają sobie sprawę, że wczesne wspomaganie rozwoju uczniów i likwidowanie mikrouszkodzeń CUN (centralnego układu nerwowego) odgrywają istotną rolę w przeciwdziałaniu skutkom nierówności społeczno-ekonomicznych, niepowodzeniom szkolnym i trudnościom w nauce na dalszym etapie

kształcenia. Zapewnienie dzieciom z trudnościami w nauce i zachowaniu optymalnych warunków do rozwoju na miarę ich możliwości przyczyni się do osiągnięcia ich sukcesów szkolnych. Dlatego do programu zostaną przygotowane również instruktarze do pracy z dziećmi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, zarówno uczniów mających z różnych przyczyn trudności w nauce, jak i tych zdolnych.

Klasa jako przestrzeń edukacyjna została pomyślana przez autorów programu jako miejsce uczenia się i twórczości, zaś edukacja jako działanie zorientowane na wspieranie rozwoju, konstruowanie wiedzy i zdobywanie nowych oraz poszerzanie umiejętności już posiadanych. Uczniowie zachęceni są do stawiania problemów i ich rozwiązywania w toku samodzielnego myślenia i współpracy. Sami też podejmują przeróżne działania, np. sportowe, artystyczne, społeczne, aby sprawdzić się w danej dziedzinie. Aby wyzwolić bogatsze możliwości i lepiej poznać siebie nawzajem, dzieci podejmą różnego rodzaju działalność poza klasą, np. akcje ekologiczne, wspólne wyjazdy, spacer, wycieczki oraz zajęcia w tzw. otwartych przestrzeniach edukacyjnych. Mają one kluczowe znaczenie dla dobrego samopoczucia, zdrowia i ogólnego stanu ducha dzieci, bo zapewniają różnorodność doświadczeń edukacyjnych oraz przyczyniają się do kompleksowego rozwoju – zarówno ciała, jak i umysłu. Otwarte przestrzenie edukacyjne, wszystko to, co dzieje się we wspólnotach lokalnych, to przyroda i całe środowisko dookoła nas, jak to zrobić, zaadaptować autentyczne przestrzenie i dodać do nich różne elementy edukacyjne, np. przenieść zajęcia do zabytkowej budowli i uzupełnić o dźwięk i odpowiednie światło, dodać legendy, baśnie, analizować tekst, nawet pisać; można przeprowadzić rewelacyjne zajęcia w lesie nie tylko o roślinach i zwierzętach, ale także pracować z mapą, zaznaczać ścieżki przemieszczania się zwierząt, obliczać, ile paszy należy umieścić w paśnikach, przygotować taką paszę; można pójść do parku, wykonać ilustracje wybranych miejsc, zmierzyć obwód drzew, porównać, które drzewo jest „grubsze”, wykonać zdjęcia, zastanowić się, jak je wykorzystać; można udać się do zakładu i nie tylko obserwować pracę, ale wykorzystać pomieszczenie do przeprowadzenia zajęć, bez książki i kart pracy – to samo można wykonać w gospodarstwie rolnym, w otoczeniu szkoły (tutaj dzieci mogą być „właścicielami” boiska, które należy ogrodzić, uczniowie mają do wyboru narzędzia i przybory miernicze, mierzą boisko, obliczają, ile siatki potrzebują, udają się do sklepu, dowiadują się o cenę siatki, obliczają, ile pieniędzy muszą mieć, aby boisko ogrodzić). Czasem naprawdę niewiele trzeba, żeby stworzyć inspirujące środowisko nauki, poruszające wszystkie zmysły uczniów. Nawet zapach kwiatów może stać się początkiem niezwykle kreatywnych działań. Do takich aran-

żacji można też z powodzeniem zaangażować uczniów i wykorzystać ich umiejętności i talenty.

Działania te wymagają przede wszystkim dużej otwartości umysłu nauczyciela. Nie chodzi tu do końca o to, żeby nagle wymyślać jakieś zupełnie nowe, rewolucyjne podejście. Wystarczy połączyć to, co już w klasie zachodzi, i wybrać z tego elementy odpowiednie do pracy w środowisku zewnętrznym. Niektóre z nich mogą nabrać zupełnie nowego znaczenia i „rozkwitnąć” właśnie wtedy, kiedy „wyprowadzi” się je ze szkolnych murów. Wszystko to zmierza do wyzwania u uczniów pożądaných postaw wobec otoczenia, rozwijania samorządności, stwarzania możliwości twórczego działania. Realizując tego typu zadania, eksponowana jest podmiotowość ucznia. Poszczególne oddziaływania dydaktyczno-wychowawcze pozytywnie wpływają na jego rozwój i sprawiają, że nauka ma szansę być przyjemna i bezstresowa.

Planując nauczanie w otwartej przestrzeni edukacyjnej, nauczyciel musi pamiętać o kilku zasadach:

- planowaniu przebiegu procesu edukacyjnego w najbliższej okolicy, uwzględniając jej walory;
- projektowaniu przestrzeni dla różnych grup i stylów uczenia się;
- łączeniu ze sobą różnych dziedzin nauczania;
- zapewnieniu każdemu uczniowi jego własnej przestrzeni;
- przenikaniu się przestrzeni fizycznej i wirtualnej¹.

Zajęcia są planowane zgodnie z potrzebami danej grupy, powiązane w sposób interdyscyplinarny z treściami nauczania, zorganizowane wokół określonego tematu. Przebiegają w różnych fazach, w których uczniowie pracują zespołowo, w parach i indywidualnie. Aktywności (zadania) są dobierane do możliwości każdego uczestnika grupy, rozwijana jest umiejętność pracy grupowej poprzez stosowanie odpowiednich gier i zabaw. Podczas zajęć ważne są przede wszystkim indywidualne umiejętności dzieci, a ich poczucie własnej wartości jest budowane przez rozmaite aktywności, w których każde może pokazać swoje mocne strony. Ważnym etapem zajęć jest swobodna aktywność dzieci, kiedy stawiają sobie cele i je realizują na własny sposób. Takie planowanie i prowadzenie zajęć pozwoli rozwinąć u dzieci:

- pewność siebie;
- postawę poszanowania dla reguł/zasad;
- motywację wewnętrzną do pokonywania trudności;
- empatię;

¹ A. Jeffrey za: Lackney, *Reimagining outdoor learning spaces Primary capital, co-design and educational transformation*, Futurelab innovation in education, Becta leading next generation learning, 2008, s. 56.

- umiejętności społeczne: komunikację, współpracę itp.;
- niezależność;
- zdolności umysłowe;
- poczucie własnej wartości.

Zajęcia prowadzone w otwartej przestrzeni edukacyjnej dają dzieciom wiele swobody, pozwalają wykorzystać ich energię w sensowny sposób, nie ograniczając jej wieloma zakazami, czasem niezbędnymi w budynku; to motywuje dzieci do aktywności, pozwala na wykorzystanie ich mocnych stron; kształtują nawyki zdrowego stylu życia – aktywnego spędzania czasu na dworze, niezależnie od pogody, uczą przygotowania się do każdych warunków; dzieci mają możliwość poznawania przyrody przez doświadczanie realnego świata, nie z podręcznika, a efekty takiej aktywności uczniów są dużo trwalsze niż uczenie się z tylko książki.

Pamiętajmy: „Przestrzeni nowoczesnej edukacji nie można redukować do przestrzeni szkoły. Szkoła i klasa nie są jedynymi miejscami uczenia się”².

Koncepcja integralnego nauczania i wychowania

Program opiera się na nauczaniu integralnym; integracja rozumiana jest jako „[...] swoiste zespolenie się, tworzenie całości z części [...], sposób nauczania mający na celu pokazywanie związków między wszystkimi kierunkami czy zakresami edukacji oraz ukazywanie nauki jako całości [...], integracja to łączenie elementów w całość, ale ta całość nie jest sumą elementów, jest nową jakością”³. Integracja stanowi alternatywę nauczania przedmiotowego, jest swoistym rodzajem edukacji wspierającej rozwój dziecka.

„Integracja pozwala w toku określonych czynności dydaktycznych opisywać rozmaite elementy rzeczywistości z punktu widzenia różnych dyscyplin w tym samym czasie, ukazywać podobieństwa, różnice, związki i zależności między przedmiotami i zjawiskami [...], prezentować scalony obraz świata”⁴, uczeń ma od razu dostęp do wielu obszarów wiedzy, wgląda w nie, uruchamia struktury poznawcze, rozwija procesy myślowe.

²S. Drzażdżewski, *Przestrzeń nowoczesnej edukacji najmłodszych dzieci i uczniów*, „Meritum” 2013, nr 1, s.2.

³R. Więckowski, *Organizacja edukacji wczesnoszkolnej*, „Życie Szkoły” 1998, nr 6, s. 326.

⁴S. Frycie, *Integracja w nauczaniu*, [w:] *Encyklopedia pedagogiczna*, red. W. Pomykało, Fundacja „Innowacja”, Warszawa 1997, s. 260.

Aby proces integracji był pełny, musi przebiegać równoległe na czterech płaszczyznach: treściowej, wychowawczej, metodycznej i organizacyjnej⁵. Integracja treściowa polega na ciągłym poszerzaniu i pogłębianiu wiedzy z różnych dziedzin edukacji oraz na integracji wewnątrzprzedmiotowej; to łączenie różnych zadań, ćwiczeń, form aktywności; to koncentrowanie aktywności uczniów wokół tematu, sytuacji czy problemu. Integracja wychowawcza opiera się na równoległym realizowaniu celów poznawczych i wychowawczych, umożliwia rozwój wrażliwości i świadomości społeczno-moralnej, mobilizuje do współpracy i współdziałania, eliminując przy tym niezdrową rywalizację. Integracja metodyczna przejawia się w stosowaniu różnorodnych, wzajemnie się uzupełniających metod i form pracy uczniów w celu stymulowania ich wszechstronnego rozwoju. Integracja organizacyjna to naprzemienne stosowanie różnych rodzajów aktywności uczniów w odcinkach czasowych regulowanych możliwościami, potrzebami, rytmem biologicznej sprawności dzieci. Na inne rodzaje integracji, oprócz wcześniej wymienionych, wskazuje M. Żytko⁶. Warto je przytoczyć, gdyż znajdują one odzwierciedlenie w opracowanym programie. Jest to integracja poznawcza, w której następuje koncentracja działań uczniów wokół procedur efektywnego uczenia się i poznawania świata (np. wykonywanie eksperymentów, obserwacje, czytanie) oraz integracja kompetencyjna – koncentracja treści i aktywności uczniów wokół rozwijania wybranych kompetencji społecznych, emocjonalnych czy poznawczych (np. myślenie krytyczne, umiejętność komunikowania się).

Edukacja zintegrowana

Edukacja zintegrowana to optymalny model nauczania dzieci w młodszym wieku szkolnym. Model ten dostosowuje treści i organizację procesu kształcenia do właściwości rozwojowych i indywidualnych uczniów. W edukacji zintegrowanej proces uczenia się oparty jest na różnych formach aktywności uczniów, co ma odniesienie w płaszczyznach integracji wymienionych już wcześniej. W prezentowanym programie kształcenie zintegrowane rozumiane jest jako strategia zmian rozwojowych dziecka

⁵ R. Więckowski, *Jak reformować edukację wczesnoszkolną?*, „Życie Szkoły” 1999, nr 6, s. 403–407.

⁶ M. Żytko, *Kształcenie zintegrowane. Problemy teorii i praktyki*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2002; M. Żytko, *Pozwólmy dzieciom mówić i pisać, w kontekście badań umiejętności językowych trzecioklasistów*, Centralna Komisja Egzaminacyjna, Warszawa 2010; M. Żytko, *Pisanie, żywy język dziecka*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2006.

i stanowi „[...] złożony model edukacji [...], który można ująć jako egzemplifikację konstruktywistycznego paradygmatu nauczania”⁷.

Autorzy programu za fundament przyjęli koncepcję edukacji zintegrowanej opracowaną przez Łucję Muszyńską, która ujmuje wychowanie i nauczanie jako „[...] jednolity proces równoległej realizacji zespolonych ze sobą celów wychowawczych i dydaktycznych przez odpowiednio wzbogaconą treściowo i metodycznie pracę nauczyciela”⁸. Zgodnie z tym edukacja zintegrowana polegać będzie na łącznym ujmowaniu celów nauczania oraz wychowania, scalaniu treści i materiału nauczania i wychowania w jednostkach tematycznych/blokach, tworzeniu jednolitych sekwencji sytuacyjnych służących działaniom i przeżyciom dzieci. Główną zasadą organizacji pracy dzieci stanie się stosowanie bogatych i różnorodnych sytuacji dydaktycznych, prowadzących do wyzwolenia aktywności uczniów. Zaprojektowane sytuacje dydaktyczne są zgodne ze współczesnym nurtem w nauczaniu, zapewniają pierwszeństwo aktywności własnej ucznia nad przekazem społecznym, co tworzy warunki do rozwojowej zmiany poznawczej i samodzielnego konstruowania wiedzy przez dzieci. Sytuacje te będą odwoływać się do przedstawionych w rozdziale *Założenia teoretyczne programu „Poznać i zrozumieć świat”* skoncentrowanych podstaw teoretycznych.

Należy również zwrócić uwagę na inny termin pojawiający się w dokumentacji szkolnej, mianowicie kształcenie zintegrowane, które jest formą prowadzenia zajęć w pracy z małym dzieckiem oraz strategią zmian rozwojowych dziecka. W formie kształcenia zintegrowanego dziecko postrzegane jest jako niepowtarzalna całość, a obowiązkiem nauczyciela staje się konieczność uznania podstawowego sposobu nabywania przez nie kompetencji, jego stylu uczenia się, strategii poznawczych oraz naturalnych skłonności i możliwości⁹. Prezentowany program uwzględnia wymienione komponenty kształcenia zintegrowanego przez odniesienie się do teorii inteligencji wielorakich Howarda Gardnera, odkrywania własnych strategii poznawczych każdego ucznia oraz uznawania naturalnej potrzeby ruchu, edukacji przez ruch.

⁷ R. Michalak, *Edukacja elementarna jako strategia zmian rozwojowych dziecka*, „Impuls”, Kraków 2004, s. 89.

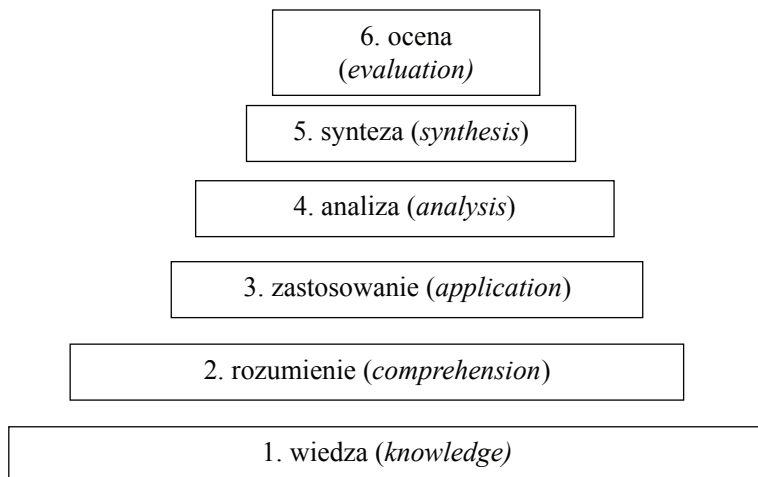
⁸ Ł. Muszyńska, *Integralne nauczanie i wychowanie w klasach I-III*, PWN, Poznań 1974, s. 10.

⁹ H. Sowińska, R. Michalak, *Edukacja elementarna jako strategia zmian rozwojowych dziecka*, „Impuls”, Kraków 2004, s. 89.

Uczenie się a taksonomia Benjamina Blooma

Założenia programu, bazujące na aktywności własnej ucznia, pozwalają rozumieć uczenie się jako dynamiczny proces gromadzenia, porządkowania, modyfikowania, uogólniania różnorodnych doświadczeń (poznawczych, społecznych, praktycznych) w różnych sytuacjach, zarówno tych planowanych, jak i nieplanowanych/spontanicznych, niezwykle ważnych w nauczaniu małych dzieci. Zaplanowany proces uczenia się polega na odwoływaniu się do posiadanych doświadczeń i wiedzy, tworzeniu nowych powiązań między tym, czego dziecko doświadczyło i co wie, z tym, czego doświadcza i co poznaje. Takie rozumienie uczenia się harmonizuje z opracowanym przez B. Blooma modelem kształcenia i uczenia się. Według tegoż autora uczenie się jest związane z trzema sferami aktywności; są to: **sfera kognitywna** (wiedza i umiejętności intelektualne: rozumienie, zastosowanie, analiza, synteza, krytyczne myślenie), **sfera afektywna** (emocjonalna: uczucia, motywacje, wartości, postawy), **sfera psychomotoryczna** (zmiany i rozwój określonych zachowań i umiejętności fizycznych wymagających koordynacji umysłu i czynności mięśni). Każda z nich jest niezwykle ważna w rozwoju małego dziecka. Program stwarza uczniom warunki do zaspokojenia potrzeb w wymienionych sferach, a tym samym sprzyja rozwojowi. Konsekwentnie podążając za B. Bloomem, można wskazać, jakie umiejętności uczeń rozwija. Każda ze sfer dzieli się na kategorie-poziomy zaawansowania - od najprostszego zachowania uczącego się do najbardziej złożonego. Aktywności związane z rozwojem i uczeniem się na wyższych poziomach są możliwie po zdobyciu odpowiedniej wiedzy i umiejętności na niższych poziomach.

Benjamin Bloom u podstawy swojej taksonomii umieścił wiedzę a nie wiadomości. Wiadomości uznał tylko jako informacje, zaś wiedza jest pojęciem znacznie szerszym, wskazującym na umiejętność posłużenia się informacją. B. Bloom w szerszej perspektywie zwraca uwagę na cele nauczania, takie jak analiza, synteza, ewaluacja. W praktyce przekłada się to na polecenia kierowane do uczniów oraz na zadania, ćwiczenia, które kształtowałyby wymienione cele. Schemat przedstawia hierarchiczny podział celów B. Blooma.

Źródło: Opracowanie własne.

Schemat 1. Kategorie sfery kognitywnej B. Blooma

Odpowiednio sprecyzowane cele nauczania dokładnie określają, co chcemy osiągnąć w poszczególnych obszarach i na poszczególnych poziomach. To od nas, nauczycieli, zależy będzie, czy osiągniemy cel, czy też nie. Poziomy taksonomii B. Blooma pozwolą doprecyzować to, do czego w procesie uczenia dąży nauczyciel i uczeń, co mają osiągnąć.

Cel 1.: **wiedza** – uczeń **zapamiętuje** nie dla samego przechowywania informacji i „gromadzenia ich w mózgu”, ale dla ich wykorzystania i przetwarzania. Potrafi: **wymienić, zdefiniować, nazwać, rozpoznać, opisać, porządkować, zapisać, wyznaczyć, odtworzyć, znaleźć...** odpowiedni wycinek i tak już posiadanej wiedzy, korzysta z niego. Nauczyciel może osiągnąć ten cel, odpowiednio stawiając pytania i konstruując polecenia:

Co? Gdzie? Jak? Kiedy? Kto? Który? Co się stało po ...? Ile ...?
Kto to był, że ...?
Jak można nazwać ...? Opisz, co się stało na ...?
Czy możesz powiedzieć, dlaczego ...?
Czy możesz odnaleźć sens ...? Co to jest ...?
Co jest prawdziwe, czy fałszywe? ...
Nazwij... Przelicz... Przypomnij... Znajdź... Opisz...

Cel 2.: **rozumienie** – uczeń **rozumie** pojęcia, zasady, trafnie je argumentuje. Potrafi: **wy tłumaczyć, wyjaśnić, scharakteryzować, podać przykład, wyrazić własnymi słowami, identyfikować, relacjonować,**

parafrazować... otaczający go świat. Ten cel można osiągnąć przez pytania typu:

Czy możesz przedstawić, opowiedzieć, wyjaśnić, podać przykład, wskazać różnice. Jak to można napisać własnymi słowami ...?
 Czy możesz napisać/opowiedzieć krótki zarys ...?
 Jak myślisz, co może się stać...? Jak myślisz, kto ...?
 Jaki był główny pomysł ...?
 Można odróżnić ...? Jakie różnice istnieją pomiędzy ...?
 Czy możesz podać przykład ?
 Co masz na myśli ...? Możesz podać definicję ...? Objaśnij...

C e l 3.: zastosowanie – uczeń stosuje posiadaną już wiedzę i wykorzystuje osiągnięty poziom zrozumienia do **działania (w sferze psychicznej i fizycznej)**. Potrafi: **wykonać, zastosować, posłużyć się, demonstrować, eksploatować, interpretować, konstruować, korzystać, manipulować, modyfikować, montować, stosować, zmieniać, wdrażać...**, wykorzystując przy tym wcześniej opanowane obszary. Osiągnięciu tych umiejętności sprzyjają pytania i polecenia:

Dlaczego? Jak? Czy możesz? Jak postąpisz?
 Czy znasz inny przykład, podobny?
 Gdzie to się mogło stać ...?
 Możesz pogrupować według cech, takich jak ...?
 Co można zmienić, żeby ...?
 Czy można zastosować działanie z własnego doświadczenia ...?
 Jakie pytania należałoby zadać w związku ...?
 Czy z podanych informacji można opracować zestaw instrukcji (np. jazdy na rowerze)...?
 Czy te informacje są przydatne, jeśli masz ...?
 Do czego te informacje są przydatne?
 Pokaż... Zademonstruj... Wykonaj...

C e l 4.: analiza – uczeń **rozwiązuje problemy typu „odkryć”, wyciąga wnioski, uzasadnia tezę, odkrywa przyczynę, dokonuje analizy na różnym materiale, podaje argumenty, rozwiązuje, odkrywa...** Istotą myślenia analitycznego jest wyszukiwanie i wykazywanie błędów, niespójności, dowodzenie swych racji. Osiągnięciu tych umiejętności sprzyjają pytania i polecenia:

Co myślisz? Co wynika z...? Jak można poklasyfikować?
 Jak można zilustrować?
 Czy możesz wskazać różnice, podobieństwa? Jakie znasz części?
 Które wydarzenia mogły ...? W czym było to podobne do ...?
 Co było przyczyną (zachowania) ...? Jakie są możliwe inne wyniki?
 Dlaczego ... zmiany zachodzą?
 Możesz porównać swoje ... z tym, co zostało prezentowane w ...?
 Czy możesz wyjaśnić, co musiało się stać, gdy ...?
 Jakie są problemy? ... Można odróżnić ...?
 Jakie były niektóre motywy ...?
 Co było punktem zwrotnym?

Cel 5.: **synteza** – uczeń wykazuje się umiejętnością dobierania i zestawiania elementów składowych w nową strukturę, **tworzy** nowe informacje, odpowiedzi, unikalne rozwiązania problemów, wytwarza własne dzieła, opracowuje plan działania, tworzy obraz całości na podstawie częściowych danych. Uczeń: **formułuje, komponuje, konstruuje, łączy, opracowuje, organizuje, pisze, planuje, projektuje, proponuje, przedstawia, składa, tworzy, ustawia, wykonuje, zbiera, zarządza...** Myśląc o **syntezie systemowej**, odnosimy się do **myślenia twórczego**, z zachowaniem jego istotnych faz, takich jak **przygotowanie** (selektywnie wybranej informacji), **inkubacja** rozwiązania problemu (świadoma lub nieświadoma), **iluminacja** i znalezienie rozwiązania problemu, **weryfikacja** i sprawdzenie istotności rozwiązania. Osiągnięciu tych umiejętności sprzyjają pytania i polecenia:

Co by było, gdyby? Co może się stać? Co można zrobić z...?
 Jak zaplanować? Czy możesz zorganizować? Jak mógłbyś ocenić?
 Co wzięłbyś pod uwagę?
 Czy można zaprojektować... do...?
 Czy możesz skomponować utwór /akompaniament rytmiczny,
 układ gimnastyczny do...?
 Jakie są możliwe rozwiązania ...?
 Na ile sposobów można ...? Jakie to sposoby?
 Można tworzyć nowe i nietypowe zastosowania dla ...?
 Można napisać nowy przepis na smaczne danie?
 Można opracować projekt, który ...?

Cel 6.: **ocena** – uczeń koncentruje się na ocenianiu i wartościowaniu informacji z uwagi na jakieś kryterium czy cel, a także tworzeniu własnych kryteriów oceny i argumentowaniu. Dziecko na tym poziomie: **argumen-**

tuje, broni, decyduje, krytykuje, osądza, poprawia, sprawdza, szacuje, uzasadnia, wartościuje, wnioskuje, weryfikuje, wybiera, zastanawia się, recenzuje... Osiągnięciu tych umiejętności sprzyjają pytania i polecenia:

Czego lepiej użyć? Jaki materiał zastosować (papier, tektura)?

Co sądzisz o...?

Jak ty postąpiłbyś? Dlaczego? Czy potrafisz oszacować?

Czy możesz określić?

Czy potrafisz wskazać najważniejsze?

Czy istnieje lepsze rozwiązanie?

Czy można ocenić wartość...?

Czy można bronić swojego zdania na temat...?

Czy uważasz, że... jest dobre lub złe?

Jak byś postąpił...?

Jakie zmiany do... polecasz?

Jak byś się czuł, gdyby...?

Jak skuteczne są...?

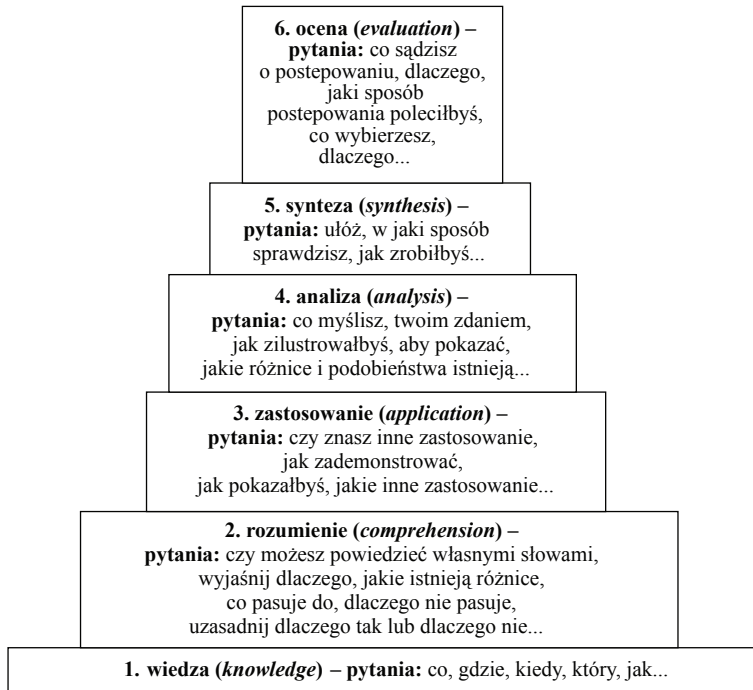
Co sądzisz o...?

Warto wskazać na ścisły związek pomiędzy czasownikami użytymi w podstawie programowej (e f e k t y) a wywołaną sytuacją edukacyjną i samą formą zadania, kierowaną do ucznia. Aby osiągnąć efekty wskazane przez B. Blooma, należy stosować w uczeniu oraz w uczeniu się zadania otwarte, wieloczynnościowe, zmuszające dziecko do odniesienia się do tego, co umie, wie, zna i budowanie nowego. Zadawanie odpowiednich pytań zmusza ucznia do twórczego rozwiązania problemu i odkrywania nowego, tego co było dotąd nieznanne.

W toku wdrażania zaplanowanych w programie **sytuacji edukacyjnych** uczeń będzie miał okazję rozwijać różne rodzaje aktywności, które współdecydują o efektywności **uczenia się**; są to: aktywność percepcyjna, percepcyjno-motoryczna, umysłowa, emocjonalno-motywacyjna. Pozwala to na wielostronne poznawanie świata, budzi ciekawość dziecka, pozwala na samodzielne odkrywanie wiedzy¹⁰. W procesie dydaktycznym **pytania** stają się **narzędziami** „[...] do wywierania bezpośredniego wpływu na psychikę ucznia, rozwijania myślenia pytajnego, będącego pierwszym krokiem do wystąpienia myślenia intencjonalnego”¹¹.

¹⁰ B. Oelszlaeger, *Uczenie się uczniów klas początkowych*, [w:] *Wczesna edukacja dziecka wobec wyzwań współczesności*, red. I. Adamek, Z. Zbróg, Wydawnictwo Libron – Filip Lohner, Kraków 2011.

¹¹ R. Fisher, *Uczymy jak się uczyć*, WSiP, Warszawa 1999, s. 104-105

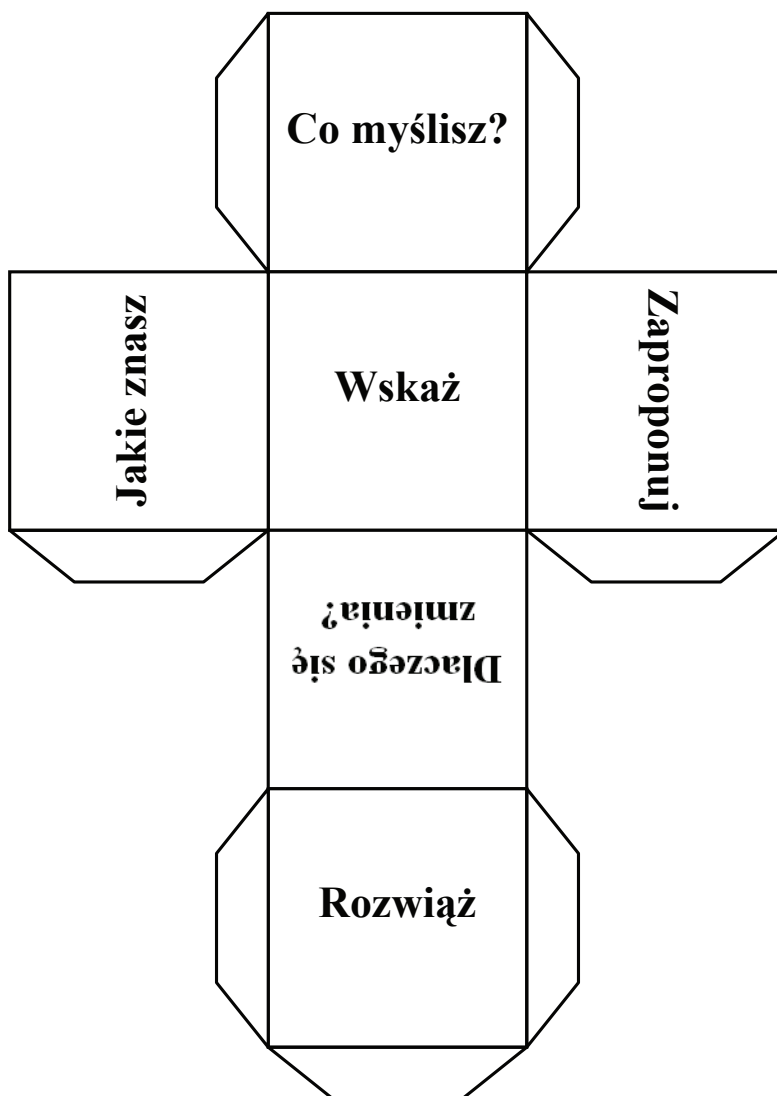

Ź r ó d ł o: Opracowanie własne.

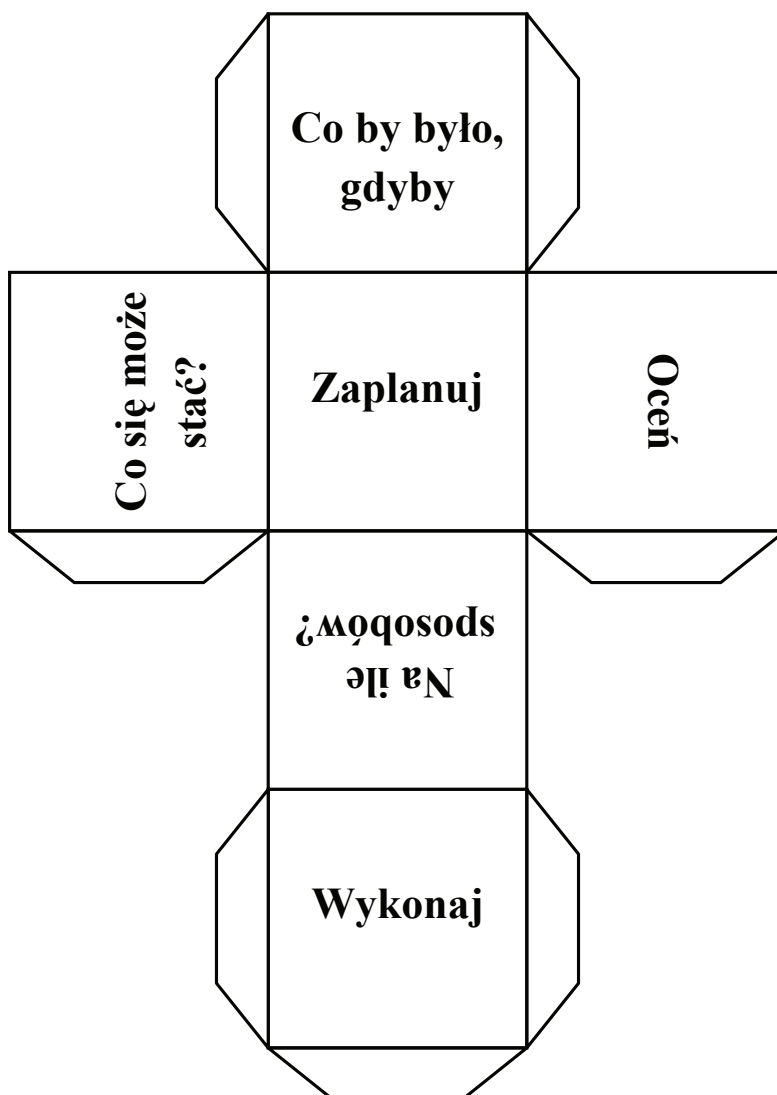
Schemat 2. Kategorie sfery kognitywnej B. Blooma z zestawem poleceń i pytań

Atrakcyjną formą zadawania pytań rozwijających myślenie twórcze, pozwalających uniknąć stereotypu sytuacyjnego nauczyciel – pytanie – uczeń – odpowiedź, będą zaproponowane przez autorów kostki do gry. Losowy rzut kostką zdecyduje za dziecko, na jakie pytanie powinno odpowiedzieć. Dołączone do programu scenariusze zawierają szczegółowy opis ich zastosowania podczas zajęć. Przedstawiamy propozycje kilku kostek, zaznaczamy, iż jest ich znacznie więcej.

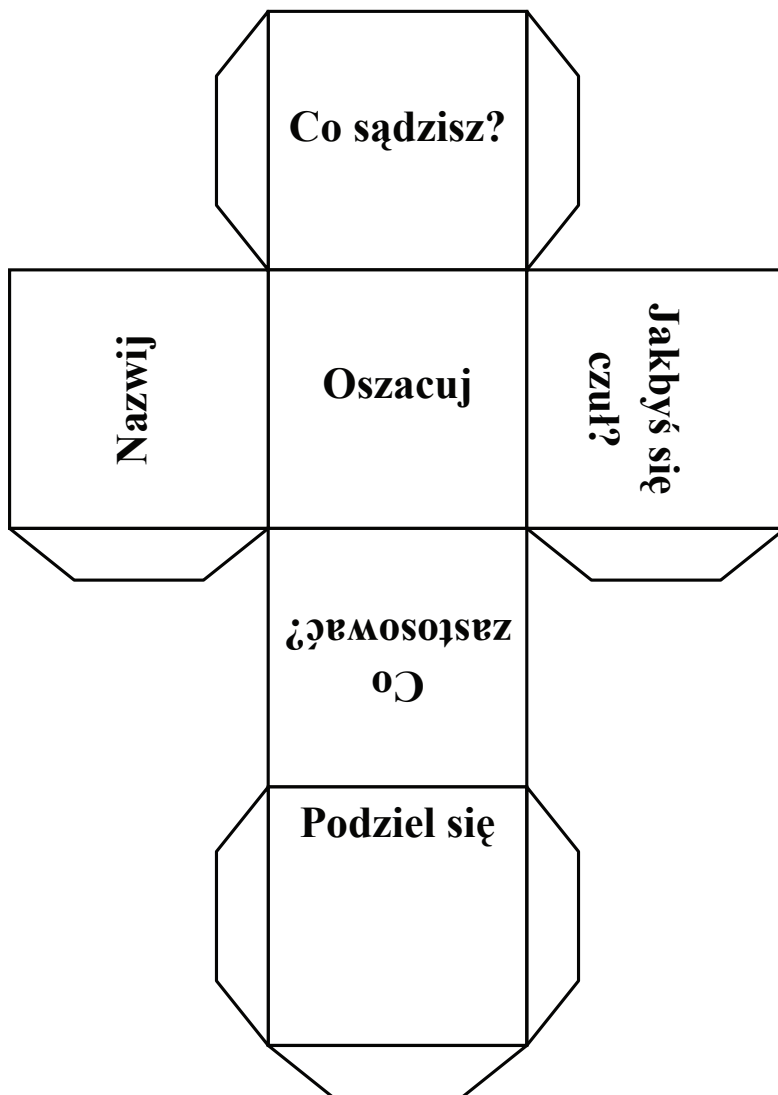
Kostka 1.

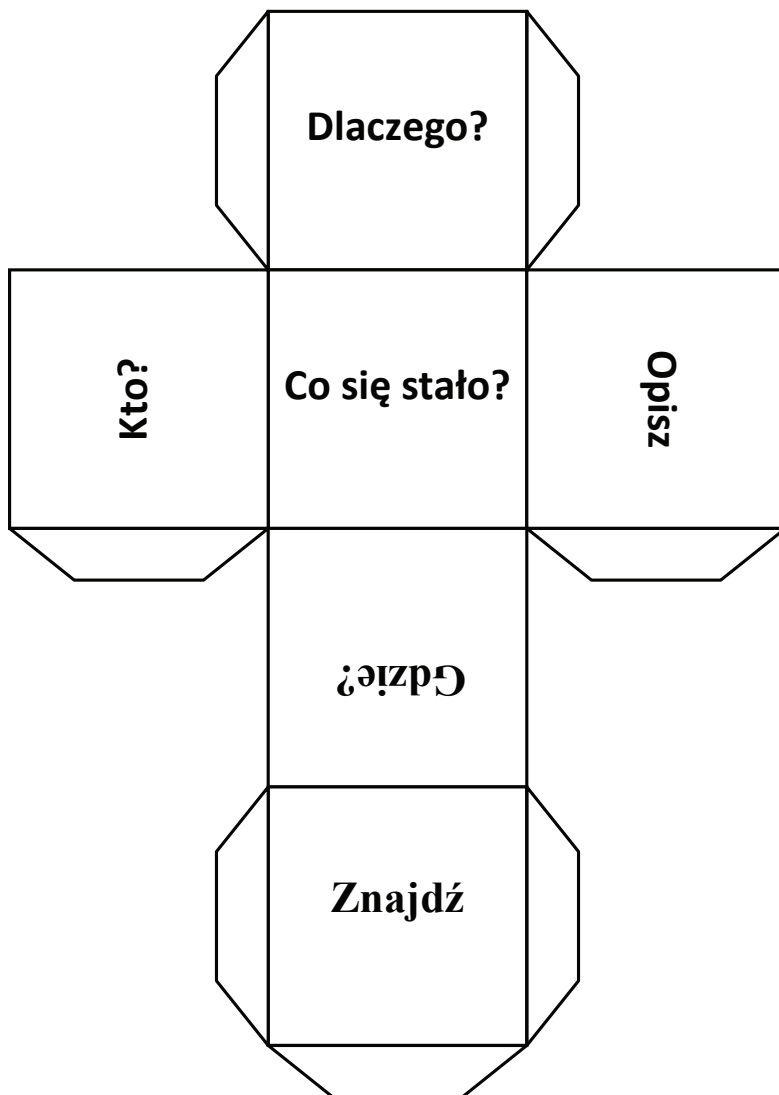
Kostka 2.

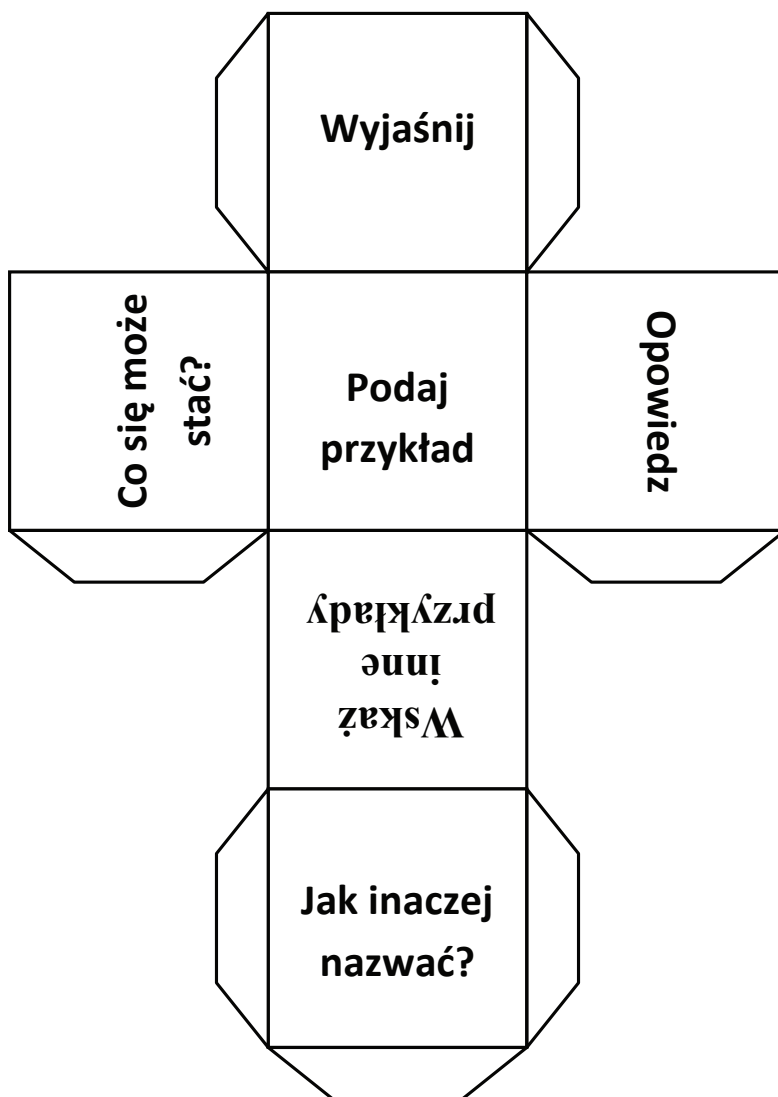
Kostka 3.

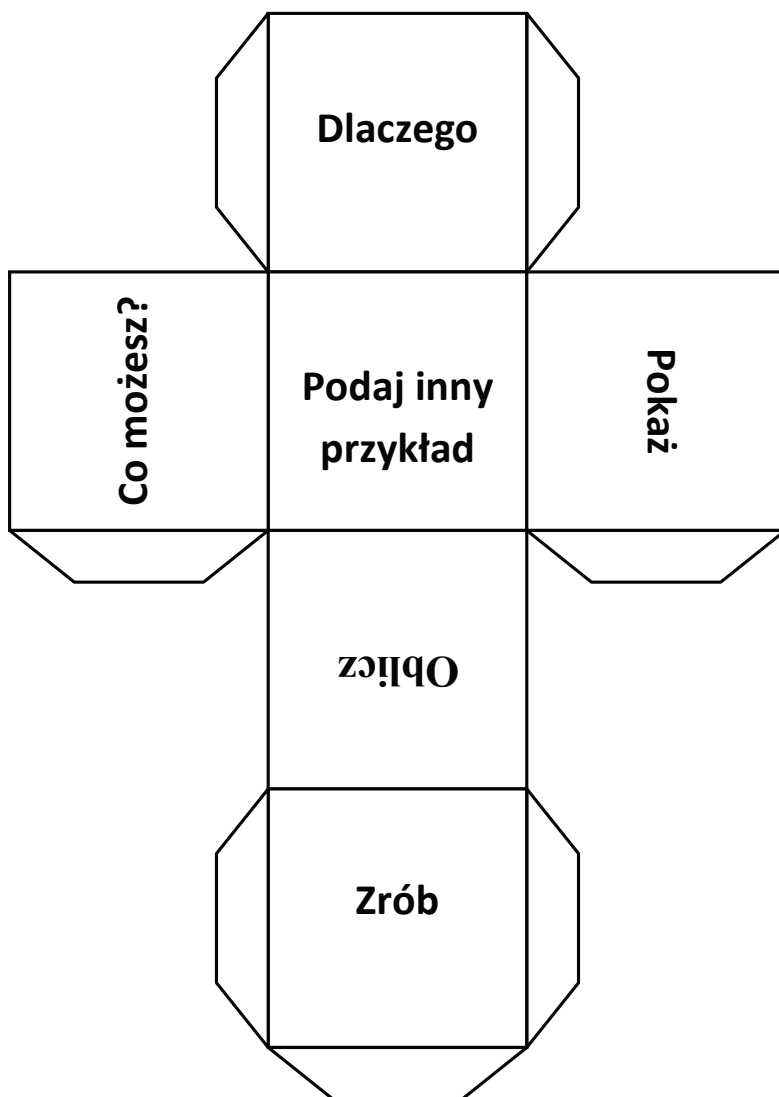
Kostka 4.

Kostka 5.

Kostka 6.

Oprócz pytań sposobami pobudzania **aktywności twórczej**, na której tak zależy autorom programu, są **wskazówki słowne**, które mają charakter heurystyczny, a także **pobudzanie** do zadawania pytań i formułowania pomysłów, np.:

- jakie są inne zastosowania?
- które pomysły można połączyć, aby powstało inne rozwiązanie?
- co by było, gdyby dało się problem, rzecz, odwrócić?
- bez czego można by się obyć?
- co można zwiększyć lub zmniejszyć?¹².

W programie zwrócono uwagę nie tylko na sztukę zadawania pytań przez nauczyciela, ale również na ich konstruowanie przez samego ucznia. To dopiero jest sztuka, kiedy uczeń pyta nauczyciela i swoich kolegów, docieka, analizuje..., zadając pytania, równocześnie uczy się dostrzegać problem i rozumie go. Uczenie sztuki stawiania pytań – oto jedno z podstawowych założeń prezentowanego programu. Kształtowanie tej umiejętności przyczyni się do wzmacniania zdolności dostrzegania i rozumienia problemu, wyodrębniania cech przedmiotów, rozwijania umiejętności zamykania myśli w formie zdania pytającego, polecenia, a nawet konstruowania ćwiczeń lub zadań.

Sprzymierzeńcami nauczyciela w sztuce zadawania pytań (i nie tylko), a ucznia w uczeniu ich konstruowania (i nie tylko) są maskotki: **Aktywek** i **Leniwek** (obie postaci zaprojektowane przez dzieci).

Aktywek – jest myślicielem, istotą aktywną intelektualnie i fizycznie, chętnie uczestniczy w zajęciach, angażuje dzieci i swojego kolegę, **Leniwka**, do działania, poznawania, doświadczenia i kreatywności. Każdy jest inny, ale razem tworzą niepowtarzalny duet. To istoty o przeciwnych cechach charakteru, jedna jest twórcza, druga mniej, jedna chętnie ćwiczy i uczestniczy w zabawach ruchowych, dba o zdrowie, druga o tym zapomina. **Aktywek** (jak wskazuje nazwa) aktywnie słucha muzyki, śpiewa, tańczy, maluje, zaś **Leniwek** potrzebuje zachęty. **Aktywek** jest przedsiębiorczy, chętny do współpracy, jest społecznikiem, a **Leniwek** chowa się w kątach, unika działań. **Aktywek** liczy, czyta, pisze, **Leniwek** również wykonuje te czynności, ale trochę wolniej, jakby od niechcenia. Obaj zaś chętnie eksperymentują, wykonują doświadczenia, czytają instrukcje, poznają otaczający ich świat. Obaj również są sympatyczni, koleżeńscy, wspierają się nawzajem i uczą od siebie.

¹²I. Adamek, *Uczenie uczenia się – wspieranie się edukacyjne ucznia*, [w:] *Wczesna edukacja dziecka wobec wyzwań współczesności*, red. I. Adamek, Z. Zbróg, Wydawnictwo Libron – Filip Lohner, Kraków 2011, s. 20.

Oto maskotki, przewodnicy po programie „Poznać i zrozumieć świat”

Aktywek

Leniwek

życzą udanej podróży po programie

Schemat jednostki metodycznej

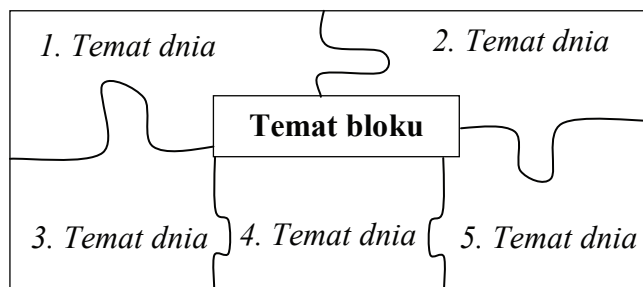
Przygotowanie integralnej jednostki metodycznej wymaga określenia tematu naczelnego ujętego w formie bloku, określenia czasu realizacji (liczba dni) oraz podania tematów dnia i przyporządkowanych im tematów poszczególnych edukacji.

Podstawą planowania nauczania są tematy wiodące, tworzące bloki. Każdy blok to co najmniej jeden dzień aktywności ucznia. Czas realizacji poszczególnych bloków określa nauczyciel elastycznie, w zależności od możliwości uczniów. Wątki, wokół których organizowana jest aktywność ucznia, koncentrują się na osnowie naczelnego tematu bloku. Każda integralna jednostka metodyczna ma wspólny temat, który łączy wszelkie poczynania nauczyciela i dzieci.

Cele dobierane do integralnych jednostek metodycznych stanowią połączenia cech kierunkowych dziecka, to znaczy cech uczuć i woli wyznaczających, do czego dziecko będzie w przyszłości dążyło i jakie wartości uznawało, oraz cech sprawnościowych. Tylko łączne ujmowanie tych celów umożliwia rzeczywistą integrację wychowania z nauczaniem.

Zajęcia projektowane są według schematu:

1. Temat bloku (blok realizowany od jednego do kilku dni).
2. Temat dnia: TEMAT 1. dnia
TEMAT 2. dnia
TEMAT 3. dnia [...]

Źródło: Opracowanie własne.

Schemat 3. Planowanie bloków tematycznych

Oto schemat jednostki metodycznej opartej na koncepcji **integralnego wychowania i nauczania Ł. Muszyńskiej**.

Temat bloku
Temat dnia
Tematy poszczególnych edukacji realizowanych w danym dniu
Zapisy podstawy programowej – treści
Cele zajęć
Kształtowane postawy
Metody
Formy
Środki dydaktyczne
Tok zajęć

Źródło: Opracowanie własne.

Schemat 4. Konstrukcja scenariusza integralnej jednostki tematycznej

W programie edukacji zintegrowanej nie ma podziału na wyraźne odcinki. Nauczyciel elastycznie dysponuje czasem, dzieląc go w dowolny

sposób na poszczególne edukacje, pamiętając o realizacji ramowego planu nauczania.

W programie „Poznać i zrozumieć świat” planowanie metodyczne odbywa się zgodnie z ideą edukacji promującej rozwój, pozwalającej na progres oraz budowanie świadomości siebie¹³. W tym podejściu do planowania postawiono na pomysłowość i kreatywność nauczyciela, który projektuje działania uczniów tak, aby mogli oni „[...] eksplorować własną pulę doświadczeń, dokonywać zabiegów interpretacyjnych, *wczytywać* w nie nowe znaczenia, doszukiwać się w nich głębszych sensów [...], świadomie doświadczać uczestnictwa w kulturze i skutecznie działać”¹⁴. W naszym programie nauczyciel dostrzega rolę doświadczeń własnych ucznia, stanowiących punkt wyjścia do projektowania sytuacji edukacyjnej. Wykorzystanie zasobu doświadczeń poszczególnych uczniów, ich wiedzy i umiejętności pozwala każdemu dziecku pracować na własnym poziomie, rozwiązywać faktyczne problemy, a nie „wywarzać już otwarte drzwi”, nudzić się na zajęciach i kolejny raz wykonywać to samo. Jest to również czas wzajemnego uczenia się dziecka od dziecka, konstruowania problemów i poszukiwania rozwiązań.

Nauczyciel, planując zajęcia, stawia więc sobie pytanie: Jakie sytuacje edukacyjne powinien zorganizować uczniom, aby im pomóc w zdobyciu określonych wiadomości i umiejętności? W programie „Poznać i zrozumieć świat” w trakcie zajęć aktywni powinni być przede wszystkim uczniowie, nauczyciel zaś stwarza im ku temu odpowiednie warunki. Uczniowie stają się partnerami nauczyciela w konstruowaniu wiedzy, ucząc się stopniowo samodzielności poznawczej. Należy pamiętać, „[...] że skuteczność i efektywność uczenia się jest tym większa, im większą aktywność w procesie tym przejawia sam uczący się”¹⁵.

Autorzy programu proponują, aby nauczyciel, planując jednostkę metodyczną, stworzył sytuację edukacyjną, do której dzieci postawią odpowiedni problem, a następnie podejmą próby związane z samodzielnym proponowaniem, poszukiwaniem, analizowaniem, weryfikowaniem, sprawdzaniem, uzasadnianiem rozwiązania. Taki model projektowania sytuacji edukacyjnych dopuszcza popełnienie przez dzieci błędu, ale jednocześnie wymaga działań naprawczych, pozwalających na odkrycie błędu i podjęcie działań korygujących. Ważne w przyjętym modelu dzia-

¹³ K. Lubomorska, *Edukacja elementarna. Podstawy teoretyczne – wybrane zagadnienia*, CODN, Warszawa 2005.

¹⁴ D. Klus-Stańska, *Konstruowanie wiedzy w szkole*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn 2002, s. 83.

¹⁵ C. Plewka, *Czym jest uczenie się? – rozważania teoretyczne*, [w:] *Uczymy się uczyć*, red. C. Plewka, M. Taraszkiewicz, TWP, Szczecin 2010, s. 18.

łania jest to, iż dzieci przez odpowiednie wskazówki nauczyciela same odkrywają błąd, nie otrzymują „gotowca” zawartego w informacji „zadanie wykonałeś źle, w tym miejscu popełniłeś błąd”. Nauczyciel używa komunikatu, np.: „Kasiu, ładnie napisałaś wyrazy, ale popełniłaś błędy, poszukaj ich”; jeżeli uczeń potrzebuje dalszych wskazówek, wspieramy go dalej: „Kasiu, podpowiem Ci, popełniłaś dwa błędy, zastanów się, gdzie?”, nauczyciel tak długo naprowadza ucznia, aż ten odkryje błąd i go poprawi.

Dziecko na zajęciach

Autorzy programu podążają w kierunku **neurodydaktyki**.

„Badania nad mózgiem dowodzą, że wiedza, uczucia i zdolności współpracują ze sobą i są od siebie uzależnione. Powstają w ten sposób zależności doświadczeń i zmysłów. Zatem uczenie się nie jest bierne – jest aktywnym procesem, w trakcie którego dochodzi do zmian w mózgu uczącego się. Stąd zalecenia, aby:

- szybko i elastycznie uczyć nowych rzeczy,
- wykorzystywać w pełni rezerwy kreatywności i myślenia,
- uczyć działania na własną odpowiedzialność oraz przejmowania współodpowiedzialności,
- rozwijać umiejętność pracy w grupie,
- wzmacniać krytyczną świadomość,
- rozwijać integracyjny obraz samego siebie”¹⁶.

¹⁶I. Adamek, *Uczenie uczenia się...*, op.cit., s. 12.

Program „Poznać i zrozumieć świat” bazuje na ciekawości poznawczej uczniów, wykorzystuje silne strony mózgu, łączy wiedzę czysto kognitywną z emocjami, pozwala uczniom na stawianie hipotez i samodzielne szukanie rozwiązań, nie ogranicza się jedynie do czysto werbalnego przekazu, odwołuje się do wielu modalności i ułatwia łączenie pojedynczych informacji w spójną całość. Najistotniejszym elementem i warunkiem osiągnięcia sukcesu jest niewątpliwie odwołanie się do ciekawości poznawczej uczniów, drugim, nie mniej ważnym – bezpieczna i przyjazna atmosfera¹⁷.

Autorzy programu rozumieją uczenie się jako proces prowadzący do zmian w zachowaniu się osobnika, które nie zależą wyłącznie od funkcji receptorów i efektorów, zachodzą na podłożu indywidualnego doświadczenia i jeżeli się nie odznaczają trwałością, to zawsze polegają na wystąpieniu elementów nowych w porównaniu z poprzedzającym je zachowaniem¹⁸. Uczenie się nie zachodzi tylko w głowie, w uczenie zaangażowane jest całe ciało – oczy, uszy, ręce i nogi – poprzez które zdobywane informacje przekazywane są do mózgu.

Dlatego w nauczaniu, obok przekazu wizualnego, audytywnego, tak ważny jest także przekaz wykorzystujący dotyk, ruch, działanie. Wtedy poznanie ma charakter wielozmysłowy. „Im więcej zmysłów włączymy do procesu poznawczego, tym więcej spostrzeżeń i porównań, czyli «połączeń», znajdzie w naszym mózgu”¹⁹. Takie uczenie się sprzyja zapamiętywaniu, przetwarzaniu, potem sięganiu do potrzebnych informacji.

¹⁷ M. Żylińska, *Neurodydaktyka, czyli nauczanie przyjazne mózgowi*, s. 2 [<https://www.ore.edu.pl>].

¹⁸ Z. Włodarski, *Psychologia uczenia się*; za: C. Plewka, *Czym jest uczenie się? – rozważania teoretyczne*, [w:] *Uczymy się uczyć...*, op.cit., s. 13.

¹⁹ C. Plewka, *Czym jest uczenie się? – rozważania teoretyczne*, [w:] *Uczymy się uczyć...*, op.cit., s. 47.

Popatrzcie jakie to proste. Poproś ucznia, aby stanął na jednej nodze i podał wynik mnożenia 7×5 (działanie jest eksponowane na kartce jednocześnie przesuwanej na sznurku i wypowiedziane przez nauczyciela); lub, aby uczeń, stojąc na platformie równoważnej, balansując ciałem, spróbował napisać na kartce wskazany ortogram (ortogram jest wypowiedziany przez nauczyciela, dzieci, wizualizowany na „ruchomej” kartce); lub, aby dzieci, stojąc w dwuszeręgu, rzucając na przemian do siebie woreczek, dzieliły usłyszane i zapisane sekwencje słów na sylaby; lub, aby dzieci dodawały do wskazanej liczby np. 3, zapisywały wynik na „wędrującej kartce” i wykonywały to zadanie w rytm wybranej muzyki...

Przy tak zorganizowanych sytuacjach dziecko nawet nie zdaje sobie sprawy z tego, że się uczy, traktuje splot czynności i zadań jak zabawę, a w jego mózgu i całym ciele zostaje uruchomionych wiele procesów integracji, zarówno na poziomie neurofizjologicznym, jak i poznawczo-intelektualnym.

„Informacje docierające do mózgu podlegają «obróbce» różnych procesów zachodzących w poszczególnych strukturach mózgu. Ostatecznie są zapisywane przez wytworzenie połączeń, tzw. synaps. Synapsy te są tym bardziej stabilne, im

przez większą liczbę zmysłów została zapamiętana informacja docierająca do mózgu. Informacja jest zapisywana w mózgu w formie siły połączeń między neuronami. Te siły poszczególnych połączeń synaptycznych sprawiają, że mózg w odpowiedzi na określone wejście wytwarza określone wyjście²⁰.

Poszczególne zmysły: wzrok, słuch, smak, powonienie, dotyk i narząd równowagi bardzo różnią się od siebie. Mają one charakterystyczne receptory, wrażliwe na określony typ bodźców. Bodźce dochodzące z nich do kory mózgowej odczuwane są jako specyficzne wrażenia: światła, dźwięku, zapachu, dotyku czy położenia ciała i ruchów przez nie wykonywanych. Aby dziecko mogło prawidłowo funkcjonować, wszystkie zmysły muszą prawidłowo działać i harmonijnie ze sobą współpracować. Mózg musi sobie radzić z napływem bodźców, w prawidłowy sposób je integrować i przetwarzać, dostarczając człowiekowi dokładnej informacji o nim samym i otaczającym świecie.

²⁰ Ibidem, s. 49.

Z badań neurologicznych wynikają fundamentalne przesłania do projektowania optymalnych sytuacji edukacyjnych. Uczenie się to proces, w który zaangażowane jest całe ciało, nie tylko głowa. Efektywne uczenie się ma charakter polisensoryczny, angażujący funkcje obu półkul mózgowych, wymaga odpowiedniego stanu emocjonalnego (limbiczny charakter uczenia się). Dodając do tego wymóg samodzielnej aktywności osoby uczącej się (konstruktywizm społeczny) i główne cele edukacyjne (wymienione na początku: *Uczenie się a taksonomia Benjamina Blooma*), stworzymy kontekst do projektowania odpowiednich sytuacji edukacyjnych. Te sytuacje zaplanowano w scenariuszach zajęć (z zestawem zadań, ćwiczeń,

wykazem środków dydaktycznych), które tworzą obudowę do prezentowanego programu.

W sytuacjach edukacyjnych oparto się na naturalnej ciekawości świata, na zadawaniu pytań i poszukiwaniu odpowiedzi. Przyjęto, iż uczenie się jest procesem poznawczo-emocjonalnym, którego efektywność zależy od motywacji ucznia, czasu poświęconego danemu zagadnieniu i głębokości przetwarzania informacji.

Warto podkreślić rolę dłoni w uczeniu się, ze względu na bardzo dużą reprezentację w mózgu i stymulację dużych połączy kory mózgowej. Dlatego wszelkie zadania wymagające aktywności dłoni wpływają pozytywnie na rozwój mózgu i ułatwiają zapamiętywanie. Dotykanie otoczenia to badanie siebie i środowiska. Dotyk jest integralną, naturalną częścią życia. W ciągu całego życia stosowanie doświadczeń płynących z dotyku dłońmi lub manipulowanie przedmiotami podczas uczenia się w znacznym stopniu zwiększają jego efektywność. Zmysły formułują bazę rozumienia, z której rozwijają się koncepcje i myślenie. Dla uczenia się ważne jest otoczenie wzbogacone sensorycznie.

Ręce są narządem, który mocno stymuluje rozwój mózgu, ponieważ mają one stosunkowo dużą reprezentację w korze mózgowej. Dlatego dzieci powinny możliwie często aktywnie używać dłoni²¹.

Nie zapominajmy o zabawach paluszkowych, które nie tylko rozwijają i doskonalą sprawność manualną, ale również stymulują korę mózgową. Motoryka mała to ruchy dłoni i palców, jej sprawność doskonalona jest przez każdą wykonaną tymi częściami ciała czynność. Dobierając ćwiczenia, nauczyciel musi pamiętać, że przynoszą one „[...] najlepsze efekty, gdy wykonujący je musi pokonać określoną trudność [...] zadania zbyt łatwe nudzą, a zbyt trudne zniechęcają”²². Zabawy paluszkowe umożliwiają przeżycie wielu radosnych chwil, wpływają korzystnie na ogólny rozwój dzieci, sprzyjają **uczeniu się mózgu**. Badania mózgu dowiodły, iż każdy uczeń ma inną strukturę sieci neuronalnej i inaczej przetwarza informacje, a to oznacza, że uczy się w inny sposób. Indywidualizacja nauczania staje się koniecznością, a ile wariantów i możliwości dają zabawy paluszkowe! Przekonajcie się o tym sami, zapoznając się z proponowanymi scenariuszami.

²¹ M. Żylińska, *Neurodydaktyka. Nauczanie i uczenie się przyjazne mózgowi*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2013, s. 79.

²² Por.: M. Barańska, *Paluszkami tak i siak*, Harmonia, Gdańsk 2012.

Autorzy programu prezentują kilka ćwiczeń z zaangażowaniem obu półkul mózgowych.

Ćwiczenia wspierające:

1. Koordynację ruchową i skupienie uwagi – zonglowanie piłeczkami, wykonywanie sekwencji złożonej z kilku ruchów ☺

2. Przerzutność uwagi – dzieci rozstrzygają czy cyfra (pokazana przez nauczyciela) jest parzysta, czy nieparzysta i czy jest mniejsza – większa (np. od 5), cyfry prezentowane są pojedynczo na różowym bądź niebieskim tle. Jeżeli cyfra zostanie wyświetlona na niebieskim tle, uczestnicy mają zgłosić najszybciej, jak się da, czy cyfra jest większa od 5 – klaśnięcie w dłonie, czy mniejsza – przysiad. Jeżeli tło jest różowe, należy jedną rękę szybko położyć na kartce z napisanymi literami P – parzysta, N – nieparzysta ☺

3. Pamięć przestrzenną – demonstrowanie na ekranie układów złożonych z kilku figur geometrycznych (do 6), czas demonstracji ograniczony, dzieci zapamiętują liczbę figur, które pojawiły się na ekranie, liczbę figur wyrażają podskokami obunóż (lub rzutami woreczków do obręczy), następnie starają się odtworzyć układ figur na kartce (ze zbioru figur leżących przed nimi wybierają te, które pojawiły się na ekranie), dodatkowe utrudnienie to odtworzenie układu figur wcześniej demonstrowanych na ekranie ☺

4. Analizę i syntezę – uczniowie podzieleni na grupy losują kartki z wyrazami (droga, szafa, ulica), biegnąc kołując piłkę, w wyznaczonym miejscu sali każde dziecko zapisuje na kartce papieru kolejną literę wylosowanego wyrazu; lub dzieci losują kartki z zapisanymi cyframi, prowadzą piłkę przy nodze, dobiegając do wyznaczonego miejsca w sali, na kartce zapisują działanie, którego wynikiem będzie wylosowana na starcie liczba ☺

Prawda, że inne, ciekawe, angażujące w wykonanie zadania wiele funkcji ucznia. Przecież o to nam chodzi, aby dziecko uczyło się przez zabawę.

Zapraszamy do przejrzenia naszych scenariuszy, zaproponowane przez autorów serie zadaniowe, które są ciągłym poznawaniem, poszukiwaniem, dociekaniem, doświadczeniem, działaniem, planowaniem, weryfikowaniem, umożliwiają dziecku czynny udział w zajęciach z zastosowaniem niekonwencjonalnych sposobów nauczania i uczenia się ☺. Zapraszamy!

Uczenie się w działaniu

Zgodnie z przyjętymi założeniami teoretycznymi programu za najbardziej skuteczne uczenie się przyjęto działania wykorzystujące **przeżywanie, odkrywanie i motywację**. Małe dziecko uczy się przez naśladowanie i eksperymentowanie. Wykorzystajmy te aspekty uczenia się w szkole. Dajmy dzieciom możliwość manipulowania, doświadczania, badania, działania.

Tworząc środowisko dydaktyczne, nauczyciel musi odnieść się do najskuteczniejszego sposobu uczenia się, jakim jest uczenie w działaniu. Obowiązkiem nauczyciela jest tworzenie jak najkorzystniejszych warunków

ków samorealizacji i samodoskonalenia się uczniów, a szczególnie rozbudzenie emocji, ciekawości poznawczej, aspiracji, wyzwalanie aktywności, twórczości.

Uczenie w działaniu to pewna droga do zrozumienia świata, to także droga do efektywnego rozwoju własnego. W uczeniu w działaniu nauczyciel:

- jest „ułatwiający” zdobywanie wiedzy, a nie jej „dostarczycielem”;
- zachęca do poszukiwań – zamiast podawać nudne informacje;
- stwarza warunki do dokonywania własnych odkryć;
- przywiązuje uwagę do przemyśleń ucznia;
- stawia pytania.

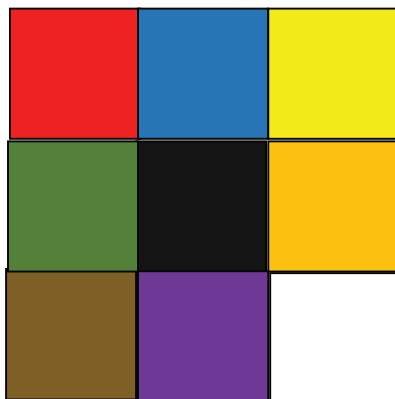
Zatem pozwólmy dzieciom **myśleć, działać, tworzyć... ☺, pozwólmy im być naukowcami, twórcami, eksperymentatorami... ☺**

Każdemu działaniu towarzyszą **emocje**, to one przyczyniają się do lepszego zapamiętywania. Emocje pełnią ważną rolę w uczeniu się, ponieważ modulują zachowanie. Są one źródłem informacji o sytuacji, w jakiej znajduje się uczeń, i o własnej gotowości do różnych działań. Każda emocja wyraża reakcję na pewien typ zdarzeń i każda prowadzi do charakterystycznych zachowań adaptacyjnych. Emocje można uważać za czynnik motywujący do zachowań ukierunkowanych na radzenie ze zdarzeniami, które je wywołują. Można je też traktować jako podstawowe źródło decyzji, a także i kontroli zachowań. Emocje, odzwierciedlające stosunek jednostki do rzeczywistości, pełnią ważną funkcję przystosowawczą – umożliwiają wykrywanie w otoczeniu tego, co dla człowieka ma znaczenie. Rola emocji w sterowaniu działaniem jest duża, zwłaszcza we wcześniejszych okresach rozwojowych. Emocje wywierają selekcyjny wpływ na czynności poznawcze. Dziecko **łatwiej dostrzega i lepiej zapamiętuje to, co dla niego ma pozytywną wartość emocjonalną, natomiast ma trudności w dostrzeganiu tego, co wywołałoby u niego emocje ujemne.**

Czyli, **pozwólmy dzieciom uczyć się w atmosferze pozytywnych emocji ☺.**

1. Kolorowa szachownica

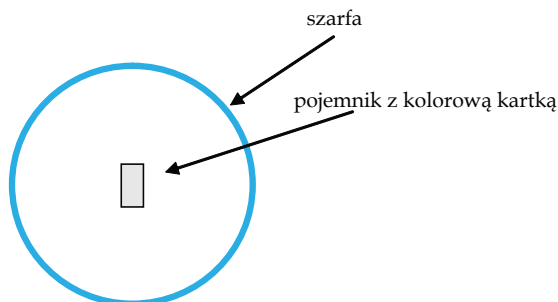
Realizowane obszary: odporność emocjonalna na trudne sytuacje, orientacja w przestrzeni, klasyfikacja, wnioskowanie o zmianach, myślenie przez analogie.

Po m o c e: • plansza z zaznaczonymi kolorowymi polami • szarfy • pojemniki z kolorowymi kartkami w środku.

Przebieg

Uczniowie poruszają się po dywanie w rytm muzyki, gdy muzyka przestaje grać, podchodzą, podbiegają, skaczą lub czworakują do rozłożonej w kształcie koła szarfy, z jej środka wyjmują mały pojemnik, otwierają go, wyjmują kartkę w konkretnym kolorze, kładą ją na odpowiednie pole kolorowej szachownicy. W tym zadaniu kolor szarfy nie ma znaczenia, ważny jest kolor kartki wyjęty z pojemnika (uczeń musi położyć ją na polu szachownicy w tym samym kolorze).

R o z w i j a n e s f e r y: • motoryka duża i mała • wrażenia, spostrzeżenia • uwaga, wyobraźnia, pamięć • myślenie • wolicjonalność

Inne warianty:

- po rozłożeniu kolorowych kartek na szachownicy uczniowie zabierają kartkę w kolorze wskazanym przez nauczyciela (nauczyciel pokazuje przez krótką chwilę kartkę lub korzysta z rzutnika multime-

dialnego i demonstruje kolor) i odkładają ją do własnej rozłożonej w kształt koła szarfy, nazywają kolor, mówią z podziałem na sylaby jego nazwę (czer-wo-ny), wystukują liczbę sylab, uderzając palcem w blat stolika,

- przed rozpoczęciem zadania nauczyciel prosi, aby uczniowie zapamiętali kolejność, w jakiej kładli kartki na szachownicy, po ułożeniu trzech kolorów zabierają je z szachownicy w kolejności, w jakiej je kładli (od najwcześniej położonej kartki),
- zamiast kartek ukrytych w pojemnikach można zastosować różne przedmioty, warunek: każdy przedmiot powinien być jednokolorowy,
- dzieci po ułożeniu kartek na szachownicy mają czas na zapamiętanie ich układu (od 3 do 5 kolorów) i odtworzenie zapamiętanego układu na samodzielnie wykonanej szachownicy.

Pytania i polecenia kierowane do ucznia:

Dlaczego tutaj położyłeś kartkę?

Uzasadnij swój wybór. Wyłumacz, dlaczego ta kartka leży właśnie tutaj.

Czy można tę kartkę położyć w innym miejscu, na innym polu?

Uzasadnij swoją odpowiedź.

W jakim kolorze pole znajduje się na szachownicy obok Twojej kartki?

Pytania dotyczące ZAPAMIĘTYWANIA

– KODOWANIA W PAMIĘCI

(uczniowie nie mają przed sobą szachownicy):

Kto pamięta, jakiego koloru pole znajduje się na szachownicy nad polem czarnym?

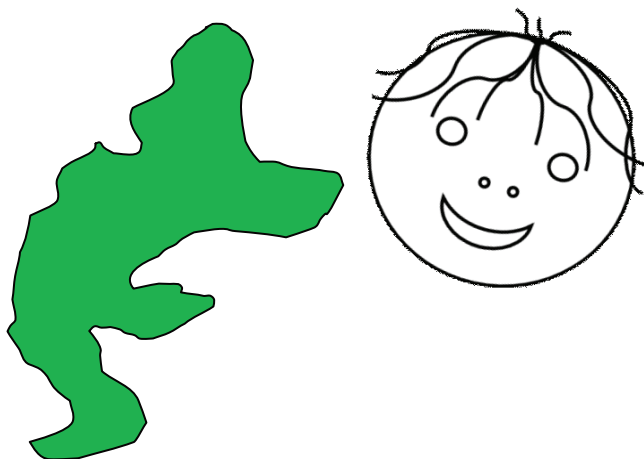
Z jakim kolorem sąsiaduje pole w kolorze pomarańczowym?

Narysuj górną część szachownicy w taki sposób, aby zmienić układ kolorów z pól.

...

2. Kartka

Realizowane obszary: wnioskowanie o zmianach, klasyfikacja, szeregowanie, myślenie przez analogie, myślenie przyczynowo-skutkowe, długość.

P o m o c e: • kolorowe kartki A4 dla każdego ucznia

P r z e b i e g

Dzieci w rytm muzyki rozdierają kartkę tak, aby jej nie rozerwać i mieć cały czas w ręku jeden kawałek kartki (efekt strużynki).

Darciu kartki, oprócz muzyki, może towarzyszyć opowieść słowna. Po rozdarciu kartki sprawdzamy:

- które z dzieci rozdarło kartkę, uzyskując najdłuższy kawałek (dzieci same podają sposoby sprawdzenia długości podartej kartki, np. przypięcie kartek na tej samej wysokości i sprawdzenie, który kawałek jest najdłuższy lub rozłożenie kartek na podłodze i mierzenie przy użyciu dłoni, sznurka...).

Następnie dzieci wykonują prace plastyczne, wykorzystując rozdarte kartki kolorowego papieru, naklejają je na duży arkusz papieru (na format A3, A2), tematy prac plastycznych można dopasować do aktualnej tematyki zajęć: „Jesienne drzewo”, „Mój bałwan”, „Wiosenna łąka”, „Motyle...” Powstałe prace plastyczne stają się gotowym źródłem zajęć matematycznych uczniów. Uczniowie liczą, np.: ile jest brązowych drzew, ile jest drzew czerwonych, których jest więcej, o ile więcej, o ile mniej, które drzewo jest najwyższe, które najniższe, czy można drzewa uporządkować od najwyższego do najniższego, jeżeli tak, to jak to zrobić (zajęcia „Jesienne drzewo”). Uczniowie pracują na konkrety, a nauczanie odbywa się poprzez organizowanie czynności wykonywanych na rzeczywistych przedmiotach i środkach dydaktycznych z papieru, drewna, plasteliny, bibuły itp. Zorganizowane sytuacje dydaktyczne stwarzają okazję do czynności

konkretnych, następnie wyobrażonych i w końcu abstrakcyjnych, co jest niezwykle istotne w edukacji wczesnoszkolnej.

R o z w i j a n e s f e r y: • motoryka duża i mała, precyzja ruchów • wrażenia, spostrzeżenia • wrażliwość wzrokowa, słuchowa • uwaga, wyobraźnia, pamięć • myślenie • wolicjonalność

Inne warianty:

- w trakcie darcia kartki uczniowie wykonują działanie matematyczne, chórem podają wynik, np. nauczyciel podaje polecenie: do jeden dodaj dwa, podaj wynik, następnie do usłyszanej liczby dodaj znowu dwa i podaj wynik itd. (nauczyciel → 1, uczniowie → 3,5,7,9...),
- w trakcie darcia kartki dzieci wykonują obliczenia w pamięci, ale wyniki podają według określonej kolejności (np. zgodnie z kierunkiem ruchu wskazówek zegara), indywidualnie, nie chórem (nauczyciel: jestem liczbą zero, dodaj do mnie 2, Beata → 2, Jacek → 4, Zbyszek → 6...),
- w trakcie darcia papieru dzieci wymieniają nazwy dni tygodnia, nazwy pór roku, nazwy miesięcy, warto zastosować w tych zadaniach powtarzanie nazw dni tygodnia, pór roku czy nazw miesięcy nie od „początku” (np. poniedziałek, wtorek, środa...), ale zacząć od dowolnego dnia tygodnia, dowolnej pory roku, dowolnego miesiąca (np.: nauczyciel → czwartek, uczeń → piątek, uczeń → sobota...; nauczyciel → lato, uczeń → jesień, uczeń → zima...; nauczyciel → wrzesień, uczeń → październik...).

Pytania i polecenia kierowane do ucznia:

Sprawdź, który kawałek papieru jest najdłuższy, powiedz,
dlaczego tak uważasz,
spróbuj uzasadnić wybór.

Co się stanie, jeżeli oderwę kawałek papieru od najdłuższego paska?
Jeżeli dokleję do rozdartego kawałka papieru drugi kawałek, to
Dlaczego, uzasadnij.

Jakie różnice istnieją pomiędzy poszczególnymi paskami papieru?
Jaki dzień tygodnia poprzedza wtorek, jaki dzień tygodnia
jest po czwartku?

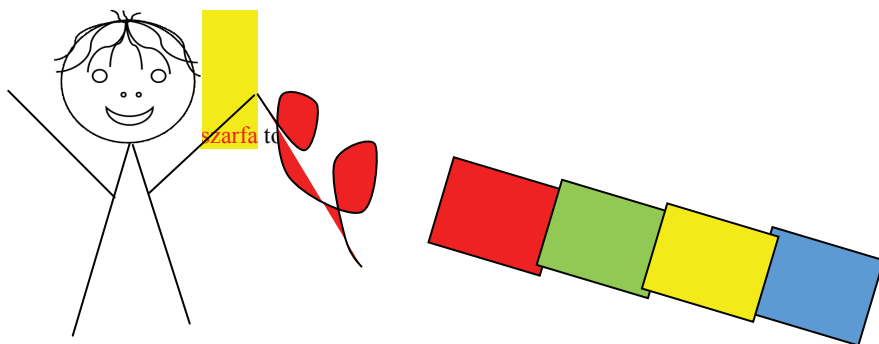
Zosia wczoraj rozpoczęła malowanie pokoju, malowanie zajmie jej
trzy dni, kiedy skończy malować pokój?

Ułóż treść zadania do podanych zwrotów: wrzesień, grudzień.

...

3. Kolor i ruch

Realizowane obszary: klasyfikacja, wnioskowanie o zmianach, myślenie przez analogie, liczby naturalne, orientacja w przestrzeni, odporność emocjonalna na trudne sytuacje.

P o m o c e: • paski bibuły w dowolnych kolorach • rzutnik multimedialny i ekran lub kolorowe duże kartki papieru formatu A4

Przebieg

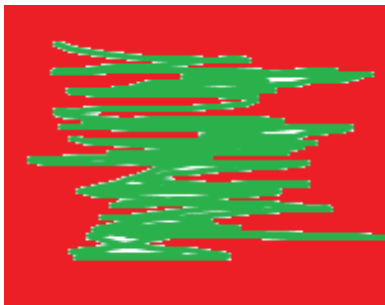
Uczniowie mają rozłożone przed sobą paski – wstęgi rozciętej bibuły w kilku kolorach, nauczyciel przy użyciu rzutnika lub kartki papieru wskazuje kolor, który uczniowie mają wybrać ze zbioru leżących przed nimi pasków – wstęg, dzieci podnoszą pasek – wstęgę do góry i wykrzykują (pozwalamy dzieciom zachować się głośniejsze niż zwykle) nazwę koloru (np. z podziałem na sylaby lub podają nazwę całym słowem), a uniesioną ręką, wraz ze wstęgą, zakreślają leniwe ósemki, koła, wykonują ruchy ramion w linii poziomej, pionowej, przekazują paski – wstęgi z jednej ręki do drugiej, nad głową, pod nogami.

R o z w i j a n e s f e r y: • motoryka duża i mała, precyzja ruchów dłoni • wrażenia, spostrzeżenia • uwaga, wyobraźnia, pamięć • myślenie • mowa • wolicjonalność

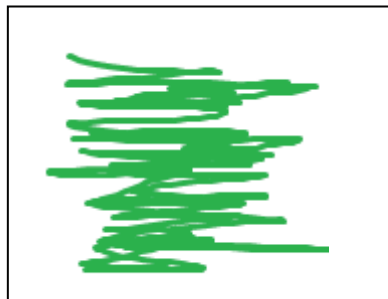
Inne warianty:

- dzieci reagują na wskazany kolor odpowiednim ćwiczeniem z użyciem paska – wstęgi, jednocześnie ich zadanie polega na wymyśleniu słów: złożonych z takiej ilości sylab, z jakiej składa się wskazany przez nauczyciela kolor, np.: kolor fio-le-to-woy to 4 sylaby, dzieci

- machają wstęgami i podają słowa składające się z czterech sylab,
- dzieci reagują na kolor według opracowanego kodu, jeżeli nauczyciel lub dziecko wskaże kolor brązowy, uczniowie wyszukują we własnym zbiorze pasków – wstęg taki kolor paska-wstęgi, którego nazwa składa się z trzech sylab (np.:zie-lo-ny), podnoszą pasek – wstęgę, wykonują wskazane ćwiczenie, np.: przechodzą nad paskiem – wstęgą, podnoszą wstęgę prawą ręką do góry, przekładają do lewej i opuszczają w dół,
 - nauczyciel lub dziecko rzuca kostką, liczba oczek jest wyznacznikiem wyboru koloru paska-wstęgi i odpowiada liczbie sylab, z których składa się nazwa koloru; jeżeli padnie liczba 5, dzieci podnoszą pasek – wstęgę w kolorze pomarańczowym (po-ma-rań-cho-wy), jeżeli padnie liczba 3, dzieci podnoszą pasek – wstęgę w kolorze, którego nazwa składa się z trzech sylab (zie-lo-ny, czer-wo-ny...); w tym wariancie zadania dzieci mogą podnieść paski – wstęgi w różnych kolorach (jeżeli padnie liczba 2, część dzieci podniesie pasek – wstęgę w kolorze czarnym (czar-ny), część w kolorze białym (bia-ły), a jeszcze inni w kolorze szarym (sza-ry); po wybraniu odpowiedniego paska – wstęgi uczniowie wykonują odpowiednio dwa skłony, cztery przysiady, pięć podskoków,
 - dzieci wyszukują wskazany kolor paska – wstęgi, wykonują ruchy podane przez nauczyciela lub przez dziecko, w trakcie ćwiczeń podają słowa rozpoczynające się od pierwszej głoski nazwy wskazanego koloru, np.: n-l wskazuje kolor czarny, dzieci wykonują ruchy naprzemienne ramion z szarfą w danym kolorze i podają słowa rozpoczynające się od głoski „cz” (słowa podają chętne dzieci),
 - podczas ćwiczeń z paskami – wstęgami uczniowie dodają do wskazanej liczby 3, powiększają daną liczbę o 1, zmniejszają daną liczbę o 1...,
 - reagują na sygnał nauczyciela według opracowanego szyfru; jeżeli demonstrowany kolor pojawi się na białej kartce lub białym tle, dzieci wykonują z wykorzystaniem pasków-wstęg umówione ćwiczenie, jeżeli kolor pojawi się na czerwonej kartce lub czerwonym tle, dzieci muszą stanąć w bezruchu, np.:

Dzieci biorą zielony pasek –
wstęgę i stoją w bezruchu

Dzieci biorą zielony pasek –
wstęgę i wykonują wskazane
ćwiczenie

Pytania i polecenia kierowane do ucznia:

Opisz/powiedz, jak reagujesz na kolor czerwony, dlaczego, uzasadnij.

Podaj sposób, w jaki koledzy mogą zareagować na kolor fioletowy?

Określ warunki, jakie muszą spełniać pokazane ilustracje,
aby dzieci wykonały trzy podskoki.

Co się stanie, gdy rzucę kostką, co to będzie znaczyło dla dzieci,
dlaczego?

Nazwij trzy ostatnio eksponowane kolory.

Dopasuj liczbę sylab do liczby oczek na kostce.

Wybierz ze zbioru kolorów te, które spełniają podane kryterium,
przekonaj o słuszności wyboru, uzasadnij wybór.

Ile oczek na kostce musi paść, aby wybrać pasek – wstęgę w kolorze
pomarańczowym, dlaczego?

Wymyśl nowy szyfr dla kolegów i koleżanek, wykorzystaj kostkę.

...

Nauczyciel – realizator programu od A do Z

Nauczyciel realizujący program powinien:

- **akceptować** uczniów, ich potrzeby, zdolności i zainteresowania, być **aktywny i aktywizujący uczniów** – wychowanków w różnych sferach i typach aktywności: poznawczej, intelektualnej, emocjonalnej, komunikacyjnej, społecznej i praktycznej; **ambitnie** działać na polu dydaktyczno-wychowawczym i w pracy na rzecz środowiska lokalnego; to **animator** i inspirator samodzielnej pracy uczniów, optymalny i twórczy;

- mieć **bogata** wiedzę, cechować się wysokim poziomem moralnym oraz nienagannym zachowaniem;
- **ciekawie** planować i organizować proces dydaktyczny;
- **dążyć** do optymalnego wykorzystania potencjału uczniów oraz udzielać im porad w rozwijaniu ich aspiracji i talentów;
- **eksperymentować**, odczuwać potrzebę podejmowania i wdrażania nowych treści i metod pracy;
- być **fachowcem** w swoich działaniach wychowawczych i dydaktycznych oraz w kształtowaniu relacji interpersonalnych, w dostosowaniu procesu dydaktyczno-wychowawczego do potrzeb i możliwości uczniów;
- dbać o wszechstronny (**holistyczny**) rozwój: intelektualny, emocjonalny i fizyczny swoich wychowanków;
- **innowacyjnie** podejmować rozwiązania programowe, metodyczne, organizacyjne i techniczne oraz poszukiwać atrakcyjnych i efektywnych form, metod i środków pracy dydaktyczno-wychowawczej;
- być **kompetentny**;
- być **liberalny, lojalny, lubiany** przez dzieci;
- być **mądry**;
- znać dorobek **neurodydaktyki**;
- być **obiektywny, obowiązkowy, odpowiedzialny, rzetelny, optymistyczny**;
- być **pomocny, prowadzący** uczniów do poznawania świata i ludzi, aby umieli „kierować sobą”;
- być **refleksyjnym praktykiem**;
- być **sumienny, świadomy**;
- być **taktowny, tolerancyjny, twórczy**;
- **ustawicznie** doskonalić się w umiejętnościach organizacji samokształcenia i wzbogacania własnego „warsztatu pracy”;
- **wspierać i wymagać z wyczuleniem i wyrozumiałością**;
- budzić **zaufanie** i chęć i naśladowania;
- być **zdolny** do zachowań empatycznych, do dyskursu edukacyjnego i negocjacji oraz współpracy z różnymi wspólnotami ludzkimi, **zdyscyplinowany** w realizacji zadań;
- być **życzliwy**...

TEN NAUCZYCIEL TO TY... ☺, na pewno świetnie zrealizujesz założenia programu.

Od realizatorów programu oczekuje się kreatywności, otwartości na to, co nowe, a co sprzyja efektywnemu uczeniu się.

Układ treści

„Treści kształcenia są zbiorem planowanych czynności ucznia wyznaczonych przez materiał nauczania i planowaną zmianę psychiczną”²³, czyli to wiadomości i umiejętności z różnych dziedzin przewidzianych do realizacji w procesie kształcenia. Treści w programie „Poznać i zrozumieć świat” uwzględniają możliwości psychofizyczne dzieci, możliwości i potrzeby społeczeństwa, w którym funkcjonuje grupa uczniów, do której kierowany jest program (m.in. ojczyzna, naród, inne narody, życie społeczno-obywatelskie kraju, edukacja, praca zawodowa, rodzina) oraz pozwalają poznać dobra kultury, wytwarzanie przez uczących się różnych wartości i ich przeżywanie.

Autorzy programu „Poznać i zrozumieć świat” wzięli pod uwagę trzy elementy: **wiedzę** (materiał nauczania, wiadomości o faktach, pojęciach, terminach, prawach i prawidłowościach naukowych, teoriach naukowych, hipotezach, badaniach); **zmiany** (zmiana psychiczna, która ma zajść w uczniach, w ich systemie wiedzy, w umiejętnościach, postawach, a także w systemie wartości; zmiana ma zajść w uczniach pod wpływem wiedzy oraz czynności dokonywanych na materiale nauczania; zmiany najczęściej opisywane są w kategoriach celów i zadań); **czynności ucznia** (są podejmowane na materiale w sposób celowy, nakierowany na wywołanie opisanej zmiany; czynności, które powodują, że zmiany te zachodzą; na czynności składa się szereg operacji przede wszystkim umysłowych np. odbiór, selekcja, porządkowanie, przetwarzanie, wartościowanie, wytwarzanie).

Po rozważaniach teoretycznych przejdźmy do układu treści obranego przez autorów programu.

Program w całości uwzględnia zapis w Podstawie Programowej Kształcenia Ogólnego dla Szkół Podstawowych (2014 r.). Należy pamiętać, iż od 2008 r. treści kształcenia wynikają ze szczegółowych celów kształcenia i ujęte są w formie konkretnych wymagań szczegółowych, stanowią opis umiejętności, które powinien posiadać uczeń pod koniec danego etapu edukacyjnego; stanowią wykaz efektów kształcenia.

Program „Poznać i zrozumieć świat” opracowany jest na zasadzie spiralnego układu treści kształcenia, co znaczy, iż wielokrotnie i systematycznie uczniowie powracają do tych samych zagadnień, a w każdym następnym roku nauki są one powtarzane, poszerzane i pogłębiane. Wielokrotne powroty do tych samych treści umożliwiają ukazanie problemu z szerszej perspektywy, odwoływanie się do umiejętności i wiedzy już posiadanej

²³ K. Kruszewski, *Zmiana i wiadomość. Perspektywa dydaktyki ogólnej*, PWN, Warszawa 1987, s. 124.

oraz tworzenie nowych powiązań między tym co znane, a tym co nieznane. Materiał ułożony jest w następujące po sobie cykle. I tak pierwszy cykl obejmuje cały materiał nauczania w zakresie podstawowym, następny poszerza go itd. – powtarzanie, pogłębianie i rozszerzanie zachodzi na kolejnych poziomach umiejętności. Taki układ jest gwarantem narastania umiejętności związanych z określonymi celami ogólnymi i szczegółowymi kształcenia.

Ze względu na specyfikę edukacji matematycznej układ treści w tej sferze aktywności dziecka jest częściowo liniowy, czyli każda następna część materiału jest kontynuacją poprzedniej, zatem uczeń danego tematu uczy się tylko raz. Zasada przechodzenia do kolejnej partii materiału opiera się na założeniu pełnego opanowania poprzedniej.

„Dobrze uporządkowany materiał pozwala uczniom na szybkie opanowanie poszczególnych fragmentów wiedzy, dostarcza okazji do ich utrwalenia, sprzyja integrowaniu ich w obszerniejsze całości i ułatwia wykorzystanie podczas rozwiązywania teoretycznych i praktycznych problemów”²⁴. Dobór treści kształcenia wynika z podstawy programowej, ale jednocześnie uwzględnia kryteria, np.: **rozwijający się człowiek** (dostosowanie materiału do możliwości dziecka, jego etapu rozwoju, uwzględnienie przyjętej teorii rozwoju dziecka); **zmieniające się społeczeństwo** (potrzeby społeczne obecne i przyszłe, wielostronne wykształcenie człowieka); **rozwój kultury i nauki** (treści zgodne ze współczesnymi osiągnięciami nauki umożliwiają aktywne udział w życiu społeczeństwa, również tym kulturowym).

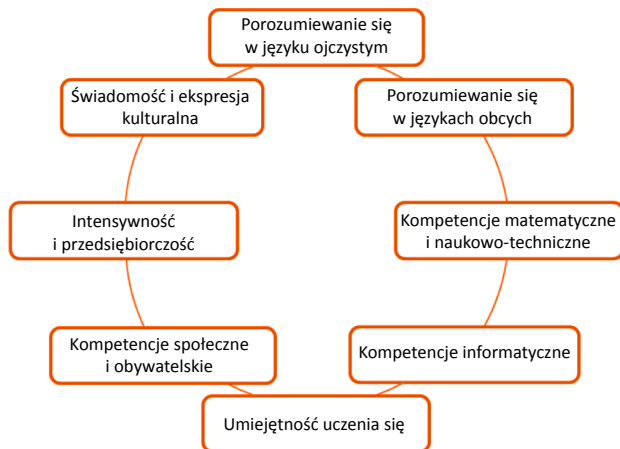
Układ przyjęty w programie jest uporządkowany i logiczny, sprzyja aktywnemu uczeniu się, manipulowaniu przedmiotami, doświadczaniu, badaniu, eksperymentowaniu, przetwarzaniu, tworzeniu i zmienianiu rzeczywistości. Warto zaznaczyć, iż program, oprócz treści związanych z poszczególnymi rodzajami edukacji zawartymi w podstawie programowej, wprowadza nowy rodzaj/obszar edukacji – **przedsiębiorczość**.

Trochę przedsiębiorczości

Europejska strategia rozwoju edukacji promuje **edukację przedsiębiorczości w szkołach** prowadzoną już od małego dziecka. **Inicjatywność i przedsiębiorczość** – jedne z kompetencji kluczowych uczenia się przez całe życie – zostały zdefiniowane jako: „[...] zdolność osoby do wcielania pomysłów w czyn. Obejmują one kreatywność, innowacyjność i podejmo-

²⁴F. Bereźnicki, *Dydaktyka kształcenia ogólnego*, „Implus”, Kraków 2001, s. 168–170.

wanie ryzyka, a także zdolność do planowania przedsięwzięć i prowadzenia ich dla osiągnięcia zamierzonych celów”²⁵.

Źródło: Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2006/962/WE z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie, Dz.U. L 394 z 30.12.2006.

Schemat 5. Kompetencje kluczowe w uczeniu się przez całe życie

Przedsiębiorczość to postawa przyjmowana w życiu prywatnym, zawodowym i społecznym. **Edukacja przedsiębiorcza** jest zachętą do kreatywnego myślenia i promowania pomysłów, podejmowania inicjatywy i wcielania nowych rozwiązań w życie. Edukacja przedsiębiorcza jest związana z rozwojem odpowiedniej wiedzy, umiejętności i postaw. Istnieje potrzeba promowania wśród młodych ludzi znaczenia umiejętności XXI wieku. Zalicza się do nich: krytyczne myślenie, rozwiązywanie problemów, współpraca, różne formy komunikacji. Uczniowie potrzebują znacznie więcej niż zapamiętywać informacje – muszą wykorzystywać umiejętność myślenia. Powinni uczyć się pracy jako zespół i uczestniczyć w grupowych wysiłkach, a także słuchać innych i wyrażać swoje pomysły w sposób jasny i zrozumiały.

Aby umożliwić dzieciom przyswojenie zagadnień z zakresu przedsiębiorczości, opracowano pakiet edukacyjny „Mały przedsiębiorca”, który stanowi załącznik do programu „Poznać i zrozumieć świat”. Realizowany w nim materiał sprowadza się do tematów:

1. Przedsiębiorczość – „z czym to się je”

²⁵ Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2006/962/WE z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie, Dz.U. L 394 z 30.12.2006.

2. Planowanie i działanie.
3. Moje mocne i słabe strony.
4. Kreatywne myślenie, kreatywne działanie.
5. Przedsiębiorczość w gospodarstwie domowym.
6. Mały ekonom – „przedsiębiorca”.
7. „Ze złotóweczką na ty”.
8. Monety, banknoty.
9. Sklep, towar, cena.
10. Co oszczędzamy (oszczędzanie w szerokim zakresie, nie tylko pieniądze, ale również wodę, energię elektryczną).
11. Wizyta w zakładzie pracy.
12. Organizujemy minifestyn – elementy planowania (w klasie).

Osiągnięte efekty wdrożonych działań w obszarze przedsiębiorczości to:

- rozwijaniem myślenia kreatywnego, wyszukiwanie nowych rozwiązań i pomysłów lub zastosowanie starych w nowych układach, rozwijanie myślenia prowadzącego „do mądrości”, myślenia skutecznego”, „myślenia świadomego” i „myślenia do działania”²⁶;
- rozwijanie umiejętności samodzielnego myślenia, podejmowania decyzji, świadomego planowania i konsekwentnej realizacji przyjętych celów oraz elastyczności w działaniu;
- zachęcanie dzieci do pracy nad sobą, rozwijanie umiejętności samodzielnego przyswajania wiedzy wykraczającej poza wymogi szkolne, efektywnego zarządzania własnym czasem;
- kształtowanie umiejętności logicznego myślenia, twórczego rozwiązywania problemów, skutecznego komunikowania się, współdziałania w zespole; rozwijanie zdolności przekładania wiedzy na umiejętności praktyczne;
- przysposabianie młodych osób do podejmowania właściwych wyborów przez uświadomienie im konieczności kierowania się zasadami etycznymi zarówno w życiu prywatnym, jak i zawodowym;
- popularyzacja edukacji ekonomicznej, zachęcanie najmłodszych do bliższego zainteresowania się zagadnieniami gospodarczymi.

Pakiet wprowadza dzieci w terminologię związaną z małą ekonomią, planowaniem, gospodarowaniem, wykorzystaniem czasu, przestrzeganiem zasad związanych z ochroną środowiska (wyłączanie światła, zakręcanie wody itp.), odpowiedzialnością i twórczym myśleniem.

²⁶ E. de Bono, *Myślenie lateralne. Idea na przekór schematom*, Onepress, Gliwice 2007, s. 18 i nn.

Oprócz typowo ekonomicznych zagadnień dzieci: poznają siebie, swoje mocne i słabe strony, uświadamiają sobie, że każdy jest indywidualnością, rozwijają twórcze myślenie, uczą się planowania i przewidywania efektów oraz uczą się odpowiedzialności za powierzone zadanie, zdobywają doświadczenia w prowadzeniu negocjacji i osiągnięciu porozumienia oraz kształtują umiejętność rozwijania samoświadomości.

Zadania realizowane będą metodą projektu edukacyjnego, co pozwoli dzieciom wykształcić umiejętności przydatne w życiu codziennym, takie jak: planowanie, wykonanie, podsumowanie/rozliczenie oraz nauczy odpowiedzialności za powierzone zadanie – fragment całości; przyczyni się do wzrostu świadomości związanej z terminowością wykonywanych działań, współodpowiedzialności za efekt końcowy. Proponowana metoda projektu edukacyjnego wymaga zastosowania aktywizujących metod nauczania, które umieszczają uczących się w centrum procesu nauczania, umożliwiają im wzięcie odpowiedzialności za swoje uczenie się. Umiejętności i wiedza są rozwijane przez praktyczne doświadczenia. Zaletą nauczania opartego na metodach aktywizujących jest to, że uczniowie są bardziej zmotywowani do działania (dostosowanie podejmowanych działań do ich własnych zainteresowań i potrzeb), a rezultat uczenia się przez doświadczenie może trwać dłużej. Metody aktywizujące dają uczącym się możliwość:

- aktywnego uczestniczenia w realno-życiowym doświadczeniach (*learning by doing*);
- poznania siebie i kierowania sobą;
- podejmowania inicjatywy i ryzyka;
- doświadczania różnorodnych środowisk uczenia się;
- nawiązywania kontaktu z doświadczonymi praktykami, refleksji nad ich doświadczeniami;
- komunikowania się i budowania relacji społecznych.

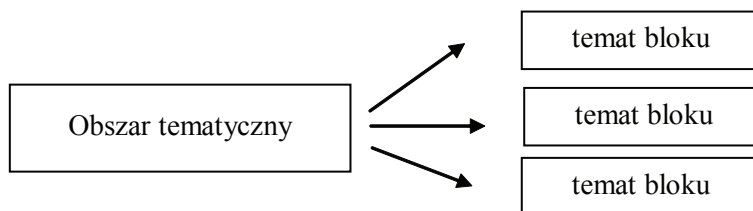
Edukację przedsiębiorczą najlepiej realizować w trakcie różnych rodzajów edukacji jako element towarzyszący podejmowanym działaniom praktycznym, a nie jako aktywność dodatkową, specjalnie wyodrębnioną. Kulturę przedsiębiorczą najlepiej rozwija się przez wplecenie jej w „ukryty” program działań. Niemniej projekt edukacyjny „Mały przedsiębiorca” wymaga odpowiedniego zaplanowania i realizacji. Autorzy programu sposób wdrożenia projektu pozostawiają nauczycielowi, dostarczając mu jednak gotowy produkt w formie pakietu z rozpisanymi zadaniami i propozycją działań. Ważnymi przewodnikami po projekcie będą Aktywek i Leniwek, którzy staną się inicjatorami i pomysłodawcami zadań. Zapraszamy do wędrówki po świecie ekonomii i małej przedsiębiorczości ☺.

Realizowane obszary tematyczne programu „Poznać i zrozumieć świat”

W programie „Poznać i zrozumieć świat” treści narastają spiralnie, w każdym kolejnym roku nauczania są one powtarzane, pogłębiane i rozszerzane, układ spiralny pozwala do nich wielokrotnie powrócić, ale w bogatszej i szerszej formie, jednocześnie wraca się do umiejętności już rozwijanych, aby na nich budować następne. Organizacja edukacji oparta na prezentowanym programie pozwoli na:

- poznawanie złożoności świata i miejsca człowieka w środowisku społecznym, przyrodniczym, kulturowym;
- rozwój ciekawości poznawczej, psychicznych sprawności oraz zainteresowań;
- przyswajanie narzędzi umożliwiających aktywność badawczą;
- zaspokajanie indywidualnych potrzeb i oczekiwań;
- wyrabianie stosunku do siebie, świata i wartości.

Szczególnym źródłem materiału nauczania – uczenia się jest środowisko społeczne, w którym dziecko funkcjonuje, jego najbliższe otoczenie. To ono stanowi punkt wyjścia **obszarów tematycznych**, stanowiących podstawę do planowania bloków tematycznych na poszczególne tygodnie.

Źródło: Opracowanie własne.

Schemat 6. Planowanie obszarów tematycznych

W edukacji wczesnoszkolnej nie bez znaczenia przy planowaniu tematów zajęć, oprócz najbliższego środowiska, pozostają również kalendarz i zmiany zachodzące w przyrodzie – pory roku. Te elementy wyznaczają kierunek planowania tematów poszczególnych bloków. Oto proponowane w programie obszary tematyczne, wokół których nauczyciel buduje bloki:

Tematyka zajęć w klasach I–III obejmie cztery główne obszary:

I. Ja i moja rodzina,

II. Moja szkoła,

III. Moja mała ojczyzna (moja miejscowość, mój region),

IV. Moja ojczyzna Polska – Europa – świat.

Będą one realizowane w poszczególnych klasach i odpowiednio poszerzane (układ spiralny treści). Aby zobrazować tę ideę, autorzy pod wybranym obszarem zaproponowali przykładowe treści, które będą angażować uwagę dzieci na zajęciach edukacyjnych w klasie, pozalekcyjnych i pozaszkolnych.

I. Ja i moja rodzina

Zakres: imię, nazwisko, adres, członkowie rodziny/drzewo genealogiczne, tradycje i zwyczaje rodzinne, normy i zasady panujące w rodzinie, obowiązki dziecka i członków rodziny, zawody rodziców/dziadków, hobby/czas wolny, muzykowanie, wspólne tworzenie, zdrowy styl życia mojej rodziny/sport i ruch, aktywny wypoczynek, racjonalne i zdrowe odżywianie się, ochrona własnego zdrowia, rodzinni sportowcy, rozrywki kulturalne dziecka i rodziny, przyroda w życiu dziecka i rodziny.

II. Moja szkoła

Zakres: moi koledzy, prawa i obowiązki dzieci, zachowanie się w klasie/szkole, zasady bezpieczeństwa, inni – ale tacy sami (uczniowie niepełnosprawni), kontrakt klasowy, samorząd klasowy, samorząd szkolny, sposoby rozwiązywania konfliktów w klasie, pomoc koleżeńska, zabawy dziecka i kolegów, zainteresowania dzieci, szkoła i jej tradycje, szkolne obrzędy i zwyczaje, historia i dzień dzisiejszy szkoły, przyszkolne środowisko przyrodnicze, nauka i technika w szkole i życiu codziennym, szkolni artyści i sportowcy, znani absolwenci szkoły.

III. Moja mała ojczyzna

• Moja miejscowość

Zakres: nazwa, godło, przyroda, ekologia, historia, legendy i podania, gwara, dziedzictwo kulturowe, architektura, zabytki kultury, charakterystyczne budowle, życie mieszkańców, tradycje i obyczaje miejscowości, normy społeczne, zawody ludności, władze miejscowości, komunikacja i transport, przeszłość, teraźniejszość, przyszłość.

K l a s a I

• Moja miejscowość dziś (metoda pracy: wycieczka; forma: praca grupowa):

1) spacerkiem po wsi (Czepielowice, Komprachcice, Landzmierny, Narok) – zbieramy informacje na temat:

- a) nazwy ulic,
- b) najważniejszych miejsc,
- c) wyglądu domów mieszkalnych, elementów małej architektury, architektury terenów zielonych,
- d) środowiska przyrodniczego i ekologii;

2) mieszkańcy mojej wsi (wywiad z członkiem rodziny):

- a) nasi sąsiedzi, w tym sąsiedzi szkoły,
- b) stosunki międzysąsiedzkie,

c) ważne dla wsi osoby (funkcje, zadania),

d) zawody mieszkańców mojej miejscowości;

3) zwyczaje naszej wioski (lekcja z zaproszonym gościem, np. dyrektorem domu kultury, członkinią zespołu ludowego, strażakiem OSP itp.);

4) zabawy i gry dzieci wczoraj i dziś (elementy zajęć przygotowane przez chętnych rodziców);

5) niezbędnik turysty – co warto zobaczyć w mojej miejscowości? – przygotowanie prezentacji/plakatu/albumu.

K l a s a II

• **Z kart przeszłości mojej miejscowości** (metoda pracy: miniprojekt):

1) szukamy śladów przeszłości naszej miejscowości / mojego domu,

2) legendy i podania o mojej miejscowości,

3) postaci, które zapisały się na kartach historii wsi,

4) co robili moi dziadkowie, kiedy byli mali: pieśni i tańce, zabawy dziecięce, stroje,

5) najsmaczniej gotuje moja babcia (elementy zajęć przygotowane przez seniorów),

6) pocztówka sprzed lat – tak wyglądała wieś dawniej,

7) tak dbano dawniej o zdrowie w mojej wsi.

K l a s a III

• **Moja miejscowość za sto lat:**

1) nasza szkoła za sto lat,

2) nauka i technika przyszłości,

3) co chciałbym zmienić w mojej miejscowości?

4) mój dom przyszłości,

5) rozrywki dzieci przyszłości.

• **Mój region** – nazwa, godło, flaga regionu, herb wsi, przyroda, formy ochrony przyrody, ekologia w regionie, aktywny wypoczynek, rodzaje turystyki w gminie, folklor/pieśni i tańce regionalne, legendy i podania, tradycje regionalne/kościelne, święta lokalne, dzieła sakralne, artyści ludowi.

IV. Moja ojczyzna Polska – Europa – świat

Zakres: godło, flaga, hymn narodowy, stolica Polski, najważniejsze miasta Polski – legendy, herby, znaczenie dla historii i dnia dzisiejszego Polski, gospodarka, krajobrazy Polski, dziedzictwo kulturowe, sławni Polacy świata nauki, kultury i sportu, najważniejsze daty i święta państwowe, godło/flaga/hymn UE, kultura i zabawy dziecięce na innych kontynentach.

K l a s a I

1) Polska – moja ojczyzna: godło, flaga i hymn narodowy,

2) Warszawa – stolica Polski,

3, 4) Legendy polskich miast– Kraków, Toruń, Wrocław, Opole, Kalisz,

5) Ważne daty naszej historii – święta narodowe.

K l a s a II (metoda pracy: miniprojekt):

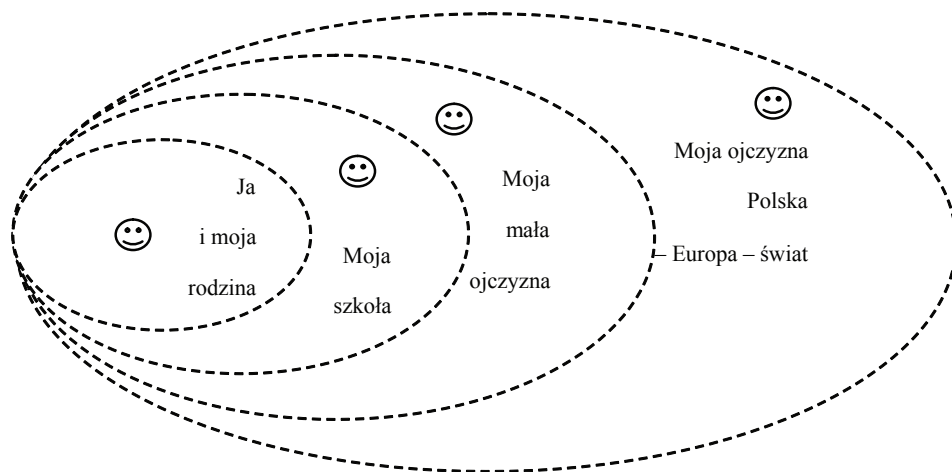
- 1) z kart historii Polski,
- 2) nasze stolice (Gniezno, Kraków, Warszawa),
- 3) sławni Polacy ze świata nauki i kultury,
- 4) sławni sportowcy,
- 5, 6) ważne miasta Polski (Szczecin, Gdańsk, Poznań, Katowice).

K l a s a III

- 1) opowieści mego dziadka,
- 2) sławni Polacy świata nauki, kultury, sportu,
- 3, 4) żywe obrazy naszej historii,
- 5) i my tworzymy historię naszego kraju.

Zaproponowane tematy nauczyciel może swobodnie rozszerzać, dostosowując do potrzeb i oczekiwań uczniów.

Organizację materiału nauczania zamkniętego w obszarach tematycznych programu „Poznać i zrozumieć świat” przedstawia schemat 7.

Ź r ó d ł o: Opracowanie własne.

Schemat 7. Organizacja materiału nauczania

Treści i zadania edukacyjne proponowane w obszarach tematycznych umożliwiają uczniom:

- konstruowanie wiedzy (budowanie systemu wiedzy o sobie i świecie, tworzenie i wzbogacanie odpowiednich do tego narzędzi, konstruowanie sposobów poznawania świata);
- zdobywanie i rozwijanie umiejętności (poznawanie siebie i kierowanie sobą, komunikowanie się i budowanie relacji społecznych, praktyczne,

poznawcze i symboliczne działanie w świecie, funkcjonowanie w różnych grupach społecznych);

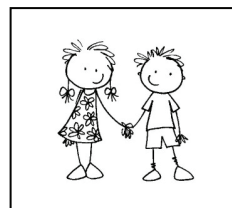
- kształtowanie postaw (poczucie własnej tożsamości, zachowanie kultury duchowej i materialnej, przekonania).

Autorzy programu zwracają szczególną uwagę na sposób realizacji treści, który pozwoli na zaangażowanie mózgu, takie ich przekazywanie, które w naturalny sposób umożliwi dostrzeżenie w otoczeniu wszystkiego, co nowe, nietypowe, nieprzewidywalne, odbiegające od banału lub tajemnicze. To wtedy neurony uwalniają niezbędne w procesie uczenia się neuroprzekazniki. Wówczas uczniowie będą mogli przetwarzać informacje i wyciągać z nich ogólne reguły. Dlatego zajęcia pod względem doboru materiału powinny być fascynujące, niejednoznaczne czy powodujące dodatkowe wyjaśnienia lub informacje. Takie propozycje zawarto w opracowanych scenariuszach (w obudowie programu).

Przebieg lekcji i przyswojenie jej tematu zależy również w dużej mierze od atmosfery panującej w klasie, a tę tworzą nauczyciele i uczniowie. Wpływa na nią także klasa szkolna i jej wyposażenie (w tym pomoce dydaktyczne), organizacja przestrzeni, zarządzanie czasem. Nauczyciel, pracując z uczniami, od pierwszego spotkania z nimi zaczyna budować w klasie atmosferę uczenia się. Nauczyciele, w specyficzny dla siebie sposób, wprowadzają elementy składające się na rozbudzenie w klasie ciekawości poznawczej, poczucia, że nauka jest wartością, potrzeby uczenia się i rozwijania umiejętności przydatnych w dalszej nauce oraz w życiu.

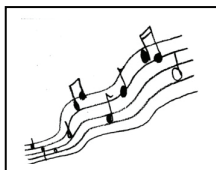
Każdy obszar tematyczny ma swoich przewodników: Aktywka i Leniwka, którzy swoją pomysłowością pozwolą dzieciom swobodnie i twórczo wchodzić w to, co nowe, uczyć się i bawić.

Do poszczególnych obszarów, również bloków oraz zajęć opracowano piktogramy, ich demonstracja będzie informować dzieci o wiodącym temacie zajęć, np.: realizując temat „Moi koledzy”, wystarczy do plakatu maskotek dołożyć piktogram:

Prawda, że proste. W ten sposób, dzieci będą wiedziały czego się uczą, jakim obszarem tematycznym się zajmują.

Oto przykłady innych piktogramów opracowanych dla konkretnego rodzaju aktywności ucznia oraz realizowanego tematu:

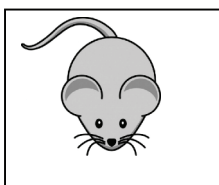
Śpiewamy

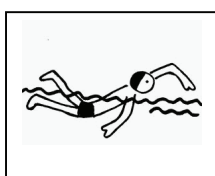
Piszemy

Liczmy

O zwierzętach

O zdrowym stylu życia

O Polsce

Przyjemnie będzie dzieciom poznawać nowe miejsca, udawać się w podróż w znane i nieznane wspólnie z przyjaciółmi – maskotkami, a informacja o aktywności kodowana poprzez piktogram stopniowo nauczy ich przewidywania co do tematu, rodzaju aktywności, a jednocześnie wywoła budzący niepokój, czy odgadnę, co będę robił na zajęciach, a może Pani wymyśliła coś, co mnie zaskoczy.... ☺

Treści i zadania edukacyjne proponowane w blokach tematycznych są związane z budowaniem systemu wiedzy dziecka o sobie i świecie, z tworzeniem i wzbogacaniem narzędzi jej konstruowania oraz ze sposobami poznawania świata przez dziecko.

C Z Ę Ś Ć II

Cele kształcenia i wychowania

Celem edukacji jest pomoc dzieciom w ukształtowaniu tych **umiejętności i wiadomości**, które pozwolą im poznawać i rozumieć otaczający je świat, oraz nazwać go i opisać po to, by świadomie wpływać na świat i zmieniać go.

Głównym celem edukacji wczesnoszkolnej jest wspomaganie dziecka w rozwoju intelektualnym, emocjonalnym, społecznym, etycznym, fizycznym, estetycznym oraz wychowanie, które pozwoliłoby przygotować każde dziecko do życia w zgodzie z samym sobą, ludźmi, a także przyrodą, aby potrafiło odróżnić dobro od zła, było świadome przynależności społecznej (do rodziny, grupy rówieśniczej i wspólnoty narodowej) oraz rozumiało konieczność dbania o przyrodę. Jednocześnie dąży się do ukształtowania systemu wiadomości i umiejętności potrzebnych dziecku do poznawania i rozumienia świata, radzenia sobie w codziennych sytuacjach oraz do kontynuowania nauki w klasach starszych.

Dziecko, oprócz wiedzy, w procesie edukacyjnym nabywa różnego rodzaju umiejętności. Jest to dla niego bardzo ważny czas, bowiem kształtuje się jego postawa zarówno w codziennym, jak społecznym życiu.

Dziecko uczy się poprzez kontakt z drugą osobą, tj. nauczycielem, swoimi rówieśnikami i rodzicami. Ich wspólna praca pozwoli przygotować ucznia do **samodzielnego podejmowania kolejnych wyzwań rzeczywistości i otaczającego go świata**.

Podstawowe umiejętności zdobywane przez ucznia to:

1) „czytanie – rozumiane zarówno jako prosta czynność oraz jako umiejętność rozumienia, wykorzystywania i przetwarzania tekstów w zakresie umożliwiającym zdobywanie wiedzy, rozwój emocjonalny, intelektualny i moralny oraz uczestnictwo w życiu społeczeństwa;

2) myślenie matematyczne – umiejętność korzystania z podstawowych narzędzi matematyki w życiu codziennym oraz prowadzenia elementarnych rozumowań matematycznych;

3) myślenie naukowe – umiejętność formułowania wniosków opartych na obserwacjach empirycznych, z wykorzystaniem wiadomości dotyczących przyrody i społeczeństwa;

- 4) umiejętność komunikowania się w języku ojczystym i w języku obcym, zarówno w mowie, jak i w piśmie;
- 5) umiejętność posługiwania się nowoczesnymi technologiami informacyjnymi i komunikacyjnymi, w tym także wyszukiwanie i korzystanie z informacji;
- 6) umiejętność uczenia się jako sposobu zaspokajania naturalnej ciekawości świata, odkrywania swoich zainteresowań i przygotowania do dalszej edukacji;
- 7) umiejętność pracy zespołowej²⁷.

Cele szczegółowe kształcenia i wychowania, edukacji wczesnoszkolnej, wynikające z zadań szkoły zawartych w podstawie programowej, można ująć następująco:

- kształtowanie u uczniów wiedzy i umiejętności w zakresie posługiwania się językiem ojczystym;
- nabywanie przez uczniów umiejętności korzystania w życiu codziennym z podstawowych narzędzi matematyki oraz prowadzenia elementarnych rozumowań matematycznych;
- nabywanie umiejętności wyszukiwania, porządkowania i wykorzystania informacji z różnych źródeł z zastosowaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych;
- kształtowanie postawy prozdrowotnej uczniów i nawyku dbałości o własne zdrowie oraz umiejętności tworzenia środowiska sprzyjającego zdrowiu;
- wspieranie uczniów w procesie kształtowania postaw sprzyjających ich dalszemu rozwojowi indywidualnemu, jak i społecznemu, takich jak: uczciwość, wiarygodność, odpowiedzialność, wytrwałość, poczucie własnej wartości, szacunek do ludzi, kreatywność, kultura osobista, podejmowanie inicjatyw oraz umiejętność pracy zespołowej;
- nabywanie przez uczniów umiejętności komunikowania się w języku obcym w mowie i piśmie;
- kształtowanie u uczniów postawy obywatelskiej w życiu społecznym – gotowość do uczestnictwa w kulturze i tradycji własnego narodu, postawy poszanowania odmienności innych kultur i tradycji.

Tak sprecyzowane cele edukacji wczesnoszkolnej pozwolą nauczycielowi przygotować się zarówno pod względem dydaktycznym, jak i wychowawczym do pracy z uczniem.

Oto szczegółowe cele kształcenia i wychowania z zakresu poszczególnych edukacji.

²⁷ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół, DzU 2012, poz. 977.

Edukacja polonistyczna:

- sprawne komunikowanie się z uwzględnieniem sytuacji, osób i reguł konwersacji;
- opanowanie czytania i pisania jako form komunikacji;
- umiejętne przekazywanie doznań i przeżyć związanych ze światem realnym i inspirowanych literaturą;
- czytanie ze zrozumieniem jako przygotowanie do korzystania z różnych źródeł wiedzy;
- zainteresowanie książką i rozbudzenie zamiłowań czytelniczych;
- pisanie ze znajomością elementarnych zasad pisowni;
- bogacenie słownictwa czynnego i biernego;
- posługiwanie się różnymi formami wypowiedzi pisemnej;
- umiejętne wypowiadanie się w małych formach teatralnych.

Język nowożytny:

- budzenie zaciekawienia językiem angielskim przez osłuchanie dzieci z tym językiem;
- kształcenie podstawowych kompetencji komunikacyjnych (uczenie się struktur, konstrukcji zdaniowych);
- pogłębianie wiedzy o otaczającym świecie przez zainteresowanie kulturą i obyczajami krajów anglojęzycznych, rozwijanie postawy akceptacji, tolerancji wobec innych kultur;
- motywowanie do nauki języka angielskiego przez wzbudzanie poczucia sukcesu i akceptacji oraz bezpieczeństwa (pozytywne ocenianie, dostosowanie sposobu nauczania do aktywności dziecka), wspieranie twórczych działań dzieci w zakresie uczenia się języka,

Edukacja muzyczna:

- rozbudzenie zainteresowania muzyką i przygotowanie do aktywnego uczestnictwa w życiu muzycznym;
- kształtowanie potrzeby muzykowania (indywidualnego lub zespołowego) i obcowania z muzyką;
- rozwój wyobraźni i ekspresji muzycznej (wszystkie formy aktywności);
- kształcenie umiejętności muzycznych: wokalnych, instrumentalnych, percepcyjnych;
- uwrażliwianie na piękno muzyki narodowej.

Edukacja plastyczna:

- wyróżnianie i stosowanie podstawowych środków wyrazu plastycznego w płaszczyźnie i przestrzeni;
- posługiwanie się podstawowymi narzędziami i materiałami w wyrażaniu sytuacji realnych i fantastycznych, własnych myśli i uczuć, inspirowanych literaturą i muzyką;

- organizowanie warsztatu własnej pracy, ekonomiczne wykorzystywanie materiałów;
- rozróżnianie podstawowych dziedzin sztuk plastycznych, postaci i funkcji dzieł z tych dziedzin;
- budzenie przynależności kulturowej przez kontakt ze sztuką oraz tradycjami regionalnymi i narodowymi.

Edukacja społeczna i etyka:

- odkrywanie zainteresowań, akceptacja siebie i swoich potrzeb oraz praw i potrzeb innych ludzi;
- dobre komunikowanie się z innymi w społeczności dziecięcej i w świecie dorosłych;
- przestrzeganie reguł i umiejętne współdziałanie oraz współzycie w grupie;
- budowanie świata wartości kształtujących postawy obywatelskie, tj.: uczciwość, wiarygodność, odpowiedzialność, wytrwałość, ciekawość poznawcza, kreatywność, przedsiębiorczość, kultura osobista i szacunek dla innych;
- sprawne korzystanie z dziedzictwa kultury narodowej, europejskiej i światowej.

Edukacja przyrodnicza:

- rozbudzanie ciekawości świata, obserwowania i badania najbliższego otoczenia;
- rozumienie i poszanowanie świata roślin i zwierząt, określanie swojego miejsca i związków ze światem przyrody;
- kształtowanie wrażliwości i odpowiedzialności za swoje zachowania w środowisku przyrodniczym;
- poznawanie zjawisk i obiektów przyrody ożywionej i nieożywionej, służących potrzebom człowieka lub stanowiących zagrożenia;
- obserwowanie i charakteryzowanie zjawisk atmosferycznych, dostosowywanie własnych aktywności do warunków pogodowych.

Edukacja matematyczna:

- rozumienie pojęć i wykonywanie czynności umysłowych związanych z rozwiązywaniem problemów matematycznych;
- świadome i sprawne rachowanie, radzenie sobie w sytuacjach życiowych wymagających formułowania i obliczania działań matematycznych;
- dostrzeganie i określanie zależności między osobami i przedmiotami znajdującymi się w przestrzeni;
- uważne słuchanie różnych komunikatów i reagowanie zgodne z ich treścią;

- logiczne myślenie w rozwiązywaniu problemów matematycznych, przekładanie sytuacji konkretnych na język symboli matematycznych;
- praktyczne stosowanie zdobytej wiedzy (porządkowanie, mierzenie, ważenie, kupowanie i płacenie, odczytywanie wskazań zegara i termometru, posługiwanie się kalendarzem i dostrzeganie rytmiczności w organizacji czasu).

Zajęcia komputerowe:

- znajomość budowy stanowiska komputerowego i umiejętne posługiwanie się klawiaturą i myszą;
- posługiwanie się komputerem w podstawowym zakresie: uruchamianie programów;
- wykonywanie podstawowych zadań w wybranych programach graficznym i tekstowym;
- bezpieczne korzystanie z komputera, stosowanie się do obowiązujących ograniczeń;
- umiejętne korzystanie z komputera, internetu i multimediów jako źródeł informacji.

Zajęcia techniczne:

- planowanie czynności, organizowanie warsztatu pracy (materiałów i narzędzi);
- rozumienie wartości pracy w życiu człowieka;
- stosowanie podstawowych zasad bezpieczeństwa i higieny pracy oraz udzielania pierwszej pomocy;
- posługiwanie się narzędziami i urządzeniami technicznymi, korzystanie z prostej informacji technicznej;
- wykonywanie przedmiotów użytkowych i montowanie modeli urządzeń technicznych;
- rozumienie wpływu sił przyrody i ich znaczenia w rozwoju myśli technicznej.

Wychowanie fizyczne:

- rozumienie potrzeby aktywności fizycznej i jej wpływu na sprawność organizmu;
- doskonalenie sprawności fizycznej w różnych formach aktywności ruchowej;
- kształtowanie nawyku prawidłowej postawy ciała w różnych sytuacjach życiowych;
- doskonalenie umiejętności gimnastycznych i lekkoatletycznych rozwijających naturalne formy ruchu: biegi, skoki, rzuty, czworakowanie, przetaczanie i wspinanie;

- rozumienie wpływu aktywności ruchowej, hartowania, racjonalnego żywienia i profilaktyki medycznej na właściwy rozwój i sprawne funkcjonowanie organizmu;
- poznawanie i przestrzeganie zasad rywalizacji sportowej oraz zasad bezpieczeństwa podczas zabaw ruchowych prowadzonych w różnych warunkach.

Język mniejszości (niemiecki):

- poprawne posługiwanie się językiem w różnych sytuacjach prywatnych i publicznych;
- rozumienie intencji komunikacyjnych rozmówcy i właściwe na nie reakcje;
- umiejętność odbioru utworów literackich i innych tekstów w języku niemieckim;
- korzystanie z dorobku kulturowego narodu niemieckiego.

Przedsiębiorczość:

- zdobycie wiedzy z szeroko rozumianej edukacji ekonomicznej oraz przedsiębiorczości;
- rozwijanie postawy badawczej;
- eksponowanie indywidualnych możliwości, zainteresowań i umiejętności dziecka;
- rozwijanie umiejętności planowania;
- rozwijanie kreatywności;
- przyswajanie elementów propedeutyki wychowania ekonomicznego poprzez:
 - rozwijanie talentów organizatorskich, przedsiębiorczości dziecka oraz umiejętności współdziałania w grupie na poziomie jego psychomotorycznego rozwoju;
 - rozwijanie zdolności życiowych pozwalających na samorealizację dziecka (umiejętności z zakresu: wypowiedziania się, przekazywania i wyszukiwania informacji, sztuki negocjacji);
 - zapoznanie dziecka z pojęciami ekonomicznymi w toku praktycznego działania poprzez:
 - organizowanie i uczestniczenie w przedsięwzięciach, np. kiermaszach, festynach,
 - realizowanie przedstawień teatralnych, reklamy,
 - udział w wycieczkach do zakładów produkcyjnych, usługowych, użyteczności publicznej,
 - przybliżenie dziecku struktur władz samorządowych.

Treści

I EDUKACJA POLONISTYCZNA

Edukacja polonistyczna	Treści nauczania zgodne z podstawą programową	Przewidywane osiągnięcia ucznia po klasie I	Przewidywane osiągnięcia ucznia po klasie II	Przewidywane osiągnięcia ucznia po klasie III
1	2	3	4	5
1. Korzysta z informacji	<p>a) uważnie słucha wypowiedzi i korzysta z przekazywanych informacji,</p> <p>b) rozumie sens kodowania oraz dekodowania informacji; odczytuje uproszczone rysunki, piktogramy, znaki informacyjne, zna wszystkie litery alfabetu; czyta i rozumie teksty przeznaczone dla dzieci i wyciąga z nich wnioski</p>	<p>– słucha i rozumie co mówią inni, wie, o czym rozmawiają, słucha wypowiedzi i wyszukuje w nich odpowiedzi na postawione pytanie,</p> <p>– rozumie polecenia nauczyciela, potrafi je powtórzyć i wykonać,</p>	<p>– w roli słuchacza i wypowiadającego się uczestniczy w rozmowach na dany temat, odpowiada na pytania słowem/zdaniem, zadaje pytania, w usłyszanych rozmowach/wypowiedziach poszukuje odpowiedzi na postawione pytanie/ /zadanie,</p> <p>– wypowiada się w kilku prostych zdaniach na temat obejrzanej historyjki obrazkowej, obrazu, muzyki, audycji tv, filmu, przedstawienia teatralnego, usłyszanego tekstu</p>	<p>– przysłuchuje się wypowiedziom innych osób i wykorzystuje usłyszane informacje zgodnie z potrzebą,</p> <p>– czyta instrukcję, np. gry/ /obsługi urządzenia, i stara się postępować zgodnie z jej zapisami</p>

	<p>c) wyszukuje w tekście potrzebne informacje i w miarę możliwości korzysta ze słowników i encyklopedii przeznaczonych dla dzieci,</p> <p>d) zna formy użytkowe: życzenia, zaproszenie, zawiadomienie, list, notatka do kroniki; potrafi z nich korzystać</p>	<p>- rozumie sens prostych obrazków/ilustracji, serii powiązanych obrazków (historyjka obrazkowa),</p> <p>- rysuje brakujący element/obrazek/część obrazka wg usłyszanych informacji,</p> <p>- koduje informacje w formie niewerbalnego przekazu, np. w postaci rysunku,</p> <p>- dekoduje informacje zakodowane bez pomocy słów (np. muzykę, odtwarza gestem/ruchem jej charakter/nastrój),</p> <p>- koduje/dekoduje informacje wg przyjętego kodu (np. Emotki),</p> <p>- dekoduje stosowane w otoczeniu dziecka piktogramy,</p> <p>- zna litery alfabetu, tworzy z liter sylaby, a z sylab wyrazy</p> <p>- zdania, odróżnia głoski od liter, rozpoznaje samogłoski/spółgłoski,</p> <p>- czyta proste wyrazy jedno-, dwusylabowe z poznanych</p>	<p>- rozumie ciąg zdarzeń historyjki obrazkowej, układa dalszy ciąg, dopowiada brakujący element, odczytuje rysunek, opowiada o nim, nadaje tytuł historyjce obrazkowej/rysunkowi, tworzy ciąg dalszy/początek historyjki,</p> <p>- rozpoznaje znaki informacyjne/piktogramy znajdujące się w najbliższym otoczeniu dziecka w szkole/w drodze do domu, w obiektach użyteczności publicznej (teatr, filharmonia, urząd, sklep/hipermarket), czyta/koduje/dekoduje plan swoich zajęć,</p> <p>- zna litery alfabetu, czyta proste zdania i teksty, znajduje w nich odpowiednie informacje, odpowiada na pytania dotyczące przeczytanego tekstu, zadaje pytania do tekstu,</p> <p>- korzysta ze źródeł wiedzy wskazanych przez nauczyciela, poszukuje w nich informacji,</p> <p>- składa kolegom/członkom rodziny życzenia ustnie/pisemnie, przekazuje swoimi słowami informację zawartą w zawiadomieniu, pisze list/kartkę z życzeniami,</p>	<p>- potrafi odczytać informacje zawarte w rysunkach, piktogramach, rozpoznaje znaki informacyjne i wie, co oznaczają, zna wszystkie litery alfabetu, łączy litery z głoskami,</p> <p>- czyta i rozumie teksty dla dzieci, potrafi znaleźć właściwą informację/odpowiedź na pytanie,</p> <p>- korzysta ze słowników (w tym ortograficznych) oraz encyklopedii (także multimedialnych) w celu znalezienia potrzebnych informacji,</p> <p>- poszukuje właściwych informacji w takich formach wypowiedzi jak: życzenia, zaproszenie, zawiadomienie, list, notatka do kroniki</p>
--	--	---	---	---

		<p>liter, czyta proste zdania, teksty zbudowane z poznanych liter,</p> <p>– wyszukuje informacje we wskazanym przez nauczyciela źródle wiedzy,</p> <p>– wie, co to są życzenia, o czym mówi zawiadomienie, rozpoznaje list/notatkę do kroniki, potrafi powtórzyć i zapamiętuje informacje w nich zawarte</p>	<p>– wie, co to jest adres i potrafi odczytać informacje adresowe, adresuje kopertę/kartkę pocztową</p>	
2. Analizuje i interpretuje teksty kultury	<p>a) przejawia wrażliwość estetyczną, rozszerza zasób słownictwa poprzez kontakt z dziełami literackimi,</p> <p>b) w tekście literackim zaznacza wybrane fragmenty, określa czas i miejsce akcji, wskazuje głównych bohaterów,</p> <p>c) czyta teksty i recytuje wiersze z uwzględnieniem interpunkcji i intonacji</p>	<p>– słucha (czytanych przez nauczyciela) tekstów literackich, wskazuje bohatera, przywołuje z pamięci/na podstawie rysunku szczegóły dot. miejsca i czasu akcji,</p> <p>– czyta samodzielnie krótkie teksty (wiersze, rymowanki, fragmenty prozy) z zachowaniem zasad struktur intonacyjnych,</p> <p>– przegląda czasopisma dla dzieci, potrafi opowiedzieć o interesującym go artykule/zdjęciu,</p>	<p>– w skupieniu słucha czytane przez nauczyciela utwory literackie, ustnie układa kilka spójnych zdań nt. usłyszanych/obejrzanych dzieł, ich bohaterów, miejsca i czasu akcji,</p> <p>– czyta proste teksty i recytuje z pamięci krótkie utwory (wiersz, proza), przestrzega zasad interpunkcji i intonacji,</p> <p>– czyta czasopisma dla dzieci i opowiada o interesującym go artykule/zdjęciu,</p>	<p>– czyta dzieła literackie wskazane przez nauczyciela i wypowiada się na ich temat,</p> <p>– gromadzi słownictwo na określony temat,</p> <p>– w czytanych tekstach określa czas, miejsce akcji oraz wyznacza osoby pierwszoplanowe,</p>

	d) ma potrzebę kontaktu z literaturą i sztuką dla dzieci, czyta wybrane przez siebie i wskazane przez nauczyciela książki, wypowiada się na ich temat	– ogląda przedstawienia teatralne/filmy, multimedia i wypowiada się na ich temat, – słucha słuchowisk dla dzieci i opowiada o ich treści	– korzysta z biblioteczki klasowej/biblioteki szkolnej	– czyta płynnie i wyraziście teksty pisane prozą i wierszem, – czyta czasopisma zgodnie z osobistymi zainteresowaniami
3. Tworzy wypowiedzi	a) w formie ustnej i pisemnej: kilkuzdaniową wypowiedź, krótkie opowiadanie, krótki opis, list prywatny, życzenia, zaproszenie, b) dobiera właściwe formy komunikowania się w różnych sytuacjach społecznych, c) uczestniczy w rozmowach, także inspirowanych literaturą: zadaje pytania, udziela odpowiedzi, prezentuje własne zdanie i formułuje wnioski; poszerza zakres słownictwa i struktur składniowych	– opowiada o obrazku/ilustracji /rysunku/ obrazie, – mówi, co widzi na obrazku/ilustracji/rysunku/obrazie, – opowiada usłyszany fragment bajki /baśni/dzieła literackiego, odpowiada na pytania dot. wiersza, prozy	– tworzy/przepisuje z tablicy/druku zdania, – tworzy/przepisuje krótki opis (np. ulubionego zwierzaka, zabawki), – ustnie tworzy opowiadanie na dany temat,	– pisze na dany temat kilku-zdaniową wypowiedź: potrafi napisać opowiadanie z zachowaniem zasady kompozycji, samodzielnie/z pomocą tworzy opis przedmiotu/osoby/bohatera literackiego. – samodzielnie/ z pomocą redaguje odpowiedzi do pytań/układa pytania do odpowiedzi, – wie, co to jest głoska, samogłoska i spółgłoska, odróżnia głoskę od litery, zna głoski oznaczone dwoma literami (dwuznaki), zapisuje poprawnie wyrazy ze spółgłoskami miękkimi (ze znakiem diakrytycznym i zmiękczone przez „i”), pisze poprawnie wyrazy, w których spółgłoska traci dźwięczność na końcu wyrazu

	<p>d) dba o kulturę wypowiedzenia się; poprawnie artykułuje głoski, akcentuje wyrazy, stosuje pauzy i właściwą intonację w zdaniu oznajmującym, pytającym i rozkazującym; stosuje formuły grzecznościowe,</p> <p>e) rozumie pojęcia: wyraz, głoska, litera, sylaba, zdanie; dostrzega różnicę między literą i głoską; dzieli wyrazy na sylaby; oddziela wyrazy w zdaniu, zdania w tekście</p>	<p>– opowiada obejrzany fragment filmu dla dzieci,</p> <p>– opisuje wygląd/zachowanie głównej postaci</p>	<p>– pisze zaproszenie na uroczystość rodzinną,</p> <p>– pisze życzenia dla babci/dziadka</p>	<p>(np. staw, sad), tworzy z głosek słowa, a z liter wyrazy, sylaby (otwarte i zamknięte) i zdania, dzieli wyrazy na sylaby (również z podwójną spółgłoską i dyftongami, np. auto, autobus),</p> <p>– w tekście rozpoznaje i zaznacza zdania oznajmujące, pytające i wykrzyknikowe,</p> <p>– zna wszystkie litery wielkie i małe, porządkuje wyrazy wg pierwszej/drugiej litery (układa alfabetycznie), stosuje zasady kaligrafii (zna i stosuje prawidłowe elementy liter i łączenia liter w sylaby), układa z rozsypanki sylabowej wyrazy, z rozsypanki wyrazowej zdania, zapisuje zdania oznajmujące, pytające i wykrzyknikowe, stosując kropkę, pytajnik i wykrzyknik,</p>
--	---	---	---	--

	<p>f) pisze czytelnie i estetycznie (przestrzega zasad kaligrafii), dba o poprawność gramatyczną, ortograficzną oraz interpunkcyjną,</p> <p>g) przepisuje teksty, pisze z pamięci i ze słuchu</p>	<p>– ustnie informuje, z jakich części składa się list prywatny i układa jego części,</p> <p>– ustnie zaprasza na swoje urodziny/uroczystość rodzinną/szkolną,</p> <p>– ustnie składa życzenia kolegom/członkom rodziny,</p> <p>– wypowiada się zrozumiale, odpowiada słowem na pytania, stosuje formuły grzecznościowe,</p> <p>– udziela odpowiedzi na pytania dot. usłyszanych tekstów, bajek, baśni, wierszy itd., układa odpowiedzi do nich, wyraża własną opinię na temat zdarzeń, postaci,</p> <p>– stosuje struktury intonacyjne,</p> <p>– wie, że są litery/głoski, pisze litery, sylaby, wyrazy i proste zdania, dba o prawidłowe pisanie elementów liter oraz</p>	<p>– pisze list/kartkę z życzeniami do mamy/taty, kolegi/koleżanki,</p> <p>– mówi zrozumiale dla innych, wymawia głoski i słowa poprawnie, przestrzega zasad kulturalnego wypowiedzania się, stosuje i rozpoznaje zdania oznajmujące, pytające i rozkazujące po właściwej intonacji,</p> <p>– rozpoznaje głoski i litery, wskazuje literę do usłyszanej głoski, dzieli wyrazy na sylaby, wskazuje wyrazy w zdaniu, znajduje zdania w tekście,</p> <p>– pisze wielkie i małe litery, pisze wyrazy i zdania z druku i z tablicy,</p> <p>– pisze litery z zachowaniem prawidłowych elementów ich budowy,</p> <p>– pisze sylaby/wyrazy z zachowania</p>	<p>stosuje przecinek w podstawowych sytuacjach (przy wliczaniu, przed wyrazami typu że, bo, który) oraz dwukropek,</p> <p>– zna, odczytuje i stosuje skróty używane w otoczeniu dziecka: np. ul., nr, str., ćw., zad., zł, sms, e-mail, tel., WWW,</p> <p>– rozumie i tworzy rodzinę wyrazową,</p> <p>– wie, że są wyrazy bliskoznaczne (synonimy) i przeciwstawne (antonimy) oraz wyrazy, które brzmią tak samo, ale oznaczają inne hasła,</p> <p>– wie, zna i stosuje rzeczowniki jako nazwy ludzi, rzeczy, zwierząt i roślin, zna i stosuje liczbę pojedynczą i mnogą w rzeczownikach, ich rodzaj, stosuje prawidłową formę rzeczownika w połączeniu z czasownikiem/przymiotnikiem (bez nazywania jego przypadków),</p> <p>– wie, zna i stosuje czasowniki jako nazwy czynności</p>
--	---	---	---	--

		<p>połączeń międzyliterowych, - przepisuje z tablicy/ z druku proste wyrazy/ zdania, wie, co to jest kropka, pytajnik, wykrzyknik, - pisze z pamięci litery i wyrazy</p>	<p>waniem prawidłowych łączy między literami, - pisze krótkie zdania oznajmujące, pytające i wykrzyknikowe, - stosuje znaki interpunkcji w przepisywanych zdaniach/ /stosuje przecinek przy wyliczeniach, - wie, że wyrazy można grupować w rodziny wyrazowe (np. dom, szkoła), - wie, że wyrazy oznaczają ludzi, rzeczy, zwierzęta, rośliny (rzeczowniki) i tworzy takie kolekcje, - nazywa czynności, które wykonuje sam lub kolega/koleżdy (czasowniki), - opisuje wygląd osoby/ rzeczy/ zjawiska (przymiotniki), - wyszukuje, przepisuje z tablicy/ druku wyrazy z trudnościami ortograficznymi w zakresie opracowywanego słownictwa, - pisze z pamięci wyrazy i proste zdania</p>	<p>i zjawisk, rozpoznaje i stosuje formy osobowe, liczbę i czas (prosty i złożony, teraźniejszy, przeszły i przyszły), stosuje prawidłową formę czasownika w połączeniu z rzeczownikiem// przymiotnikiem, - wie, zna i stosuje przymiotniki jako wyrazy oznaczające cechy ludzi i przedmiotów, stosuje ich prawidłową formę gramatyczną w połączeniu z rzeczownikiem/ czasownikiem, zna i stosuje stopnie przymiotnika, rozpoznaje i stosuje liczbę pojedynczą i mnogą przymiotników, - zna, potrafi wskazać i zapisać liczebniki główne w zakresie stosowanym w edukacji matematycznej, - zna, potrafi wskazać, pisze przysłówek jako nieodmienną część mowy określającą cechy czynności/ stany, - stosuje wielką literę na początku zdania, w nazwach własnych (imionach, nazwiskach, nazwach geograficznych, tytułach książek i czasopism), - pisze poprawnie wyrazy z <i>ą</i> i <i>ę</i> zgodnie z ich wymową</p>
--	--	--	--	---

				<ul style="list-style-type: none"> - zna zasady ortografii polskiej w zakresie opracowywanego słownictwa: pisze wyrazy z <i>ó</i> i <i>rz</i> wymiennym, niewymiennym, <i>rz</i> po spółgłoskach, - <i>ów, ówka, ówna</i> w zakończeniach wyrazów, zna wyjątki w pisowni (pszenica, kształt, itp.), - pisze wyrazy z <i>h, ch</i> w zakresie opracowywanego słownictwa (w tym chleb, chustka, herbata), - pisze wyrazy z <i>ź</i> wymiennym i niewymiennym w zakresie opracowywanego słownictwa, - rozmieszcza tekst na stronie, zapisuje kilkudzianową wypowiedź na dany temat z zastosowaniem form użytkowych
4. Wypowiada się w małych formach teatralnych	<p>a) uczestniczy w zabawie teatralnej, ilustruje mimiką, gestem, ruchem zachowania bohatera literackiego lub wymyślonego,</p> <p>b) rozumie umowne znaczenie rekwizytu i umie posłużyć się nim w odgrywanej scenie</p>	<ul style="list-style-type: none"> - bierze udział w scenkach, dramowych zabawach parateatralnych, - posługuje się rekwizytem podczas przedstawień 	<ul style="list-style-type: none"> - bierze udział w scenkach, zabawach parateatralnych – występuje przed klasą i rodzicami/seniorami, - podczas występów posługuje się rekwizytem 	<ul style="list-style-type: none"> - słowem/ruchem odgrywa postać w scenie/przedstawieniu, - wykorzystuje rekwizyt zgodnie z przeznaczeniem

II JĘZYK NOWOŻYTNY (ANGIELSKI)

Klasa I	Klasa II	Klasa III
<p style="text-align: center;">Słuchanie</p> <ul style="list-style-type: none"> - rozumienie prostych, krótkich poleceń nauczyciela wspartych gestem lub materiałem wizualnym, - rozumienie ogólnego sensu prostych, krótkich tekstów: piosenek, wierszyków, historyjek oraz reakcja niewerbalna, a później werbalna (pojedyncze słowa) na pytania do tekstu <p style="text-align: center;">Mówienie</p> <ul style="list-style-type: none"> - powtarzanie (chórem i indywidualnie) wyrazów i zwrotów z poprawną wymową, - nazywanie ludzi, przedmiotów, zwierząt, czynności, - recytowanie rymowanek, - śpiewanie piosenek, - odpowiedzi (jedno-, dwuwyrzowe) na pytania nauczyciela <p style="text-align: center;">Czytanie</p> <ul style="list-style-type: none"> - głośne czytanie pojedynczych wyrazów i krótkich zwrotów (globalne), - rozumienie pojedynczych, krótkich wyrazów wspartych materiałem wizualnym 	<p style="text-align: center;">Słuchanie</p> <ul style="list-style-type: none"> - rozumienie poleceń nauczyciela, - rozumienie ogólnego sensu prostych tekstów i sytuacji komunikacyjnych, - reakcje werbalne i niewerbalne na komunikat nauczyciela, - umiejętność wyszukiwania pojedynczych szczegółowych informacji w nieskomplikowanych wypowiedziach i dialogach <p style="text-align: center;">Mówienie</p> <ul style="list-style-type: none"> - zadawanie prostych pytań (np. na podstawie modelu, podanych słówek, fraz, materiału wizualnego), - udzielanie odpowiedzi, - formułowanie krótkiej wypowiedzi o sobie, rodzinie, najbliższym otoczeniu, - opanowanie poprawnej wymowy w zakresie poznanego materiału językowego <p style="text-align: center;">Czytanie</p> <ul style="list-style-type: none"> - rozumienie ogólnego sensu prostych tekstów i dialogów 	<p style="text-align: center;">Słuchanie</p> <ul style="list-style-type: none"> - rozumienie poleceń nauczyciela, - rozumienie ogólnego sensu prostych tekstów i sytuacji komunikacyjnych, - umiejętność wyszukiwania pojedynczych szczegółowych informacji w nieskomplikowanych wypowiedziach i dialogach <p style="text-align: center;">Mówienie</p> <ul style="list-style-type: none"> - zadawanie prostych pytań (np. na podstawie modelu, podanych słówek, fraz, materiału wizualnego), - udzielanie odpowiedzi, - formułowanie krótkiej wypowiedzi o sobie, rodzinie, najbliższym otoczeniu, - opanowanie poprawnej wymowy w zakresie poznanego materiału językowego <p style="text-align: center;">Czytanie</p> <ul style="list-style-type: none"> - rozumienie ogólnego sensu prostych tekstów i dialogów, - umiejętność wyszukiwania szczegółowych informacji w prostych tekstach i dialogach, - głośne czytanie krótkich tekstów z poprawną wymową

<p style="text-align: center;">Pisanie</p> <ul style="list-style-type: none"> - kreślenie liter według norm polskiej kaligrafii; - pisanie po śladzie, - przepisywanie krótkich, prostych wyrazów, - dostrzeganie różnic między fonetyczną a graficzną formą wyrazu 	<p style="text-align: center;">Pisanie</p> <ul style="list-style-type: none"> - umiejętność poprawnego zapisu większości poznanych słów, - podpisywanie obrazków, - pisanie krótkich, prostych wypowiedzi o sobie i najbliższym otoczeniu (wg modelu) <p style="text-align: center;">Gramatyka</p> <ul style="list-style-type: none"> - odmiana czasownika <i>be</i> w czasie teraźniejszym, - konstrukcja <i>there is/there are</i>, - odmiana czasownika <i>have got</i>, - czasownik modalny <i>can</i>, - liczba pojedyncza i mnoga 	<p style="text-align: center;">Pisanie</p> <ul style="list-style-type: none"> - umiejętność poprawnego zapisu większości poznanych słów, - podpisywanie obrazków, - pisanie krótkich, prostych wypowiedzi o sobie i najbliższym otoczeniu (np. według podanego modelu, z użyciem podanych słów, na podstawie materiału wizualnego) <p style="text-align: center;">Gramatyka</p> <ul style="list-style-type: none"> - odmiana czasownika <i>be</i> w czasie teraźniejszym, - konstrukcja <i>there is/there are</i>, - odmiana czasownika <i>have got</i>, - czasownik modalny <i>can</i>, - tryb rozkazujący, - czas <i>Present Simple</i>, - czas <i>Present Continuous</i>, - konstrukcja <i>Let's ...</i>, - przyimki miejsca i czasu, - liczba pojedyncza i mnoga rzeczowników, - określnik <i>some</i>, - przedimki <i>a</i> i <i>the</i>, - zaimki wskazujące <i>this/that</i>, - zaimki dzierżawcze, - dopełniacz saksoński 's
---	---	--

III EDUKACJA MUZYCZNA

Treści nauczania	Osiągnięcia ucznia po klasie I	Osiągnięcia uczniów po klasie II	Osiągnięcia uczniów po klasie III
<p>1. W zakresie odbioru muzyki:</p> <p>a) zna i stosuje następujące rodzaje aktywności muzycznej:</p> <ul style="list-style-type: none"> - śpiewa proste melodie, piosenki z repertuaru dziecięcego, - wykonuje śpiewanki i rymowanki, śpiewa w zespole piosenki ze słuchu (nie mniej niż 10 utworów w roku), - śpiewa z pamięci hymn narodowy, - odtwarza proste rytmy głosem, - odtwarza i gra na instrumentach perkusyjnych proste rytmy i wzory rytmiczne, - odtwarza i gra na instrumentach melodycznych proste melodie i akompaniamenty, - realizuje sylabami rytmicznymi, gestem 	<ul style="list-style-type: none"> - powtarza poprawnie prostą melodię, - zna i śpiewa wszystkie poznane piosenki, - wykonuje i sam układa śpiewanki i rymowanki, - śpiewa piosenkę z akompaniamentem nauczyciela lub nagraniem z płyty CD, - świadomie i aktywnie słucha muzyki, - wyraża emocje, przeżycia związane ze słuchaniem muzyki (np. poprzez pracę plastyczną, taniec), - rytmizuje teksty według podanego wzoru, - wykonuje ćwiczenia oddechowe, - powtarza ćwiczenia dykcji, - gra na prostych instrumentach perkusyjnych (bębenek, kołatka, trójkąt, tamburyn), - gra na instrumentach perkusyjnych (instrumentarium Orffa), - gra na instrumentach melodycznych, - odtwarza akompaniament do piosenek i zabaw za pomocą naturalnych dźwięków akustycznych: klaskanie, tupanie, pstrykanie, 	<ul style="list-style-type: none"> - śpiewa indywidualnie i zbiorowo piosenki, - rozróżnia rodzaje głosów ludzkich (bas, sopran), - aktywnie słucha muzyki, - śpiewa hymn państwowy, - wie, w jakich okolicznościach powstał hymn państwowy, - rytmizuje teksty według własnej inwencji - układa i wykonuje akompaniament do piosenki, - muzykuje zespołowo, - gra i śpiewa jednocześnie, - rytmizuje utwór muzyczny za pomocą: klaskania, tupania, pstrykania itp. i z wykorzystaniem instrumentarium Orffa, - koncentruje się w ćwiczeniach ruchowych i rytmicznych, - porusza się w przestrzeni w różnych figurach geometrycznych, - umiejętnie wykonuje przytupy, doskoki, kroki i układ krakowiaka i innych tańców: regionalnego, dawnego lub współczesnego 	<ul style="list-style-type: none"> - śpiewa indywidualnie poznane piosenki z repertuaru dziecięcego, - śpiewa z pamięci hymn państwowy, - przyjmuje właściwą postawę podczas śpiewania hymnu narodowego, - śpiewa <i>a cappella</i>, - śpiewa z akompaniamentem, - śpiewa z zestawem karaoke, - przestrzega prawidłowej postawy przy śpiewie, - wykazuje własną inwencję twórczą podczas rytmizowania głosem, - gra w udoskonalonej technice na instrumentach perkusyjnych, - gra na instrumentem melodycznym: flet, dzwonki, - muzykuje zespołowo, gra połączona ze śpiewem, - odtwarza sylabami rytmicznymi, gestem oraz ruchem proste rytmy i wzory rytmiczne, - reaguje ruchem na rytm i jego zmiany tempa, metrum i dynamiki, - koryguje wady postawy, relaksuje się, rozwija sprawność ruchową, - porusza się w zależności od: tempa, frazy, kierunku, układu grupy itp.

<p>oraz ruchem proste rytmy i wzory rytmiczne; reaguje ruchem na puls rytmiczny i jego zmiany, zmiany tempa, metrum i dynamiki (maszeruje, biega, podskakuje); realizuje proste schematy rytmiczne,</p> <p>- wyraża nastrój i charakter muzyki, pływając i tańcząc; tańczy podstawowe kroki i figury krakowiaka, polki oraz innego, prostego tańca ludowego</p> <p>b) rozróżnia podstawowe elementy muzyki (melodia, rytm, wysokość dźwięku, akompaniament, tempo, dynamika) i znaki notacji muzycznej (wyraża ruchowo czas trwania wartości rytmicznych, nut i pauz),</p>	<p>- porusza się w takt muzyki: właściwie reaguje na sygnały muzyczne, zmianę tempa,</p> <p>- odpoczywa i odpręża się przy muzyce,</p> <p>- porusza się w marszu, biegu, po obwodzie koła, w różnych kierunkach,</p> <p>- przedstawia podstawowe kroki taneczne: dostawny, podskoki, cwał,</p> <p>- opanowanie tańca - polki, krakowiaka,</p> <p>- chodzi, siedzi z zachowaniem prawidłowej postawy ciała,</p> <p>- reaguje na zmiany tempa, szybkie reagowanie na sygnały muzyczne,</p> <p>- rozpoznaje dźwięki długie, krótkie</p>	<p>- realizuje ruchem wartości rytmiczne w metryczne,</p> <p>- zauważa w słuchanym utworze zmiany tempa, dynamiki, nastroju,</p> <p>- rozpoznaje formy: AB, ABA,</p> <p>- odróżnia brzmienie poznanych instrumentów,</p> <p>- rozpoznaje metrum słuchanych utworów,</p>	<p>- odtwarza kroki walca,</p> <p>- tańczy oberka, kujawiaka, chodzonego lub innych tańców regionalnych,</p> <p>- wykonuje układ w formach ABA i ronda,</p> <p>- koreluje ruch nóg i rąk,</p> <p>- rozumie wartości rytmiczne oraz pauzę,</p> <p>- odróżnia melodię od akompaniamentu,</p> <p>- rozpoznaje różne zjawiska akustyczne, dźwięki niskie/ /wysokie</p>
--	--	---	--

<p>c) aktywnie słucha muzyki i określa jej cechy,</p>	<ul style="list-style-type: none"> - rozróżnia poznane głosy, instrumenty, - interpretuje nastrój utworu jego charakter, - dostrzega ilustracyjność utworu, 		<ul style="list-style-type: none"> - rozpoznaje głosy (sopran, alt, tenor, bas), - rozpoznaje brzmienia instrumentów perkusyjnych oraz fletu, fortepianu, skrzypiec, wiolonczeli, kontrabas, trąbki, - odróżnia instrument, głos solowy od zespołu, chóru, - aktywnie słucha muzyki klasycznej przez zabawy ruchowe, taneczne, instrumentalne Batti Strauss
<p>2. W zakresie tworzenia muzyki:</p> <p>a) wie, że muzykę można zapisać i odczytać,</p> <p>b) tworzy proste ilustracje dźwiękowe do tekstów i obrazów oraz improwizacje ruchowe do muzyki,</p> <p>c) improwizuje głosem i na instrumentach według ustalonych zasad,</p> <p>d) wykonuje proste utwory, interpretuje je zgodnie z ich rodzajem i funkcją</p>	<ul style="list-style-type: none"> - tworzy rytm do tekstów przysłów, działań matematycznych, echa rytmicznego, - improwizuje melodię do tekstów poetyckich, zagadek, zakończenia melodii głosem, - naśladuje zjawiska przyrody, naśladuje głosy zwierząt, - improwizuje zabawy ruchem oraz z użyciem instrumentów perkusyjnych 	<ul style="list-style-type: none"> - improwizuje melodię głosem i na instrumentach melodycznych, - tworzy kompozycję w formach: AB, ABA, - improwizuje akompaniament do piosenek, - tworzy rytmy z użyciem instrumentów perkusyjnych w oparciu o znane wartości rytmiczne 	<ul style="list-style-type: none"> - komponuje barwy dźwiękowe w oparciu o różne zjawiska akustyczne i instrumenty, - buduje instrument własnego pomysłu, - komponuje utwór na klasową „orkiestrę”, - tworzy muzykę z wykorzystaniem zjawisk akustycznych, - komponuje ilustrację muzyczną do bajki, wiersza itp.

IV EDUKACJA PLASTYCZNA

Treści nauczania	Osiągnięcia ucznia po klasie I	Osiągnięcia uczniów po klasie II	Osiągnięcia uczniów po klasie III
<p>1. W zakresie percepcji sztuki:</p> <p>a) określa swoją przynależność kulturową poprzez kontakt z wybranymi dziełami sztuki, zabytkami i z tradycją w środowisku rodzinnym, szkolnym i lokalnym; uczestniczy w życiu kulturalnym tych środowisk, wie o istnieniu placówek kultury działających na ich rzecz</p> <p>b) korzysta z przekazów medialnych; stosuje ich wytwory w swojej działalności twórczej (zgodnie z elementarną wiedzą o prawach autora)</p>	<p>– na miarę możliwości uczestniczy w życiu kulturalnym środowiska (wystawy prac konkursowych, zwiedzanie zabytków),</p> <p>– wymienia miejsca, w których można obcować ze sztuką (np.: zabytkowy kościół),</p> <p>– tworzy przedmioty charakterystyczne dla sztuki ludowej regionu,</p> <p>– identyfikuje się z tradycjami narodowymi i rodzinnymi,</p> <p>– dba i szanuje wytwory sztuki jako pracę ludzi,</p> <p>– potrafi zachować się w miejscach publicznych,</p> <p>– w miarę możliwości korzysta z narzędzi medialnych w swojej działalności twórczej,</p> <p>– tworzy w komputerze prostą grafikę komputerową,</p> <p>– poznaje internet jako źródło informacji,</p> <p>– wymienia pozytywne i negatywne strony korzystania z mediów</p>	<p>– bierze udział w wydarzeniach artystycznych w środowisku lokalnym,</p> <p>– tworzy i szanuje sztukę ludową, zwraca uwagę na jej piękno w regionie,</p> <p>– dąży do poznania regionalnej sztuki i kultury,</p> <p>– wykonuje prace plastyczne typowe dla sztuki ludowej regionu, w którym mieszka,</p> <p>– wykonuje prace plastyczne typowe dla sztuki ludowej regionu, w którym mieszka,</p> <p>– szanuje dzieła sztuki jako pracę ludzi,</p> <p>– chętnie i samodzielnie korzysta z narzędzi multimedialnych,</p> <p>– uczestniczy w życiu kulturalnym, biorąc udział w imprezach organizowanych w placówkach kultury działających w najbliższym środowisku,</p> <p>– korzysta z przekazów medialnych, stosuje ich wytwory w swojej działalności twórczej</p>	<p>– uczestniczy w życiu kulturalnym poprzez czynny udział w wydarzeniach artystycznych w szkole i w placówkach działających na rzecz przybliżania świata sztuki w regionie (wystawy, konkursy i inne),</p> <p>– korzysta z dóbr kultury, czerpiąc pomysły do swoich prac, nadając im swoisty oryginalny wyraz plastyczny,</p> <p>– rozpoznaje zabytki i tradycje swojego regionu,</p> <p>– zauważa charakterystyczne elementy i cechy przedmiotów znajdujących się w dziele,</p> <p>– wykonuje prace plastyczne typowe dla sztuki ludowej regionu, w którym mieszka,</p> <p>– ćwiczy spostrzegawczość,</p> <p>– przyjmuje postawę szacunku wobec sztuki,</p> <p>– chętnie i samodzielnie korzysta z narzędzi multimedialnych,</p> <p>– poszukuje informacji o sztuce, kulturze, zwiedzając wirtualne muzea i galerie,</p> <p>– stosuje samodzielnie informacje z przekazów medialnych do swoich działań twórczych</p>

<p>2. W zakresie ekspresji przez sztukę:</p> <p>a) ilustruje sceny i sytuacje (realne i fantastyczne) inspirowane wyobraźnią, baśnią, opowiadaniem, muzyką, korzysta z narzędzi multimedialnych,</p> <p>b) podejmuje działalność twórczą, posługując się takimi środkami wyrazu plastycznego jak: kształt, barwa, faktura w kompozycji na płaszczyźnie i w przestrzeni (stosując określone materiały, narzędzia i techniki plastyczne)</p>	<p>- maluje pracę plastyczną do wysłuchanej muzyki, opowiadania, baśni,</p> <p>- tworzy prace plastyczne inspirowane własnymi przeżyciami i wyobraźnią,</p> <p>- ilustruje sceny z wyobraźni z uwzględnieniem fantastycznych postaci, zjawisk, wydarzeń,</p> <p>- wykazuje się pomysłowością przy wykonywaniu prac plastycznych realnych oraz fantastycznych,</p> <p>- projektuje prace plastyczne trafnie, oddając ich nastrój i treść,</p> <p>- przedstawia wydarzenia realne inspirowane pogodą i porą roku,</p> <p>- stosuje różnorodne techniki plastyczne na płaszczyźnie i w przestrzeni,</p> <p>- używa środków wyrazu plastycznego takich jak: kształty (proste i złożone), barwy (podstawowe i pochodne), faktura, kompozycja (rytmiczna, symetryczna, otwarta i zamknięta, statyczna i dynamiczna),</p> <p>- rozróżnia i wskazuje barwy podstawowe i pochodne,</p> <p>- określa różnice między malowaniem a rysowaniem,</p> <p>- tworząc pracę plastyczną</p>	<p>- przedstawia w ciekawy sposób prace plastyczne na podstawie własnych przeżyć, utworów literackich i muzycznych,</p> <p>- przedstawia swoistą ekspresję, ilustrując sceny i sytuacje zarówno realne jak i fantastyczne,</p> <p>- dokładnie i starannie wykonuje pracę plastyczną,</p> <p>- w wykonywanych pracach stosuje poznane techniki plastyczne,</p> <p>- zna koło barw, tworzy prace, używając barw podstawowych i pochodnych,</p> <p>- nazywa barwy ciepłe i zimne,</p> <p>- poprawnie przedstawia w pracach proporcje, wielkość i perspektywę,</p> <p>- rozumie pojęcie: martwa natura</p>	<p>- przedstawia w ciekawy i oryginalny sposób tematy z wyobraźni oraz inspirowane muzyką i literaturą,</p> <p>- tworzy prace, czerpiąc pomysły z własnych przeżyć, doświadczeń, wyobraźni, snów i marzeń,</p> <p>- estetycznie i twórczo wykonuje pracę plastyczną,</p> <p>- aranżuje prace w sposób pomysłowy, ubogacając je w szczegóły,</p> <p>- stosuje ciekawe materiały, narzędzia i techniki plastyczne,</p> <p>- wymienia barwy podstawowe i pochodne,</p> <p>- tworzy prace, posługując się całą paletą kolorów (dostrzegając bogactwo barw oraz ich tonację),</p> <p>- swobodnie posługując się różnymi rodzajami kresek,</p> <p>- tworzy dzieło w sposób świadomy (przemysłany) lub intuicyjny (natchnienie),</p> <p>- dba o estetykę i oryginalność prac plastycznych,</p> <p>- rozumie terminy dotyczące</p>
--	--	--	--

	<p>emocjonalnie wyraża swoje nastroje, emocje: radość, dumę, smutek, strach, złość,</p> <ul style="list-style-type: none"> - wykonuje prace malarskie i graficzne, charakterystyczne dla sztuki ludowej regionu, w którym mieszka, - wykonuje rzeźby w plastelinie, glinie, masie solnej, formuje z gazet, masy papierowej, - określa fakturę materiałów, - przygotowuje proste rekwizyty (lalka, pacynka itp.) i wykorzystuje je w teatrzyku klasowym, - projektuje pracę przestrzenną z różnych materiałów, - układa za pomocą środków plastycznych barwną kompozycję z zachowaniem odpowiednich kształtów, wielkości i barw (np. z materiałów przyrodniczych inspirowanych porą roku), - przygotowuje elementy makiety, - bezpiecznie posługuje się narzędziami, - dba o prawidłową postawę podczas wykonywani prac plastycznych, 		<p>malarstwa artystycznego: reprodukcja, oryginał, kompozycja, pejzaż, portret,</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia różnice pomiędzy portretem a autoportretem i karykaturą,
--	---	--	---

<p>c) realizuje proste projekty w zakresie form użytkowych, w tym służące kształtowaniu własnego wizerunku i otoczenia oraz upowszechnianiu kultury w środowisku szkolnym (stosując określone narzędzia i wytwory przekazów medialnych),</p>	<ul style="list-style-type: none"> - projektuje i wykonuje za pomocą barwnych płaszczyzn ornament pasowy, - tworzy płaskie i przestrzenne formy użytkowe z uwzględnieniem faktury (na własne potrzeby), - korzysta z różnych narzędzi multimedialnych, - wie, jak obsługiwać program multimedialny, - umie uruchomić program Paint, - korzysta z poznanych narzędzi do tworzenia prac plastycznych w programie Paint, - stosuje narzędzia multimedialne w realizacji własnych zadań twórczych, - w miarę możliwości korzysta z narzędzi medialnych w swojej działalności twórczej 	<ul style="list-style-type: none"> - projektuje i wykonuje ciekawe prace użytkowe z wykorzystaniem różnych materiałów, - wykonuje małe formy dekoracyjne na własne potrzeby: laurki, zakładki, ozdoby bożonarodzeniowe i wielkanocne, - rozwija wrażliwość estetyczną 	<ul style="list-style-type: none"> - wykorzystuje poznane techniki: rysunkowe, malarskie, <i>collage</i>, <i>frottage</i>, wyklejanie, mozaiki, witraże papierowe, modelowanie oraz inne do wykonania formy użytkowej na potrzeby własne oraz szkolne, - wyraża siebie poprzez środki rozwijające predyspozycje twórcze - docenia znaczenia estetyki w życiu
--	---	--	---

<p>3. W zakresie recepcji sztuki:</p> <p>a) rozróżnia takie dziedziny działalności twórczej człowieka jak: architektura, sztuki plastyczne oraz inne określone dyscypliny sztuki (fotografia, film) i przekazy medialne (telewizja, internet), a także rzemiosło artystyczne i sztukę ludową</p> <p>b) rozpoznaje wybrane dzieła architektury i sztuk plastycznych należące do polskiego i europejskiego dziedzictwa kultury; opisuje ich cechy charakterystyczne (posługując się elementarnymi terminami właściwymi dla tych dziedzin działalności twórczej)</p>	<p>– rozpoznaje wybrane dziedziny sztuki: architekturę (także architekturę zieleni), malarstwo, rzeźbę, grafikę,</p> <p>– poznaje słownictwo związane z wybranymi dziedzinami sztuki (malarstwo, malarz, dzieło sztuki, portret, autoportret, ilustrator, rzeźba, rzeźbiarz, architektura, architekt, scenografia, scenograf, zdobnictwo w sztuce ludowej),</p> <p>– udziela odpowiedzi i zadaje pytania na temat poznanych dziedzin sztuki,</p> <p>– tworzy prace plastyczne, opierając się na wielkich dziełach charakterystycznych dla polskiego i europejskiego dziedzictwa,</p> <p>– czerpie inspiracje dla siebie,</p> <p>– poznaje sprawdzone techniki plastyczne</p>	<p>– rozróżnia poznane dziedziny działalności twórczej człowieka oraz dyscypliny sztuki,</p> <p>– swobodnie wypowiada się na temat architektury, dzieł malarskich, rzeźby, grafiki,</p> <p>– trafnie wskazuje charakterystyczne cechy i różnice wybranych dziedzin sztuki,</p> <p>– rozróżnia poznane dziedziny działalności twórczej człowieka oraz dyscypliny sztuki w Polsce i Europie,</p> <p>– zna wybrane dzieła architektury, malarstwa, rzeźby charakterystyczne dla polskiej i europejskiej sztuki (J. Pankiewicz; T. Makowski; J. Chełmoński; S. Wyspiański; C. Monet; P. Gauguin; V. van Gogh; P. Cezanne),</p> <p>– korzysta ze sztuk pięknych do swojej pracy twórczej</p>	<p>– rozróżnia dziedziny działalności twórczej człowieka, takie jak architektura, sztuki plastyczne oraz inne określone dyscypliny sztuki (fotografia, film) i przekazy medialne (telewizja, internet), a także rzemiosło artystyczne i sztukę ludową,</p> <p>– rozpoznaje wybrane dzieła architektury i sztuk plastycznych należące do polskiego i europejskiego dziedzictwa kultury; zna ich cechy charakterystyczne, posługując się podstawowymi terminami właściwymi dla tych dziedzin działalności twórczej,</p> <p>– rozbudza ciekawość wielkimi dziełami Polski i Europy,</p> <p>– szuka różnic i podobieństw w dziełach polskich i europejskich dawniej i dziś (polska w Europie – nawiązanie do wspólnych fascynacji w sztuce)</p>
---	--	---	---

V EDUKACJA SPOŁECZNA Z ELEMENTAMI ETYKI

Klasa I	Klasa II	Klasa III
<p>Podstawowe</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocenia postępowanie swoje i innych, potrafi odróżnić, co jest dobre, a co złe, - współpracuje z innymi w zabawie, w nauce szkolnej i w sytuacjach życiowych; przestrzega reguł obowiązujących w społeczności dziecięcej oraz w świecie dorosłych, grzecznie zwraca się do innych w szkole, w domu i na ulicy, - wie, co wynika z przynależności do własnej rodziny, jakie są relacje między najbliższymi, wywiązuje się z powinności wobec nich, - ma rozeznanie, że pieniądze otrzymuje się za pracę; dostosowuje swe oczekiwania do realiów ekonomicznych rodziny, - zna zagrożenia ze strony ludzi; wie, do kogo i w jaki sposób należy się zwrócić o pomoc, - wie, gdzie można bezpiecznie organizować zabawy, a gdzie nie można i dlaczego, - potrafi wymienić status administracyjny swojej miejscowości (wieś, miasto); wie, czym zajmuje się np. policjant, strażak, lekarz, weterynarz; wie, jak można się do nich zwrócić o pomoc, - wie, jakiej jest narodowości, że mieszka w Polsce, a Polska znajduje się w Europie; zna symbole narodowe (flaga, godło, hymn narodowy), rozpoznaje flagę i hymn Unii Europejskiej 	<p>Podstawowe</p> <ul style="list-style-type: none"> - stara się oceniać postępowanie swoje i innych, potrafi odróżnić, co jest dobre, a co złe, - rozpoznaje sygnały alarmowe (akustyczne) w sytuacjach szkolnych i pozaszkolnych, właściwie na nie reaguje, - zna numery telefonów: pogotowia ratunkowego, policji, straży pożarnej i numer alarmowy 112, - stara się właściwie reagować w sytuacjach trudnych, niebezpiecznych, szuka lub udziela pomocy w sytuacjach zagrożenia, - rozumie swoje role i przestrzega norm postępowania jako członek różnych społeczności, - nawiązuje pozytywne kontakty w grupie, - zna prawa i obowiązki ucznia, - wykazuje poczucie przynależności do rodziny, społeczności szkolnej, lokalnej, - wykazuje szacunek i zrozumienie dla innych osób, - szanuje pracę własną i innych; wie, że pieniądze otrzymuje się za pracę, - poznaje pracę ludzi różnych zawodów i rozumie jej znaczenie, - podejmuje zadania wymagające troskliwości i opiekuńczości 	<p>Podstawowe</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocenia postępowanie swoje i innych, potrafi odróżnić, co jest dobre, a co złe, - rozpoznaje sygnały alarmowe (akustyczne) w sytuacjach szkolnych i pozaszkolnych, właściwie na nie reaguje, - zna numery telefonów: pogotowia ratunkowego, policji, straży pożarnej i numer alarmowy 112, - właściwie reaguje w sytuacjach trudnych, niebezpiecznych, szuka lub udziela pomocy w sytuacjach zagrożenia, - rozumie swoje role i przestrzega norm postępowania jako członek różnych społeczności, - rozumie, że trzeba dostosować swoje wymagania do sytuacji ekonomicznej rodziny, - nawiązuje pozytywne kontakty w grupie, - zna prawa i obowiązki ucznia, - wykazuje poczucie przynależności do rodziny, społeczności szkolnej, lokalnej, - uczestniczy w wydarzeniach organizowanych przez lokalną społeczność, - wykazuje szacunek i zrozumienie dla innych osób, - szanuje pracę własną i innych; wie, że pieniądze otrzymuje się za pracę, - poznaje pracę ludzi różnych zawodów i rozumie jej znaczenie

<p>Ponadpodstawowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> - trafnie ocenia postępowanie swoje i innych, - dokonuje samooceny, - wie, jak należy się zachować w sytuacji zagrożenia ze strony innych ludzi, - chętnie i zgodnie współpracuje w grupie 	<ul style="list-style-type: none"> - akceptuje różnice między ludźmi, przejawia zachowania tolerancyjne i szacunek dla odmienności, - potrafi właściwie zachowywać się w sytuacji zagrożenia ze strony innych ludzi, - wie, do kogo zwrócić się o pomoc, - uczy się współpracować z innymi w różnych sytuacjach, - zna zawody osób, które mogą pomóc w trudnych i niebezpiecznych sytuacjach, - poznaje swoją najbliższą okolicę i jej najważniejsze obiekty oraz region, w którym mieszka, - zna swoją narodowość i symbole narodowe oraz rozpoznaje flagę i hymn Unii Europejskiej, - wie, że są ludzie zasłużeni dla miejscowości, w której mieszka, Polski i świata. <p style="text-align: center;">Ponadpodstawowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna i opowiada o życiu rodziców, życiu dziadków, wydarzeniach z przeszłości za życia rodziców, dziadków, - zna pamiątki i zdjęcia rodzinne, - sąsiedzi naszej szkoły; środowisko szkoły; sąsiedzi moich rodziców; sąsiedzi bliscy i dalecy 	<ul style="list-style-type: none"> - podejmuje zadania wymagające troskliwości i opiekuńczości, - respektuje prawo innych do wypoczynku, - rozumie konieczność utrzymywania dobrych relacji z sąsiadami, - akceptuje różnice między ludźmi, przejawia zachowania tolerancyjne i szacunek dla odmienności; jest tolerancyjny wobec osób innej narodowości, tradycji kulturowej, - potrafi właściwie zachowywać się w sytuacji zagrożenia ze strony innych ludzi, - wie, do kogo zwrócić się o pomoc. <p style="text-align: center;">Ponadpodstawowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> - jest otwarty na nowe sytuacje i potrafi się w nich odnaleźć, - zna i zawsze przestrzega praw oraz chętnie wypełnia obowiązki ucznia, dziecka, - chętnie uczestniczy w działaniach charytatywnych na rzecz potrzebujących pomocy, - wie, że należy dbać o poprawne relacje z innymi ludźmi
---	---	--

	- wymienia instytucje życia publicznego w swojej miejscowości; instytucje publiczne w stolicy kraju; parlament; prezydent; rząd; sądy	
Przybliżanie ważnych wartości etycznych na podstawie baśni, bajek i opowiadań oraz obserwacji życia codziennego. Kształtowanie postawy tolerancji.		
Uczeń:		
<ul style="list-style-type: none"> • przestrzega norm obowiązujących w społeczności dziecięcej oraz w świecie dorosłych • ma na uwadze dobro innych • jest prawdziwym • szanuje cudzą własność • pomaga potrzebującym • okazuje innym szacunek • wie, że jest częścią przyrody, chroni ją i szanuje 		

VI EDUKACJA PRZYRODNICZA

Klasa I	Klasa II	Klasa III
<ul style="list-style-type: none"> - rozpoznaje rośliny i zwierzęta żyjące w takich środowiskach przyrodniczych jak: park, las, pole uprawne, sad i ogród (działka), - zna sposoby przystosowania się zwierząt do poszczególnych pór roku: odloty i przyloty ptaków, zapadanie w sen zimowy, - wymienia warunki konieczne do rozwoju roślin i zwierząt w gospodarstwie domowym, w szkolnych uprawach i hodowlach itp.; prowadzi proste hodowle i uprawy (w szczególności w kąci przyrody), - wie, jaki pożytek przynoszą zwierzęta środowisku, - zna zagrożenia dla środowiska przyrodniczego ze strony człowieka: wypalanie łąk i ściernisk, zatrucie powietrza i wód, pożary lasów, wyrzucanie odpadów i spalanie śmieci itp.; chroni przyrodę: nie śmieci, szanuje rośliny, zachowuje ciszę 	<ul style="list-style-type: none"> - obserwuje zmiany zachodzące w otaczającej rzeczywistości przyrodniczej i społecznej, dostrzega przyczyny i skutki, uczy się formułować wnioski, - dostrzega w swoim otoczeniu przyrodniczym i społecznym cykle i regularności, funkcjonujące prawa i zależności, - wymienia kilka charakterystycznych i typowych zwierząt dla danego regionu Polski, - wymienia i rozpoznaje niektóre zwierzęta egzotyczne, - rozumie konieczność ochrony środowiska przyrodniczego, również w najbliższej okolicy, - wie, że człowiek powoduje zniszczenia w przyrodzie 	<ul style="list-style-type: none"> - obserwuje zmiany zachodzące w otaczającej rzeczywistości przyrodniczej i społecznej, dostrzega przyczyny i skutki, formułuje wnioski, - dostrzega w swoim otoczeniu przyrodniczym i społecznym cykle i regularności, funkcjonujące prawa i zależności, - wymienia charakterystyczne cechy krajoobrazów Polski: nadmorskiego, nizinnego, górskiego, - wymienia kilka charakterystycznych i typowych zwierząt dla danego regionu Polski, - wymienia i rozpoznaje niektóre zwierzęta egzotyczne, - obserwuje zmiany zachodzące w przyrodzie oraz dostrzega ich przyczyny i skutki, - potrafi opisać życie w wybranych ekosystemach

<p>w parku i w lesie, pomagają zwierzętom przetrwać zimę i upalne lato,</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna zagrożenia ze strony zwierząt (niebezpieczne i chore zwierzęta) i roślin (np. trujące owoce, liście, grzyby) i wie, jak zachować się w sytuacji zagrożenia, - wie, że należy oszczędzać wodę; wie, jakie znaczenie ma woda w życiu człowieka, roślin i zwierząt, - wie, że należy segregować śmieci; rozumie sens stosowania opakowań ekologicznych, - obserwuje pogodę i prowadzi obrazkowy kalendarz pogody, - wie, o czym mówi osoba zapowiadająca pogodę w radiu i w telewizji i stosuje się do podanych informacji o pogodzie, np. ubiera się odpowiednio do pogody, - nazywa zjawiska atmosferyczne charakterystyczne dla poszczególnych pór roku, podejmuje rozsądne decyzje i nie naraża się na niebezpieczeństwo wynikające z pogody 	<ul style="list-style-type: none"> - zna wpływ światła, powietrza i wody na życie ludzi, roślin i zwierząt, - zna znaczenie wybranych skał i minerałów, - zna podstawowe zasady zdrowego odżywiania, - wie, że należy stosować się do zaleceń lekarzy, - dostrzega niebezpieczeństwa związane z: kąpielą, zabawami na śniegu i lodzie, zjawiskami atmosferycznymi (burza, huragan, powódź, śnieżycą) 	<ul style="list-style-type: none"> - rozumie konieczność ochrony środowiska przyrodniczego, również w najbliższej okolicy; podejmuje działania na rzecz ochrony przyrody w swoim środowisku, - wie, jakie zniszczenia w przyrodzie powoduje człowiek, - zna wpływ światła, powietrza i wody na życie ludzi, roślin i zwierząt, - zna znaczenie wybranych skał i minerałów, - wyróżnia i nazywa części ciała oraz organy wewnętrzne, np. serce, - dostrzega niebezpieczeństwa związane z: kąpielą, zabawami na śniegu i lodzie, zjawiskami atmosferycznymi
--	---	---

VII EDUKACJA MATEMATYCZNA

Klasa I	Klasa II	Klasa III
<p>Podstawowe Czynności umysłowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> - tworzy i klasyfikuje zbiory, - układa elementy rosnąco i malejąco oraz je numeruje; określa obiekty poprzednie i następne w danej serii 	<p>Podstawowe Czynności umysłowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> - odczytuje i zapisuje liczby w systemie rzymskim od I do XII, - rozpoznaje i nazywa figury geometryczne: koło, kwadrat, prostokąt, trójkąt 	<p>Podstawowe Czynności umysłowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> - rozpoznaje i nazywa figury geometryczne: koło, kwadrat, prostokąt, trójkąt, - rozpoznaje i nazywa figury nietypowe, np. zachodzące na siebie

<ul style="list-style-type: none"> - dąży do wykonania rozpoczętego zadania, - rozumie i określa kierunki w przestrzeni, - wyprowadza kierunki od siebie i innych osób, - dostrzega symetrię i rysuje drugą połowę danej figury lub przedmiotu, - dostrzega różnice w wielkości obiektów, - umie dokończyć wzór szlaczka, - rozwiązuje zadania jednodziałaniowe z treścią i stosuje zapis cyfrowy oraz znaki działań. <p style="text-align: center;">Ponadpodstawowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wykonuje i kończy rozpoczęte zadanie, - sprawnie wykonuje ćwiczenia mające na celu określenie kierunków, stosunków przestrzennych, wskazanie cech wielkościowych, - rozumie i sprawnie rozwiązuje zadania tekstowe. <p style="text-align: center;">Podstawowe</p> <p style="text-align: center;">Liczenie i sprawność rachunkowa:</p> <ul style="list-style-type: none"> - przelicza zbiory w zakresie 20, korzystając z konkretów lub rysunków; porównuje liczby, - liczy kolejno i wstecz w zakresie 20, - wymienia liczebniki porządkowe w zakresie 20, - zapisuje liczby cyframi w zakresie 10, - wyznacza sumy i różnice w zakresie 10, operując konkretnymi 	<ul style="list-style-type: none"> - rozpoznaje i nazywa figury nietypowe, np. zachodzące na siebie, - rysuje figury symetryczne, - rysuje figury w powiększeniu i pomniejszeniu oraz zachowuje regularność w prostych motywach, - rozwiązuje proste zadania tekstowe, - rozwiązuje proste zadania tekstowe na porównywanie różnicowe. <p style="text-align: center;">Ponadpodstawowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> - rozwiązuje trudniejsze zadania tekstowe. <p style="text-align: center;">Podstawowe</p> <p style="text-align: center;">Liczenie i sprawność rachunkowa:</p> <ul style="list-style-type: none"> - przelicza zbiory w zakresie 100, - zapisuje liczby cyframi, - liczy dziesiątkami w zakresie 100, - liczy setkami w zakresie 1000 (w przód i w tył), - porównuje dowolne dwie liczby w zakresie 100 (słownie i z użyciem znaków <, >, =), - dodaje i odejmuje liczby w zakresie 100, - sprawdza wyniki odejmowania za pomocą dodawania, - rozwiązuje łatwe równania jednodziałaniowe z niewiadomą w postaci okienka, - pamięciowo mnoży i dzieli liczby w zakresie 50, - sprawdza wyniki dzielenia za pomocą mnożenia i odwrotnie 	<ul style="list-style-type: none"> - rysuje figury symetryczne, - rysuje figury w powiększeniu i pomniejszeniu oraz zachowuje regularność w prostych motywach, - rozwiązuje proste zadania tekstowe, - rozwiązuje zadania tekstowe na porównywanie różnicowe. <p style="text-align: center;">Podstawowe</p> <p style="text-align: center;">Liczenie i sprawność rachunkowa:</p> <ul style="list-style-type: none"> - liczy (w przód i w tył) od danej liczby do 1, - liczy dziesiątkami w zakresie 100 i setkami w zakresie 1000, - zapisuje cyframi i odczytuje liczby w zakresie 1000, - porównuje dowolne dwie liczby w zakresie 1000 (słownie i z użyciem znaków <, >, =), - dodaje i odejmuje liczby w zakresie 100, - sprawdza wyniki odejmowania za pomocą dodawania, - rozwiązuje łatwe równania jednodziałaniowe z niewiadomą w postaci okienka, - pamięciowo mnoży i dzieli liczby w zakresie tabliczki mnożenia, - sprawdza wyniki dzielenia za pomocą mnożenia i odwrotnie, - oblicza długości linii łamanych, obwody prostokątów, trójkątów, kwadratów, - dokonuje obliczeń kalendarzowych (pełne miesiące)
---	--	---

<p>- dodaje i odejmuje liczby w zakresie 10, - wykorzystuje dodawanie i odejmowanie w sytuacjach życiowych.</p> <p>Ponadpodstawowe: - dodaje i odejmuje liczby w zakresie 10, także w pamięci, - posługuje się liczebnikami porządkowymi w zakresie 20.</p> <p>Podstawowe Dokonywanie pomiarów: - mierzy długości (różnymi miarkami), ilości płynów (dowolną miarką), masy (wagą), - zna pojęcia: centymetr, kilogram, litr, godzina, - posługuje się kalendarzem, nazywa dni w tygodniu i miesiące w roku, - rozpoznaje godziny na zegarze, - porównuje wyniki pomiarów.</p> <p>Ponadpodstawowe: - rozumie i stosuje w praktyce pojęcia: centymetr, kilogram, litr, godzina, - oblicza upływ czasu na zegarze (pełne godziny)</p> <p>Podstawowe Obliczenia pieniężne: - zna monety i banknoty, będące obecnie w obiegu, - posługuje się pieniędzmi (do 10 zł)</p>	<p>Ponadpodstawowe: - sprawnie dodaje i odejmuje liczby w zakresie 100, - sprawnie posługuje się tabliczką mnożenia w zakresie 50, - wykonuje łatwe obliczenia w zakresie 1000.</p> <p>Podstawowe Dokonywanie pomiarów: - dokonuje obliczeń użytecznych w życiu, związanych z: długością, ilością płynów, masą, temperaturą, czasem, - stosuje pojęcia: pół i ćwierć litra, pół kilograma, pół godziny, - posługuje się oznaczeniami i skrótami jednostek: długości, pojemności, czasu, masy, - oblicza długości linii łamanych, - mierzy i zapisuje wyniki pomiarów, stosuje jednostki miary, - waży przedmioty, używa jednostek masy, wykonuje proste obliczenia. Stosuje określenia kilogram, pół kilograma, - odmierza płyny różnymi miarkami, używa określeń: litr, pół litra, ćwierć litra, - odczytuje wskazania zegarów, posługuje się pojęciami: pół godziny, kwadrans, minuta, - wykonuje proste obliczenia zegarowe (pełne godziny), - dokonuje obliczeń kalendarzowych (pełne miesiące)</p>	<p>- wykonuje proste obliczenia zegarowe (pełne godziny), - wykonuje proste obliczenia, używając miar masy, pojemności.</p> <p>Podstawowe Dokonywanie pomiarów: - dokonuje pomiarów użytecznych w życiu związanych z: długością, ilością płynów, masą, temperaturą, czasem, - stosuje pojęcia: pół i ćwierć litra, pół kilograma, pół godziny, - posługuje się oznaczeniami i skrótami jednostek: długości, pojemności, czasu, masy, - mierzy i zapisuje wyniki pomiarów, stosuje jednostki miary (metr, centymetr, milimetr), używa pojęcia kilometr w sytuacjach życiowych, - waży przedmioty, używa jednostek masy: kilogram, pół kilograma, dekagram, gram, - odmierza płyny różnymi miarkami, używa określeń: litr, pół litra, ćwierć litra, - odczytuje wskazania zegarów, posługuje się pojęciami: pół godziny, kwadrans, minuta, - zapisuje i porządkuje chronologicznie daty, - odczytuje temperaturę, - odczytuje i zapisuje liczby w systemie rzymskim od I do XII, - rysuje odcinki o podanej długości</p>
--	---	--

<p>- zna pojęcie dług i wie, że trzeba go spłacić.</p> <p>Ponadpodstawowe: - sprawnie posługuje się pieniędzmi (do 10 zł), - potrafi zaplanować zakupy</p>	<p>- zapisuje i porządkuje chronologicznie daty, - odczytuje temperaturę, - rysuje odcinki o podanej długości, - dokonuje prostych obliczeń pieniężnych (cena - ilość - wartość).</p> <p>Ponadpodstawowe: - sprawnie odczytuje wskazania zegara oraz dokonuje obliczeń zegarowych.</p> <p>Podstawowe Obliczenia pieniężne: - dokonuje obliczeń pieniężnych</p>	<p>Ponadpodstawowe: - dokonuje obliczeń zegarowych (pełne minuty), - sprawnie posługuje się zegarem w systemach 12- i 24-godzinnym, - sprawnie oblicza upływ czasu na zegarze.</p> <p>Podstawowe Obliczenia pieniężne: - dokonuje obliczeń pieniężnych (cena - ilość - wartość) i radzi sobie w codziennych sytuacjach wymagających takich umiejętności</p>
--	--	--

VIII ZAJĘCIA KOMPUTEROWE

Klasa I	Klasa II	Klasa III
<p>- posługuje się komputerem w podstawowym zakresie: uruchamia program, korzystając z myszy i klawiatury, - wie, jak trzeba korzystać z komputera, żeby nie narażać własnego zdrowia, - stosuje się do ograniczeń dotyczących korzystania z komputera</p>	<p>Obsługa komputera: - posługuje się myszą i klawiaturą, - poprawnie nazywa główne elementy zestawu komputerowego, - posługuje się wybranymi programami i grami edukacyjnymi, rozwijając swoje zainteresowania, - korzysta z opcji w programach, - wyszukuje i korzysta z informacji, - przegląda wybrane przez nauczyciela strony internetowe, zna stronę swojej szkoły</p>	<p>Obsługa komputera: - posługuje się myszą i klawiaturą, - poprawnie nazywa główne elementy zestawu komputerowego, - posługuje się wybranymi programami i grami edukacyjnymi, rozwijając swoje zainteresowania, - korzysta z opcji w programach, - wyszukuje i korzysta z informacji, - przegląda wybrane przez nauczyciela strony internetowe, zna stronę swojej szkoły</p>

	<p>- dostrzega elementy aktywne na stronie internetowej, nawiguje po stronach w określonym zakresie, - tworzy teksty i rysunki, - wpisuje za pomocą klawiatury litery, cyfry i inne znaki, wyrazy i zdania.</p> <p>Zagrożenia wynikające z korzystania z komputera, internetu i multimediów: - wie, że praca przy komputerze męczy wzrok, nadwęża kręgosłup, - ma świadomość niebezpieczeństw wynikających z anonimowości kontaktów i podawania swojego adresu, - stosuje się do ograniczeń dotyczących korzystania z komputera, internetu i multimediów</p>	<p>- dostrzega elementy aktywne na stronie internetowej, nawiguje po stronach w określonym zakresie, - odtwarza animacje i prezentacje multimedialne, - tworzy teksty i rysunki, - wpisuje za pomocą klawiatury litery, cyfry i inne znaki, wyrazy i zdania, - wykonuje rysunki za pomocą wybranego edytora grafiki, np. z gotowych figur.</p> <p>Zagrożenia wynikające z korzystania z komputera, internetu i multimediów: - wie, że praca przy komputerze męczy wzrok, nadwęża kręgosłup, ogranicza kontakty społeczne, - ma świadomość niebezpieczeństw wynikających z anonimowości kontaktów i podawania swojego adresu, stosuje się do ograniczeń dotyczących korzystania z komputera, internetu i multimediów</p>
--	--	---

IX ZAJĘCIA TECHNICZNE

Klasa I	Klasa II	Klasa III
<p>Podstawowe Wychowanie techniczne: - wie, jak ludzie wykorzystywali dawniej siły natury, - wykonuje proste zabawki napędzane siłami natury</p>	<p>Podstawowe Środowisko techniczne: - dowiaduje się, w jaki sposób powstały przedmioty codziennego użytku, np. meble, - poznaje rodzaje środków transportu (samochody, statki, samoloty...)</p>	<p>Podstawowe Środowisko techniczne: - orientuje się, w jaki sposób powstały przedmioty codziennego użytku, np. meble, - rozpoznaje rodzaje środków transportu (samochody, statki, samoloty...)</p>

<p>- ma elementarną wiedzę z zakresu techniki niezbędnej w jego życiu, - zna ogólne zasady działania niektórych urządzeń domowych, - projektuje i wykonuje różnorodne płaskie i przestrzenne formy użytkowe, korzysta z różnorodnych przedmiotów i materiałów dostępnych w otoczeniu, - w miarę możliwości konstruuje urządzenia techniczne z gotowych zestawów do montażu.</p> <p>Ponadpodstawowe: - zna właściwości podstawowych materiałów przyrodniczych, - zna właściwości materiałów papierniczych, - potrafi łączyć: kleić papier, bibułę, - posługuje się prostymi narzędziami, - wie, dlaczego należy oszczędnie gospodarować materiałami, - organizuje własną pracę i doprowadza ją do końca</p>	<p>- poznaje podstawowe narzędzia i przyrządy, - rozpoznaje urządzenia informatyczne (komputer, laptop, telefon komórkowy), - rozróżnia rodzaje budowli, - rozpoznaje urządzenia elektryczne, np. latarka.</p> <p>Ponadpodstawowe: - rozróżnia rodzaje budowli: biurowe, przemysłowe, - zna zasady działania prostych urządzeń, - zna treści realizowane w klasie I</p>	<p>- rozpoznaje podstawowe narzędzia i przyrządy, - rozpoznaje urządzenia informatyczne (komputer, laptop, telefon komórkowy). - rozróżnia rodzaje budowli: budynki mieszkalne, biurowe, przemysłowe oraz wieże, tunele i mosty, - rozpoznaje urządzenia elektryczne, np. latarka, - określa wartość urządzeń technicznych, - zna treści realizowane w klasach I, II</p>
<p>Uczeń: • dba o bezpieczeństwo własne i innych • utrzymuje ład i porządek wokół siebie • właściwie używa narzędzi, nie stwarza zagrożenia dla kolegów • wie, jak bezpiecznie poruszać się po drogach</p>		

X WYCHOWANIE FIZYCZNE I EDUKACJA ZDROWOTNA

Edukacja wf i edukacja zdrowotna	Treści nauczania zgodne z postawą	Efekty kształcenia – przewidywane osiągnięcia klasa I	Efekty kształcenia – przewidywane osiągnięcia klasa II	Efekty kształcenia – przewidywane osiągnięcia klasa III
<p>„WYPRAWA PO SPRAWNOŚĆ”</p> <p>strefa sprawności fizycznej</p>	<p>Realizuje marszobieg trwający co najmniej 15 min</p>	<p>– bierze udział w zabawach i ćwiczeniach ukierunkowanych na kształtowanie wytrzymałości, poznaje zasady trzymania prawidłowej postawy ciała, prawidłowej techniki oraz oddechu podczas marszu, truchtu i biegu, – rozwija orientację przestrzenną oraz spostrzegawczość w grach i zabawach orientacyjno-porządkowych – orientuje się, jak poruszać się we właściwym kierunku na sali i w terenie, rozróżnia prawą i lewą stronę ciała,</p>	<p>– realizuje krótkie marszobiegi ukierunkowane na rozwój wytrzymałości, – kontroluje prawidłową postawę ciała, technikę oraz oddech podczas marszu i biegu, rozróżnia prawą i lewą stronę ciała oraz podstawowe kierunki poruszania się w terenie, – poznaje możliwości usprawniania się na świeżym powietrzu – rozwija świadomość dbałości o swoje serce i płuca (układ krążeniowo-oddechowy) – rozumie, że musi pokonywać zmęczenie w codziennym życiu, rozwija ambicję i wytrwałość w dążeniu do celu</p>	<p>– kontroluje prawidłową postawę ciała i technikę podczas marszobiegu, – realizuje marszobieg trwający co najmniej 15 minut, podaje przykłady usprawniania się na świeżym powietrzu, wzmacnia serce i płuca (układ krążeniowo-oddechowy); stosuje zasady przygotowania organizmu do wysiłku (rozgrzewka) i wie, jak go uspokoić po wysiłku (ćwiczenia oddechowe, rozciągające, uspokajające), – ma świadomość, że musi pokonywać zmęczenie w codziennym życiu, – ambitnie i wytrwale realizuje postawione przez nauczyciela zadania</p>

	<p>Potrafi pokonywać przeszkody naturalne i sztuczne</p>	<p>- uczestniczy w zabawach ruchowych o charakterze ogólnorozwojowym rozwijającym wszechstronnie psychomotorykę: bezpiecznie pokonuje przeszkody naturalne i sztuczne - w różnych miejscach: las, park, podwórko, sala gimnastyczna, plac zabaw i w zmiennych warunkach terenu: wzniesienia, obniżenia, kamienie, zwalone drzewa, wysokie krawężniki, rowy, - pokonuje przeszkody różnymi sposobami: bieg, skok, czworakowanie, pełzanie, dźwiganie, rzut, wspinanie na przeszkody i bezpieczne schodzenie w dół - rozwija kompleksowo sprawność ruchową, - rozwija koordynację ruchową, równowagę i koncentrację, pokonując przeszkody w chodzie po zmiennym podłożu, odwróconej ławeczce i ruchomej kładce, leżącym drzewie w terenie</p>	<p>- aktywnie uczestniczy w zabawach ruchowych o charakterze ogólnorozwojowym, rozwijającym wszechstronnie psychomotorykę, - bezpiecznie pokonuje przeszkody naturalne i sztuczne w różnych miejscach: las, park, podwórko, sala gimnastyczna, plac zabaw oraz w zmiennych warunkach terenu: wzniesienia, obniżenia, kamienie, zwalone drzewa, wysokie krawężniki, rowy, - pokonuje przeszkody różnymi sposobami: bieg, skok, czworakowanie, pełzanie, dźwiganie, rzut, wspinanie na przeszkody i bezpieczne schodzenie w dół, rozwijając kompleksowo sprawność ruchową, - rozwija koordynację ruchową, równowagę i koncentrację, pokonując przeszkody: w chodzie po zmiennym podłożu, odwróconej ławeczce i ruchomej kładce, leżącym drzewie w terenie</p>	<p>- z zaangażowaniem podejmuje gotowość do działania, rozwijając wszechstronnie sprawność ruchową poprzez naturalne formy ruchu i zabawy: orientacyjno-porządkowe, skoczne, bieżne, na czworakach, rzutne, z mocowaniem, bezpiecznie pokonuje przeszkody naturalne i sztuczne różnymi sposobami i w różnych warunkach - skacze przez przeszkody, bierze udział w sztafetach wahadłowych z pokonywaniem różnorodnych przeszkód, - twórczo rozwiązuje proste zadania problemowe: samodzielnie ustawia tor przeszkód i pokonuje go dowolnym sposobem, - rozwija koordynację ruchową, równowagę i koncentrację, pokonując przeszkody np.: w chodzie po zmiennym podłożu, odwróconej ławeczce, ruchomej kładce, leżącym drzewie w terenie</p>
--	--	--	--	---

	<p>Umie wykonać próbę siły mięśni brzucha oraz próbę gibkości dolnego odcinka kręgosłupa</p>	<p>– poznaje prawidłową technikę wykonywania ćwiczeń kształtujących, korekcyjnych, wzmacniających poszczególne grupy mięśniowe oraz sposoby rozciągania mięśni, – chętnie uczestniczy w różnych zabawach i aktywnościach ukierunkowanych na rozwój siły, wytrzymałości siłowej i gibkości, – umie wykonać próbę siły mięśni brzucha oraz próbę gibkości dolnego odcinka kręgosłupa, poznaje ćwiczenia i zabawy kształtujące z przyborami typowymi i nietypowymi (woreczek, szarfa lub plastikowa butelka napełniona wodą lub piaskiem, gazeta, pasek od spodni, zwinięty ręcznik itp.)</p>	<p>– rozwija prawidłową technikę wykonywania poznanych ćwiczeń, doskonali ćwiczenia wzmacniające poszczególne grupy mięśniowe oraz ćwiczenia rozciągające z użyciem przyborów gimnastycznych typowych oraz nietypowych, umie wykonać próbę siły mięśni brzucha oraz próbę gibkości dolnego odcinka kręgosłupa, – chętnie uczestniczy w różnych zabawach i aktywnościach rozwijających siłę, wytrzymałość siłową i gibkość; poznaje sposoby pomiaru swojej sprawności fizycznej (wybrane próby)</p>	<p>– demonstruje prawidłową technikę wykonania poznanych ćwiczeń, – samodzielnie wykonuje próbę siły mięśni brzucha oraz próbę gibkości dolnego odcinka kręgosłupa, – z pomocą dokonuje samooceny podjętej próby sprawności, – systematycznie rozwija swoją sprawność, ma świadomość, że dokładność i technika są ważne do tego, by robić postępy</p>
--	--	--	--	---

	<p>Skacze przez skakanke, wykonuje przeskoki jednonóz i obunóz nad niskimi przeszkodami</p>	<p>– skacze przez skakanke – skoki jednonóz i obunóz nad małymi przeszkodami – zabawy skocznościowe, sztafety skocznościowe, skoki jednonóz i obunóz z użyciem przyborów i przyrządów do ćwiczeń, indywidualnie i drużynowo – uczestniczy w grach i zabawach z użyciem skakanek, pokonuje tory przeszkód z uwzględnieniem ćwiczeń i zadań skocznościowych, skoki zawrotne przez ławeczkę, skoki zajęcze, z wyznaczonych miejsc, skoki nad przeszkodami i skoki z przyborem typowym i nietypowym, wieloskoki, wyskoki w górę, z miejsca i rozbiegu – rozwija skoczność i wzmacnia wytrzymałość przez podskoki w rytm muzyki – fitness-aerobik, – pokonuje ogólnorozwajowe – skocznościowe tory przeszkód, – „Skoczny jak żabka” demonstruje poznane skoki podczas minizawodów klasowych</p>	<p>– sprawnie skacze przez skakanke indywidualnie i drużynowo, wykonuje przeskoki jednonóz i obunóz nad małymi przeszkodami (zabawy skocznościowe, gra w klasy, sztafety skocznościowe, skoki jednonóz i obunóz z użyciem przyborów i przyrządów do ćwiczeń, gry i zabawy z użyciem skakanek, pokonywanie torów przeszkód z uwzględnieniem ćwiczeń i zadań skocznościowych, skoki zawrotne przez ławeczkę, skoki zajęcze), poznaje sposoby pomiaru skoków, doskonali skoczność i wzmacnia wytrzymałość przez podskoki w rytm muzyki – fitness-aerobik, – „Skoczny jak wiewióra” demonstruje poznane skoki podczas minizawodów klasowych</p>	<p>– wzmacnia skoczność przez realizację różnorodnych zadań ruchowych połączonych z rozwiązywaniem zadań: matematycznych, przyrodniczych, polonistycznych, – z chęcią skacze przez skakanke, sprawnie wykonuje przeskoki jednonóz i obunóz nad niskimi przeszkodami na sali gimnastycznej i w terenie, – dokonuje pomiaru dowolnego skoku, np. skoku w dal z miejsca – bez użycia miary za pomocą: stóp, kroków, przyborów (szarfa, skakanka) i z użyciem taśmy mierniczej, – wymyśla własne propozycje ćwiczeń skocznościowych do muzyki, – „Skoczny jak kangur” demonstruje wybrane skoki podczas minizawodów klasowych</p>
--	---	--	---	---

	<p>Wykonuje ćwiczenia równoważne bez przyboru, z przyborem i na przyrządzie</p>	<p>- wykonuje proste ćwiczenia równoważne bez przyboru, z przyborem i na przyrządzie (podstawowe elementy gimnastyki), - rozwija równowagę przez ćwiczenia „sensoryczne” - z zamkniętymi oczyma i w sytuacjach nietypowych (podążanie w kierunku źródła dźwięku, wytrzymywanie pozycji równoważnej z zamkniętymi oczami) - sytuacje nietypowe „neurobik”, - poznaje sposoby rozwijania równowagi w zabawach koordynacyjnych oraz z użyciem sprzętu rekreacyjnego, np. rower, deskorolka, piłka fitball, platformy równoważne, zwinięty ręcznik lub mata, - używa ćwiczeń równoważnych podczas improwizacji ruchowej przy muzyce - moja wyobraźnia - ruch inspirowany muzyką, rozwija zmysł równowagi w różnych zadaniach ruchowych</p>	<p>- wykonuje ćwiczenia równoważne bez przyboru, z przyborem i na przyrządzie w gimnastyce podstawowej, - rozwija równowagę przez ćwiczenia „sensoryczne” - z zamkniętymi oczami i w sytuacjach nietypowych (podążanie w kierunku źródła dźwięku, wytrzymywanie pozycji równoważnej z zamkniętymi oczami) - sytuacje nietypowe „neurobik”, - rozwija równowagę w terenie podczas różnorodnych zadań ruchowych, - doskonalili sposoby rozwijania równowagi w zabawach koordynacyjnych oraz z użyciem sprzętu rekreacyjnego (rolki, rower, deskorolka, piłka fitball, platformy lub poduszki równoważne, ćwiczenia cyrkowe), - używa ćwiczeń równoważnych podczas improwizacji ruchowej przy muzyce</p>	<p>- dokonuje samooceny swojej sprawności - demonstruje sposoby utrzymania równowagi w sytuacjach typowych i zadaniach problemowych stawianych przez nauczyciela, - bezpiecznie wykonuje ćwiczenia równoważne lub układy ćwiczeń bez przyboru, z przyborem typowym i nietypowym i na przyrządzie, - wykorzystuje ćwiczenia równoważne do stawianych przez nauczyciela zadań - w grach i zabawach, - demonstruje sposoby utrzymania równowagi z użyciem dowolnego sprzętu rekreacyjnego np. (rower, deskorolka, piłka fitball, platformy równoważne, zwinięty w rulon ręcznik lub mata do ćwiczeń lub plastikowa butelka z piaskiem), - wie, że równowaga i świadomość ciała są kluczem do efektywnego wykonywania ruchów</p>
--	---	---	---	---

		np. chodzie po narysowanej linii po podłożu, ułożonej linie, odwróconej ławeczce i ruchomej kładce, chodzi na szczudłach lub ćwiczy z piłką fitball lub na innym niestabilnym podłożu, - rozwija wyobraźnię przestrzenną o ruchu przez naśladowictwo przy muzyce, np. występy w cyrku - poznaje ćwiczenia usprawniające pracę obu półkul mózgowych		w życiu codziennym (trening unikania upadków) i sporcie oraz poprawia uczenie się (rozwój obu półkul mózgowych)
„WYPRAWA PO SPORT” strefa sportu całego życia i aktywnego wypoczynku	Posługuje się piłką: rzuca, chwytą, kozłuje, odbija i prowadzi ją	- nabył nowe umiejętności ruchowe - w grach i zabawach przygotowujących do minigier zespołowych (podstawowe elementy techniki - poznał sposoby poruszania się po boisku), - posługuje się piłką w różnych zadaniach - grach, zabawach, rozgrzewce: toczy, chwytą piłkę, prowadzi nogą, rzuca nią do celu stałego i ruchomego, na odległość, kozłuje piłkę prawą i lewą ręką, odbija piłkę balonową sposobem górnym	- doskonalili umiejętności ruchowe w grach i zabawach przygotowujących do minigier zespołowych (podstawowe elementy techniki - sposoby poruszania się po boisku), - posługuje się piłką w różnych zadaniach - grach, zabawach, rozgrzewce: toczy, chwytą piłkę, prowadzi nogą, rzuca nią do celu i na odległość, kozłuje piłkę prawą i lewą ręką, odbija piłkę balonową sposobem górnym i dolnym, - rozwija ekspresję twórczą	- wykorzystuje nabyte umiejętności ruchowe w grach i zabawach oraz czynnościach codziennych - uzyskuje postępy w rozwoju zdolności motorycznych, - sprawnie posługuje się piłką: rzuca, chwytą, kozłuje, odbija i prowadzi ją w zabawach i grach ruchowych - indywidualnie i w zespole, - wykazuje się znajomością podstawowych przepisów oraz podstawowej techniki wybranej minigry zespołowej

	<p>Jeździ np. na rowerze, na wrotkach, przestrzega zasad poruszania się po drogach</p>	<p>- rozwija ekspresję twórczą przy muzyce - używając różnego typu piłek, postępuje zgodnie z zasadami ustalonymi wspólnie z nauczycielem (na sali, w terenie, między rówieśnikami, słucha z uwagą), - stosuje podstawowe zasady bezpieczeństwa na lekcji i zajęciach pozalekcyjnych - stara się przestrzegać zasad współpracy z partnerem podczas pracy z piłką w różnych zabawach i grach zespołowych - zna podstawowe zasady ruchu drogowego - wie jak bezpiecznie przejść przez ulicę, - poznał technikę jazdy na rowerze, wrotkach lub rolkach, naukę stania, jazdy po prostej i slalom, hamowanie, tory przeszkód, podstawowe zasady bezpieczeństwa, wie, jak ochronić ciało przed upadkiem (bezpieczna odzież ochronna), - uczestniczy w grach i zabawach na śniegu - hartowanie, właściwy ubiór</p>	<p>i sprawność przy muzyce - używając różnego typu piłek, postępuje zgodnie z zasadami ustalonymi wspólnie z nauczycielem (na sali, w terenie, między rówieśnikami, słucha z uwagą), - ćwiczy „motorykę małą” z użyciem różnego typu piłek: tenisowych, piłeczek do tenisa stołowego, sensorycznych - języków podczas przekazywania z ręki do ręki, np. w sztafetach, wyścigach lub zabawach - w zakresie podstawowym, umożliwiającym dalsze doskonalenie, ma opanowaną jazdę na rowerze wrotkach lub rolkach, - zna podstawowe przepisy ruchu drogowego dotyczące pieszych i rowerzystów, - stosuje podstawowe zasady bezpieczeństwa, chroni ciało przed upadkiem (bezpieczna odzież ochronna, kask), - aktywnie uczestniczy w grach i zabawach na śniegu - hartowanie</p>	<p>- na miarę swoich możliwości demonstruje postawę godną małego zawodnika - współpracuje z rówieśnikami, respektując reguły koleżeńskej współpracy, - wymyśla ćwiczenia z użyciem piłeczek różnej faktury i wielkości - doskonali umiejętność jazdy na rowerze, sankach, na wrotkach lub rolkach, - zna podstawowe przepisy ruchu drogowego - przestrzega zasad poruszania się po drogach, - aktywnie i bezpiecznie spędza czas w szkole - na przerwach, zajęciach pozalekcyjnych i w czasie wolnym od zajęć, - uprawia wybraną aktywność rekreacyjną lub dyscyplinę sportową, stosując zasady bezpieczeństwa</p>
--	--	---	---	---

		<p>- poznaje zasady rekreacji w czasie wolnym - zachęca rodziców i rodzeństwo do wspólnego uczestnictwa w różnych formach ruchu, - rytm - muzyka - taniec - fitness; zna przykładowe zabawy ze śpiewem, zabawy naśladowcze, zabawy z użyciem prostych instrumentów - dostosowuje własny ruch do rytmu, wykonuje różnorodne ruchy w podanym rytmie, bierze udział w improwizacji ruchowej przy muzyce, odtwarza gestem, ciałem, różne formy ruchu z wyobraźni, np. zwierząt, osób, zjawisk, bajek, dyscyplin sportowych, sytuacji z życia - ze współwiczającym i indywidualnie, z przyborami i bez, ćwiczy formy muzyczno-ruchowe do wyboru: fitness (salsa, zumba, hip-hoop) lub zapoznaje się z dowolnym tańcem regionalnym, np. krakowiakiem lub polką, improwizuje ruchowo do</p>	<p>właściwy ubiór, - uczestniczy w rekreacji rodzinnej w chwilach wolnych od zajęć w szkole, - rytm - muzyka - taniec - fitness; zna zabawy ze śpiewem, zabawy naśladowcze, zabawy z użyciem prostych instrumentów lub opowieści ruchowe przy muzyce, odtwarza gestem, ciałem różne formy ruchu z wyobraźni, np. zwierząt, osób, zjawisk, bajek, dyscyplin sportowych, maszyn; ze współwiczającym i indywidualnie, z przyborami i bez, do wyboru, ćwiczy: formy taneczne, fitness przy muzyce (salsa, zumba, hip-hoop), potrafi zatańczyć dowolny krok tańca regionalnego, np. krakowiaka lub polki, improwizuje ruchowo do wybranej muzyki z użyciem przyboru - wstążka, hula-hoop, piłeczka, właściwie zachowuje się na dyskotecze szkolnej</p>	<p>i ochrony przed upadkami, - rytm - muzyka - taniec - fitness; chętnie śpiewa, tańczy, wykonuje różnorodnie ruchy w określonym rytmie, - wykonuje własny układ ruchowy do muzyki z dowolnie wybranym przyborem lub bez, - wyraża w ruchu własne emocje i przeżycia, tworzy improwizacje ruchowe</p>
--	--	--	---	---

	<p>Bierze udział w zabawach, minigrach i grach terenowych, zawodach sportowych, respektując reguły i podporządkowując się decyzjom sędziego</p>	<p>wybranej muzyki z użyciem przyboru – wstążka, hula-hoop, piłeczka, właściwie zachowuje się na dyskotecce szkolnej i imprezach tanecznych,</p> <p>– rozwija sprawność i umiejętności ruchowe, biorąc udział w zabawach, minigrach, grach terenowych i zawodach sportowych, respektując reguły i podporządkowując się decyzjom sędziego,</p> <p>– postępuje zgodnie z zasadami ustalonymi wspólnie z nauczycielem (na sali, w terenie, między rówieśnikami, podczas ćwiczeń i gier zespołowych, słucha z uwagą),</p> <p>– stosuje podstawowe zasady bezpieczeństwa na lekcji i zajęciach pozalekcyjnych – poznaje zasady współdziałania i uczciwej rywalizacji –</p>	<p>i imprezach tanecznych,</p> <p>– ćwiczy w rytmie z przyborami, ilustruje dowolnie rytm znanych piosenek i utworów muzycznych, ćwiczy w rytmie, wyraża w ruchu emocje i przeżycia, z chęcią improwizuje na zadany temat,</p> <p>– rozwija sprawność i umiejętności ruchowe, biorąc udział w zabawach, minigrach i grach rekreacyjnych, np. ringo, kometka, dwa ognie, terenowych, np. określanie stron świata, zabawy z tropieniem, np. podchody, zawodach sportowych szkolnych i międzyszkolnych, respektując reguły i podporządkowując się decyzjom sędziego,</p> <p>– pokazuje przykładem, że warto stosować określone reguły i zasady postępowania i uczciwej współpracy i rywalizacji,</p> <p>– dostosowuje swoje zachowanie do poleceń nauczyciela,</p>	<p>– rozwija sprawność i umiejętności ruchowe, biorąc udział w zabawach, minigrach i grach terenowych, zawodach sportowych,</p> <p>– respektuje reguły i podporządkowuje się decyzjom sędziego – daje dobry przykład rówieśnikom,</p> <p>– stosuje poznane zasady i reguły w praktyce we wszystkich działaniach ruchowych, także poza szkołą,</p> <p>– jest inicjatorem prostych zabaw i gier, np. podwórkowych, gra w: klasy, ziemniaka, chowanego, szczura, oraz drużynowych, stosując zasadę <i>fair play</i>, wspiera mniej sprawnych kolegów potrzebujących pomocy,</p>
--	---	---	---	--

	<p>Wie, jak należy zachować się w sytuacjach zwycięstwa i radzi sobie z porażkami w miarę swoich możliwości</p>	<p>respektowania określonych zasad (<i>fair play</i>), – poznaje symbole olimpijskie i zasady olimpizmu oraz zasady kulturalnego kibicowania,</p> <p>– poznaje zasadę „nie zawsze można zwyciężać, ważne by uczestniczyć”, – wie, jak należy zachować się w sytuacjach zwycięstwa i radzi sobie z porażkami w miarę swoich możliwości, – rozpoznaje własne emocje – pokonuje nieśmiałość, niepewność i lęk</p>	<p>– „I ty możesz zostać Olimpijczykiem” – opisuje symbole olimpijskie, wymienia najslawniejszych polskich sportowców oraz zasady kulturalnego kibicowania</p> <p>– poznaje zasadę „nie zawsze można zwyciężać, ważne by uczestniczyć”, – wie, jak należy zachować się w sytuacjach zwycięstwa i radzi sobie z porażkami, rozpoznaje swoje emocje i radzi sobie z nimi, – potrafi rozładować emocje przez aktywność ruchową</p>	<p>utożsamia się z powiedzeniem: „I ty możesz zostać Olimpijczykiem”, – wymienia kilku polskich olimpijczyków, walczy o medal w klasowych lub szkolnych zawodach, wymienia cechy dobrego kibica – zachowuje się właściwie w roli kibica i zawodnika – uczestniczy w różnych formach rywalizacji sportowej, – stosuje zasadę „nie zawsze można zwyciężać, ważne by uczestniczyć”, – radzi sobie ze swoimi emocjami – w sytuacji wygranej i przegranej rozpoznaje swoje mocne i słabe strony, – współpracuje w grupie w celu osiągnięcia wyniku, współdziała z innymi w toku zabaw i gier, akceptuje różnice między ludźmi, jest tolerancyjny wobec innych, pomaga słabszym, wyraża własne uczucia i rozpoznaje uczucia innych</p>
--	---	--	---	---

	Dbą o higienę osobistą i czystość odzieży	<ul style="list-style-type: none"> - stosuje podstawowe zasady higieny osobistej, czystości odzieży i otoczenia, - utrzymuje porządek w tornistrze, w klasie, na korytarzu, na boisku szkolnym i w swoim pokoju, - dba o swój wygląd (czesze włosy, myje zęby i ręce, dba o higienę własnego ciała fizyczną i psychiczną) 	<ul style="list-style-type: none"> - dba o higienę osobistą i czystość odzieży, otoczenia, - rozumie potrzebę stosowania koniecznych dla zdrowia zabiegów higienicznych, np. mycia zębów, mycia rąk, zmiany bielizny skarpet, przebierania się na lekcje wf, utrzymania czystości w toalecie, 	<ul style="list-style-type: none"> - potrafi rozładować przez ruch własne emocje i przeżycia - ma nawyk związany z higieną osobistą i higieną codziennego życia, systematycznie dba o siebie, - rozumie potrzebę stosowania wszystkich koniecznych dla zdrowia zabiegów higienicznych w zakresie zdrowia fizycznego i psychicznego,
<p>„WYPRAWA PO EDUKACJĘ”</p> <p>Strefa bezpieczeństwa i edukacji zdrowotnej</p>	Wie, jakie znaczenie dla zdrowia ma właściwe odżywianie się oraz aktywność fizyczna	<ul style="list-style-type: none"> - podejmuje działalność artystyczną, tworząc wierszyki i rymowanki o zdrowiu i ruchu, opracowuje krótkie zasady zdrowego stylu życia w wybranej formie plastycznej, uprawia wybraną aktywność rekreacyjną lub dyscyplinę sportu, - wykonuje ćwiczenia śródlekcyjne, - podaje przykłady z gier i zabaw na świeżym powietrzu, chętnie w nich uczestniczy, 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia na przykładach, jak można dbać o zdrowe odżywianie oraz sprawność, aktywnie uczestniczy w różnych działaniach promujących zdrowie, - rozwija aktywność ruchową podczas wypraw w teren, z pomocą tworzy szkolną ścieżkę zdrowia z prostymi zadaniami ruchowymi do wykonania - posiada nawyk codziennej aktywności ruchowej, - wykonuje ćwiczenia 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia na przykładach, jak można dbać o zdrowe odżywianie i aktywność fizyczną, wypoczynek i ruch na świeżym powietrzu oraz jak hartować organizm, - aktywnie i twórczo uczestniczy w różnych działaniach promujących zdrowie na terenie szkoły i poza nią, - porównuje i ocenia zawartość swojego pierwszego i drugiego śniadania, wymienia wartości odżywcze warzyw i owoców,

	<p>Wie, że nie może samodzielnie zażywać lekarstw i stosować środków chemicznych niezgodnie z przeznaczeniem</p>	<p>- wie, jak bardzo potrzebna dla organizmu jest woda, pije odpowiednią ilość wody,</p> <p>- ma świadomość, że nie wolno samodzielnie zażywać leków ani korzystać z żadnych środków chemicznych, np. środków czystości, środków ochrony roślin,</p> <p>- wie, jak należy postępować, gdy ma katar, jak zapobiegać przeziębieniom i chorobom,</p> <p>- zna podstawowe choroby</p>	<p>śródlekcyjne,</p> <p>- podaje przykłady gier i zabaw na świeżym powietrzu, aktywnie spędza czas wolny,</p> <p>- pije odpowiednią ilość wody,</p> <p>- wymienia sposoby, jak zapobiegać przeziębieniom i chorobom,</p> <p>- zna choroby,</p> <p>- wie, że nie wolno, samodzielnie zażywać leków ani korzystać z żadnych środków chemicznych, np. środków czystości, środków ochrony roślin,</p> <p>- wymienia sposoby, niebezpieczeństwa związane z zatruciami</p>	<p>- dba o higienę spożywania posiłków,</p> <p>- przedstawia kilka ćwiczeń śródlekcyjnych,</p> <p>- postrzega swoją indywidualność,</p> <p>- jest świadomy własnych możliwości ruchowych,</p> <p>- aktywnie spędza czas wolny,</p> <p>- przeprowadza zabawy rekreacyjne na podwórku szkolnym, chętnie bawi się z rówieśnikami,</p> <p>- rozpoznaje potrzeby swojego organizmu, uzupełnia płyny - wodę</p> <p>- wie, że nie może zażywać lekarstw bez uzgodnienia z osobą dorosłą ani korzystać z żadnych środków chemicznych np. środków czystości, środków ochrony roślin,</p> <p>- zna choroby oraz wymienia sposoby zapobiegania im,</p> <p>- wymienia i analizuje niebezpieczeństwa związane z zatruciami pokarmowymi, środkami chemicznymi,</p>
--	--	---	--	--

	<p>Dba o prawidłową postawę, siedząc np. w ławce, przy stole</p>	<ul style="list-style-type: none"> - dba o prawidłową postawę ciała, - ćwiczy z różnymi przyborami typowymi i nietypowymi do tego, by „trzymać się prosto”, - poznaje nowe ćwiczenia wzmacniające mięśnie posturalne oraz sposoby relaksacji kręgosłupa po długim siedzeniu w ławce (elongacyjne, oddechowe), - chętnie uczestniczy w różnych zabawach i aktywnościach rozwijających świadomość ciała, - przy pomocy nauczyciela koryguje prawidłową postawę ciała - ćwiczenia korekcyjne 	<p>pokarmowymi, środkami chemicznymi, narkotykami, grzybami, różnymi używkami, lekami, ogniem, urządzeniami elektrycznymi i gazowymi</p> <ul style="list-style-type: none"> - kontroluje prawidłową postawę ciała w czasie stania, chodzenia, siedzenia, ćwiczeń, - chętnie wykonuje ćwiczenia korekcyjne i kształtujące wskazane przez nauczyciela, - rozwija nowe umiejętności w zakresie dbałości o ciało i umysł, - poprzez różnorodne ćwiczenia z przyborem i oporem własnego ciała (stabilizacja) doświadcza nowych sposobów relaksacji kręgosłupa po długim siedzeniu w ławce oraz rozwija koncentrację przez ćwiczenia jogi, pilates, stretching, ćwiczenia kinezylogiczne lub inne, - chętnie uczestniczy w różnych zabawach 	<p>narkotykami, grzybami, różnymi używkami, lekami, ogniem, urządzeniami elektrycznymi i gazowymi</p> <ul style="list-style-type: none"> - posiada nawyk dbałości o prawidłową postawę ciała w różnych sytuacjach - w czasie pracy i odpoczynku; dba o nią, chętnie wykonuje różne ćwiczenia korekcyjne, kształtujące, wzmacniające wskazane przez nauczyciela, - rozwija nowe umiejętności ruchowe w zakresie dbałości o ciało i umysł - poprzez różnorodne ćwiczenia z przyborem typowym (woreczek, szarfa, piłka, skakanka) i nietypowym (zwinieły ręcznik, gazeta, rolka papieru toaletowego, książka), oporem własnego ciała, - doświadcza nowych sposobów relaksacji kręgosłupa po długim siedzeniu w ławce (stretching, joga,
--	--	--	--	---

			<p>i aktywnościach rozwijających świadomość ciała,</p> <ul style="list-style-type: none"> - dokonuje autokorekcji swojej postawy podczas siedzenia w ławce, podczas ćwiczeń, - rozumie, że prawidłowa postawa ciała jest kluczem do efektywnego wykonywania ruchów w życiu codziennym i sporcie, ćwiczy propriocepcję - czucie głębokie (podłoże stabilne, np. ławeczka, równoważnia), podłoże niestabilne (bosu, piłka, fitball etc.) 	<p>pilates etc.), ćwiczenia elongacyjne, oddechowe,</p> <ul style="list-style-type: none"> - chętnie uczestniczy w różnych zabawach i aktywnościach rozwijających świadomość ciała - improwizacja ruchowa; trening wyobraźni - wizualizacja, - wymienia sposoby dbałości o prawidłową postawę ciała, - wie, że jest ważna do wykonywania ruchów w życiu codziennym i sporcie, - ćwiczy propriocepcję - czucie głębokie (podłoże stabilne, np. ławeczka, równoważnia), podłoże niestabilne (bosu, piłka fitball)
--	--	--	--	---

XI JĘZYK MNIEJSZOŚCI (NIEMIECKI)

Klasa I	Klasa II	Klasa III
<p>- potrafi przywitać się z kolegą i osobą starszą, - reaguje na pytanie: <i>Was ist das?</i>, udziela odpowiedzi całym zdaniem ze wskazaniem na wybrane przedmioty (zabawki, przybory szkolne, owoce itp.), - zadaje wybrane pytania i buduje odpowiedzi (<i>Wie geht's?</i>, <i>Wer bist du?</i>, <i>Wie alt bist du?</i>, <i>Was spielst du gern?</i> <i>Wo ist meine Katze?</i>, <i>Was möchtest du essen/trinken?...</i>) - reaguje na pytanie: <i>Wer ist das?</i> i potrafi przedstawić członków swojej rodziny, nazywać ulubione zajęcia członków swojej rodziny - potrafi zareagować na propozycję zjedzenia lub wypicia czegoś (<i>Möchtest du eine Banane? Ja, bitte; nein, danke</i>), - potrafi powiedzieć, że chce się im pić lub jeść oraz wyrazić swoje upodobania odnośnie picia i jedzenia, - umie samodzielnie zaśpiewać piosenki, recytować wierszyki lub wylizanki, pojawiające się w kolejnych rozdziałach tematycznych</p>	<p>- utrwała treści poznane w klasie I, - właściwie stosuje zwrot: <i>Was hast du denn da?</i>, <i>Wo ist meine Zuckertüte?</i> - potrafi nazywać miejsca, do których chętnie chodzi, odpowiednio reaguje na pytanie: <i>Wohin gehst du?</i> - nazywa czynności, które dobrze i chętnie wykonuje, - rozumie polecenia wydawane w szkole, - samodzielnie wydaje polecenie i reaguje na nie, - potrafi całym zdaniem wskazywać części ciała, zareagować na pytanie: <i>Was ist mit dir?</i> oraz powiedzieć co boli, - potrafi zapytać: <i>Was ziehst du heute an?</i> i udzielić odpowiedzi, - nazywa niektóre warzywa i owoce w l. mn., - potrafi zapytać o cenę i podać ją, - umie powiedzieć, co chciałby kupić na stoisku z warzywami i owocami, - prawidłowo odpowiada na pytanie: <i>Was möchtest du essen/trinken?</i>, - potrafi podać nazwy produktów spożywczych potrzebnych do pieczenia ciasta, - nazywa ulubione zwierzęta domowe, zwierzęta żyjące w zoo i określa ich wygląd, umie powiedzieć, co zwierzęta robią</p>	<p>- rozumie krótkie i proste wypowiedzi dialogowe zawierające znane struktury leksykalne i gramatyczne, polecenia nauczyciela związane z lekcją, instrukcje nauczyciela związane z wykonywaniem zadania, - rozumie i potrafi sformułować krótką wypowiedź z zakresu powitania, przedstawiania się, nazywania i określania: nastroju i samopoczucia, upodobań, ilości (0-12), pór roku, pogody, miesięcy, kolorów, czynności (wykonywanych w szkole, w domu, w czasie wolnym, w wakacje, w ferie zimowe), świąt rodzinnych, miejsca i kierunku, nazywania i opisywania członków rodziny i osób (imię, ulubione czynności), zwierząt domowych i mieszkających w zoo - kolory i cechy; przedmiotów - kolory; przyborów szkolnych i części garderoby - kolory; mebli - cechy i kolory; owoców, warzyw, artykułów spożywczych, części ciała, instrumentów muzycznych, środków lokomocji; formułowania życzeń świątecznych, - potrafi rozpocząć i zakończyć rozmowę, zaśpiewać piosenkę, wyrecytować wylizankę, rymowanek i wierszyk, - liczy w zakresie 0-12</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie odgrywa krótkie role w przedstawieniu, - nazywa święta rodzinne, pisze życzenia świąteczne, - śpiewa piosenki, recytuje wierszyki lub wycieczki pojawiające się w kolejnych rozdziałach tematycznych 	<ul style="list-style-type: none"> - zna alfabet, potrafi połączyć graficzną i fonetyczną formę słowa, - rozumie podpisy pod obrazkami, proste teksty informacyjne dotyczące życia codziennego dziecka – dialogi, krótkie monologi, wierszyki i rymowanki, piosenki, proste teksty narracyjne zawierające znane struktury leksykalno-gramatyczne, - czyta z odpowiednią intonacją i poprawnie fonetycznie znany tekst, krótkie dialogi, wiersz lub piosenkę, - umie odwzorować wyraz, napisać zdanie z rozsypanki wyrazowej, podpisać obrazki, zapisać wyrazy według szyfru, zapisać słowo z lustrzanego odbicia, znany wyraz ze słuchu i proste zdanie, - potrafi aktywnie uczestniczyć w pracy zbiorowej, pracować w parach i indywidualnie, - korzysta ze słowników obrazkowych, książeczek i środków multimedialnych
--	---	--

XII PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ

Klasa I	Klasa II	Klasa III
Rozwój osobisty i umiejętności współdziałania		
<ul style="list-style-type: none"> - poznawanie siebie: wykazanie mocnych i słabych stron, - budowanie pewności siebie, - zachęcanie do oceny samego siebie, - nawiązanie kontaktów, - rozwijanie empatii, - aktywne zaangażowanie wszystkich członków grupy, rozmawianie, zachęcanie do współpracy 	<ul style="list-style-type: none"> - uświadomienie uczniom, że każdy z nich jest indywidualnością, - rozwijanie twórczego myślenia, - planowanie pracy w grupach, - przydział zadań, - samodzielne planowanie i przeprowadzanie obserwacji przyrodniczych, - rozwijanie pracy zespołowej, - ćwiczenie logicznego myślenia, - ćwiczenie umiejętności współpracy z ludźmi, - prowadzenie negocjacji, - osiąganie jednomyślności, - poznanie techniki pracy grupowej, jej poszczególnych etapów 	<ul style="list-style-type: none"> - rozwijanie samoświadomości, - uświadomienie cech niezbędnych do osiągnięcia sukcesu, - uświadomienie uczniom, że mogą być odbierani niezgodnie ze swoimi oczekiwaniami, - samoocena, - planowanie własnej pracy, - przewidywanie jej skutków, rozwiązywanie, problemów, zastosowanie „burzy mózgow”, - szukanie rozwiązań, - pobudzenie umiejętności twórczych
Poznanie podstawowych pojęć ekonomicznych		
<ul style="list-style-type: none"> - porównywanie cen, - pojęcie ceny, - ceny producenta, hurt, detal, - sporządzanie kosztorysu zakupów warzyw na rynku, - dokonywanie zakupu warzyw i owoców, - planowanie wycieczek, - układanie pytań do wywiadów - sonda uliczna 	<ul style="list-style-type: none"> - porównywanie cen nasion (popyt, podaż, monopolista, konkurencja), - przybliżenie pojęć: „producent”, „konsument”, - „wydajność pracy”, - „cykl produkcyjny”, „cykl usługowy”, „zakup hurtowy”, - „oszczędzanie i gospodarowanie finansami”, - pojęcie „budżet”, - wpływy i wydatki, - plan budżetu, - inwestycje 	<ul style="list-style-type: none"> - kosztorys, historia pieniądza, - waluty świata, nominały, - konsument, - budżet klasy, - budżet państwa, - podatki, poznanie funkcji jednego z narzędzi marketingowych - reklama, - pojęcia „promocja”, „reklama”, - rodzaje reklamy, - uświadomienie wpływu reklamy na wyrób lub usługę, - cele reklamy

W świecie książek – lektur

Książka winna towarzyszyć dziecku w sposób naturalny:

jest szkoła → jest klasa → jest nauka → jest książka.

O wyborze lektury, częstotliwości czytania i sposobie pracy z książką decyduje nauczyciel, mając na uwadze współczesny świat i środowisko, w jakim przyszło żyć dzieciom. Z pewnością należy zapoznać dzieci z wybranymi dziełami z klasyki literatury dla dzieci, ale także z książkami pojawiającymi się aktualnie na rynku wydawniczym i traktującymi o problemach dziecka w dzisiejszym świecie. Nie należy zapominać o dziedzictwie kulturowym „małej ojczyzny”, w tym przekazach ustnych czy źródłach pisanych – poznawanie legend czy baśni własnego regionu wspomaga pracę wychowawczą nauczyciela.

W aktualnych uwarunkowaniach nauki na 1. etapie edukacyjnym sala lekcyjna podzielona jest na dwie części: dydaktyczną i rekreacyjną. Miejsce książki jest zarówno w jednej, jak i drugiej części. W części rekreacyjnej nauczyciel znajdzie miejsce na klasową biblioteczkę – biblioteczkę dla dzieci, dostępną fizycznie dla każdego dziecka (wysokość półek, książki na wysokości oczu dziecka, oprawione w folię lub nieoprawione, otwarta półka z książkami). Zgromadzone w niej będą zarówno książeczki w formie tradycyjnej, jak i e-booki. Książki mogą być wypożyczane z biblioteki szkolnej lub pozyskiwane od rodziców dzieci (nowe, wypożyczone itd.). Dobrze jest przygotować 2–3 piktogramy o sposobie korzystania z książek, np.:

Tematyka książek może obejmować szeroki wachlarz propozycji zmieniający raz w tygodniu, np. w piątek po zajęciach, aby dziecko przychodziło do szkoły w poniedziałek zaciekawione – „co nowego się pojawi na półce”. Tematyka może być skorelowana z aktualną porą roku/planowanymi do przeczytania lekturami lub mogą być polecane nowości, ilustrowane encyklopedie, albumy, foldery i inne wydawnictwa dla dzieci, w tym ilustrowane słowniczki ortograficzne dla dzieci. Na półeczce / starym kufrze/ skrzyni itp. może być tylko kilka książek, a dzieci mogą je przeglądać i dyskutować w parach czy kilkuosobowych grupach. W sąsiedztwie biblioteczki klasowej może się znaleźć stolik z przyborami do malowania (kredki różnego rodzaju), aby dziecko mogło wypowiedzieć się pozawerbalnie (jeśli chce) o treści książki. Dziecko powinno mieć możliwość samodzielnego słuchania e-booków ze słuchawkami na uszach, jed-

nak z zachowaniem zasad bezpieczeństwa oraz czasu słuchania. W miarę zwiększania stopnia opanowania umiejętności czytania może dziecko czytać książki, korzystając z witryn internetowych np. [<http://wolnelektury.pl/katalog/lektury/literatura-dla-dzieci-i-mlodziezy/>].

Proponowane książki do wspólnego głośnego czytania przez nauczyciela (bez podziału na klasy).

- literatura polska:

1. J. Brzechwa, *Brzechwa dzieciom*
2. W. Chotomska, *Legendy polskie*
3. J. Duszyńska, *Cudaczek – Wyśmiewaczek*
4. C. Janczarski, *Miś Uszatek*
5. G. Kasdepke, *Niesforny alfabet i inne pozycje*
6. H. Kostyrko, *Klechdy domowe*
7. K. Makuszyński, *120 przygód Koziołka Matołka*
8. J. Papuzińska, *Nasza mama czarodziejka*
9. J. Ratajczak, *Ziarenka maku*
10. M. Rusinek, *Wierszyki domowe*
11. M. Strzałkowska, *Wiersze łamiące języki i inne pozycje*
12. J. Tuwim, *Wybór wierszy*
13. J. Twardowski, *Patyki i patyczaki (wybrane wiersze)*
14. A. Wajrak, *Zwierzaki Wajraka*
15. D. Wawilow, N. Usenko, *Wierzbowa 13*
16. D. Wawilow, *Wierszykarnia*
17. S. Wortman, *U złotego źródła*

- literatura obca:

1. H.Ch. Andersen, *Baśnie (wybrane)*
2. M. Bond, *Miś Paddington (wybrana seria)*
3. J.W. Grimm, *Baśnie (wybrane)*
4. T. Janson, *Muminki (fragmenty)*
5. C.S. Lewis, *Opowieści z Narnii*
6. A. Lindgren, *Dzieci z Bullerbyn (wybrane rozdziały)*
7. H. Lofting, *Doktor Dolittle i jego zwierzęta*
8. A.A. Milne, *Kubuś Puchatek*
9. Ch. Perrault, *Baśnie (wybrane)*
10. E. Stadmüller, *Opowiadki o zwierzętach*

- literatura regionalna:

1. J.von Eichendorff, *Górnośląskie baśnie i podania*
2. D. Simonides, *Opolskie legendy*
3. A. Glauer, *150 lat – podróż w czasie*
4. J. Światała-Mastalerz, *O duchach, strzygach, utopiach... Spichlerzowe podania i legendy*

5. K. Heska-Kwaśniewicz, *Najpiękniejsze legendy o przeszłości Śląska*

6. G. Hauptstock, H. Niekrawietz i inni poeci niemieckojęzyczni

Wymienione pozycje nie stanowią zamkniętej listy książek dla dzieci – należy je traktować jako te, które dziecko powinno poznać na tym etapie kształcenia. Pomocne będą także strony internetowe, na których nauczyciel może znaleźć wykaz dobrej współczesnej literatury dla dzieci, np.:

[<http://www.annaland.pl/turystyka/ciekawostki/lokalne-legendy/legenda-o-smoku-z-gory-sw.-anny#/ciekawostki/lokalne-legendy/legenda-o-smoku-z-gory-sw-anny> (legendy regionalne)];

[<http://www.calapolskacztyadzieciom.pl/zlota-lista/>];

[<http://www.ibby.pl/>];

[<http://www.institutksiazki.pl/ksiazki-dla-dzieci,aktualnosci.html>];

[<http://www.msib.pl/biblioteki/bp/Warszawa/MKD2/Strony/Polecamydoczytania.aspx>];

[<http://www.ryms.pl/>];

[<http://www.mbp-opole.art.pl/>], zakładka *Dla dzieci*;

Kwartalnik „Poezja i Dziecko” oraz książki i pozycje regionalne do wyboru przez nauczyciela.

Jak pracować z lekturą?

Po pierwsze: skutecznie – to znaczy tak, żeby dziecko nie straciło ciekawości.

A jak konkretnie? – zależy od celu, dla którego czytamy.

Przykładowy sposób pracy z lekturą:

- czytamy fragment książki (rozdział, część rozdziału – fragment na tyle krótki, żeby nie zniechęcić dzieci do słuchania); osoby czytające: nauczyciel, rodzic, inny nauczyciel, członek rodziny dziecka, inne osoby (ksiądz, woźna, wójt, policjant itp.)

– pytamy o:

→ najważniejsze informacje/wydarzenia: co się stało? kto... co... – **fakty**;

→ pytamy o odczucia dziecka na temat wydarzenia, postaci... **emocje** towarzyszące dziecku podczas czytania;

→ skojarzenia z podobną sytuacją/zdarzeniem/osobą w innych książkach/w obejrzanych przez dziecko filmach/sztukach teatralnych itp./w życiu codziennym – **skojarzenia**;

→ dalszy ciąg przygody bohatera/wydarzenia – **co się stanie?** (według dziecka);

→ co ci się najbardziej podobało? – **emocje pozytywne**;

→ czego się nauczyłeś? dlaczego warto było poznać tego bohatera? –

morał²⁸.

²⁸Opr. na podstawie [<http://www.houstonisd.org>].

Sposoby osiągania celów kształcenia i wychowania

Tutaj opiszemy sposoby osiągania celów, czyli to, jakimi metodami i za pomocą jakich form organizacyjnych nauczyciel może pokierować edukacją dzieci. W programie wyznacznikiem skuteczności oddziaływania pedagogicznego jest organizowanie przez nauczyciela celowych sytuacji dydaktycznych, umożliwiających dziecku uczenie się indywidualne i grupowe, w interakcji z rówieśnikami i dorosłymi, dobór skutecznych metod nauczania i uczenia się uczniów.

Autorzy jako metodę nauczania rozumieją „[...] systematycznie stosowany sposób pracy nauczyciela z uczniami, umożliwiający osiągnięcie celów kształcenia [...], jest to układ czynności nauczycieli i uczniów realizowanych świadomie w celu spowodowania założonych zmian w osobowości uczniów”²⁹. Ta definicja odpowiada koncepcji programu, eksponuje wartościujące elementy metody, czyli: charakter czynności uczniów i nauczycieli, aktywność, samodzielność i zaangażowanie samych uczniów. W programie przyjęto podział metod na:

1) podające – oparte na mechanizmie uczenia się poprzez przyswajanie gotowych informacji (metody słowne i częściowo oglądowe);

2) problemowe – inaczej zwane poszukującymi, przez niektórych dydaktyków zwane również aktywizującymi, polegające na samodzielnym dochodzeniu uczniów do wiedzy przez rozwiązywanie problemów o charakterze poznawczym, decyzyjnym lub praktycznym, jej poszukiwanie w toku własnej, wielostronnej aktywności wywołanej sytuacją zadaniową lub problemową; do tej grupy zalicza się również: gry dydaktyczne, metody symulacyjne, metody zadaniowe oraz niektóre programowe;

3) waloryzacyjne – metody nauczania przez przeżywanie to stwarzanie takich sytuacji, w których uczniowie obserwują, odtwarzają, wytwarzają, przeżywają określone wartości o charakterze społecznym, moralnym, estetycznym; wyróżnić tutaj można metody impresyjne oraz ekspresyjne;

4) praktyczne (operacyjne) – z przewagą aktywności wykonawczej; polegają na zmienianiu uczniów poprzez kształtowanie umiejętności motorycznych, oraz zmienianiu rzeczywistości będącej przedmiotem działania uczniów³⁰.

Uwzględniając sposób uczenia się dzieci w klasach niższych, ich możliwości psychofizyczne, autorzy programu wskazują na szczególne znaczenie przedstawionych metod (dokładny opis metod w *Suplemencie*³¹).

²⁹ W. Okoń, *Słownik pedagogiczny*, PWN, Warszawa 1999, s. 174.

³⁰ I. Adamek, *Podstawy edukacji wczesnoszkolnej*, „Impuls”, Kraków 1997, s. 62.

³¹ *Suplement do programu „Poznać i zrozumieć świat” stanowi odrębną pozycję w „Obudowie metodycznej” [w opracowaniu].*

1. METODY PODAJĄCE

Słowne:

- rozmowy;
- pogadanka;
- opowiadania;
- opis;
- anegdota;
- dyskusja;
- praca z książką;
- instruktaż;
- społeczne porozumiewanie się (umowy, regulaminy, zasady).

Oglądowe:

- obserwacja;
- pokaz;
- pomiar;
- wycieczki;
- spacer.

2. METODY PROBLEMOWE

- gry dydaktyczne (symulacyjne, decyzyjne, psychologiczne);
- metoda przypadków;
- metoda prób i błędów;
- metoda sytuacyjna;
- metoda samodzielnych doświadczeń;
- eksperymentowanie;
- metoda kierowania własną aktywnością;
- metoda czynnościowa;
- metody integracyjne (pajęczynka, kłębek, graffiti);
- metody tworzenia i definiowania pojęć (kula śniegowa, burza mózgow, mapa pojęciowa);
 - metody hierarchizacji (promyczkowe i diamentowe uszeregowanie, piramida priorytetów, poker kryterialny);
 - metody twórczego rozwiązania problemu (burza mózgow, 635, rybi szkielet, metoda trójkąta, mapy mentalne, sześć myślących kapeluszy);
 - metody pracy w grupie (puzzle, składanki, zabawa na hasło);
 - metody ewaluacji (kosz i walizka, tarcza strzelecka, rybi szkielet);
 - inscenizacja;
 - seminarium;
 - portfolio.

3. METODY WALORYZACYJNE

Impresyjne:

- prezentacja (dzieł, filmów, przedstawień);

- ekspozycje;
- rozmowa.

Ekspresyjna:

- realizacja przedsięwzięć typu: przedstawienie, teatrzyk, drama, tworzenie obrazów, rzeźby, filmów, komiksów.

4. METODY PRAKTYCZNE

- metoda laboratoryjna;
- zajęcia praktyczne;
- samodzielne działanie praktyczne;
- pomiar;
- pokaz z objaśnieniem;
- pokaz z instruktążem;
- ćwiczenia przedmiotowe;
- ćwiczenia produkcyjne;
- metoda projektów;
- metoda przewodniego tekstu.

Oczywiście, podział ten jest tylko propozycją, do której nauczyciele wdrażający program mają prawo odnieść się krytycznie. Ważne jest, aby wybrać i zaproponować taką metodę, która w danym momencie procesu edukacyjnego będzie najbardziej efektywna. Należy również pamiętać o tym, aby, decydując się na daną metodę, zachować proporcję między aktywizacją a asymilacją, aby nie zapomnieć, że uczeń ma pewien „próg możliwości” i trudno mu być aktywnym w tym samym stopniu o każdej porze dnia.

W czasie zajęć można stosować kilka metod, ale należy mieć świadomość, w którym momencie jaką i po co (w jakim celu).

Neurodydaktyka bardzo jasno wskazuje:

„[...] uczniowie rozwijają się różnie w zależności od środowiska, jakie im stworzymy. Nie zmienimy im mózgu. Mózg ludzki nie został stworzony do reprodukcji danych, ale do tego, by uczyć się przez przetwarzanie informacji i wyciąganie ogólnych wniosków na podstawie doświadczeń. Mózg uczy się w sposób bardzo efektywny w momencie, kiedy uczniowie mogą eksperymentować i popełniać błędy”³².

Takie nauczanie zaplanowali autorzy programu, wykorzystując do tego wymienione metody kształcenia.

Kolejnym ważnym czynnikiem w procesie edukacyjnym są techniki, „[...] sposoby pracy, przy pomocy których tę pracę w rozmaitych sytuacjach wykonuje się w różnych warunkach i różnymi środkami”³³.

³² M. Żylińska, *Mózg idzie do szkoły i... się nudzi*, „Życie Szkoły” 2014, nr 5, s. 5.

³³ T.W. Nowacki, *Nowy słownik pedagogiki pracy*, WSiP TWP, Warszawa 2000, s. 260.

Techniki mają charakter usprawniający, ćwiczebny, stosując je, uczniowie ćwiczą konkretną umiejętność lub sprawność (kaligrafię, ortografię, technikę czytania, sprawność rachunkową).

Program pozwala na planowanie zajęć w taki sposób, aby nauczyciel mógł zastosować tzw. metody wspierania edukacyjnego, szczególnie istotne w przypadku pracy w klasie zróżnicowanej wiekowo (6-, 7-latki). Metody te umożliwiają pracę z uwzględnieniem potrzeb i możliwości dzieci. R. Więckowski klasyfikuje metody wspierania rozwoju na: informacyjne i heurystyczne.

Ze względu na szczególnych adresatów programu – dzieci ☺, autorzy postanowili zwrócić uwagę na kilka metod nauczania, niezwykle istotnych na tym etapie edukacyjnym (tutaj tylko wymienione, szczegółowy opis w *Suplemencie...*, który zawiera również opisy metod typowych dla edukacji plastycznej, muzycznej oraz rozwiązywania zadań tekstowych, nauczania czytania, ortografii, edukacji przyrodniczej):

- metoda odimiennej nauki czytania Ireny Majchrzak³⁴;
- metoda dobrego startu Marty Bogdanowicz³⁵;
- metoda 18 struktur wyrazowych;
- metoda E. Gruszczyk-Kolczyńskiej³⁶;
- metoda Batii Strauss;
- metoda twórcza C. Orfa i R. Labana;
- metody pedagogik zabawy – Klanza;
- metoda terapeutyczna Domana i Delacato.

Specyfika zajęć z wychowania fizycznego pozwala wskazać na następujące metody:

- metoda naśladowcza – ścisła (mimo jej odtwórczego charakteru jest jedną z głównych metod pracy na zajęciach z wychowania fizycznego, dlatego autorzy postanowili ją tutaj również przytoczyć);
- metoda zadaniowa – ścisła;
- metoda bezpośredniej celowości ruchu;
- metoda zabawowa;
- metody kreatywne – twórcze (ruchowa ekspresja twórcza i problemowa);

³⁴ I. Majchrzak, *Nazywanie świata, odimienna metoda czytania*, MAC Edukacja, Kielce 2005.

³⁵ M. Bogdanowicz, *Metoda dobrego startu w pracy z dzieckiem od 5 do 10 lat*, WSiP, Warszawa 1985; M. Bogdanowicz, *Metoda dobrego startu*, WSiP, Warszawa 1999; M. Bogdanowicz, M. Tomaszewska, *Piosenki na literki. Podręcznik i kasety z nagraniami*, Elfax, Gdynia 2000; M. Bogdanowicz, *Skala oceny skuteczności metody dobrego startu*, Harmonia, Gdynia 2006.

³⁶ E. Gruszczyk-Kolczyńska, *Dzieci ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się matematyki*, WSiP, Warszawa 1992.

- metoda ekspresji ruchowej Alfreda i Marii Kniessów;
- metody nauczania ruchu – poszczególnych czynności ruchowych (syntetyczna, analityczna, mieszana, kompleksowa).

Wachlarz proponowanych metod pozwoli nauczycielowi na wybór tych odpowiednich, jak również na zaaranżowanie ciekawej sytuacji dydaktycznej. Aktywizując dziecko do działania, doświadczania i przeżywania, nauczyciel pomaga mu samodzielnie odkrywać wiedzę, wyzwala różnorodne emocje towarzysząc uczeniu się, wzbogaca zasób słownictwa, inspirując do wypowiedzania myśli i sądów – stwarza warunki do pełnego rozwoju.

Opis założonych osiągnięć ucznia

Poznanie osiągnięć uczniów pozwala na zaprojektowanie określonych działań dydaktyczno-wychowawczych, mogących zapewnić każdemu uczniowi powodzenie w nauce. Osiągnięcia szkolne to „[...] korzystne zmiany zarówno w sferze instrumentalnej ucznia (w zasobach informacji, w sprawnościach intelektualnych, umiejętności korzystania z tych informacji w działaniu), jak i w sferze kierunkowej (w motywacji do działania, w aspiracjach, uczuciach oraz postawach)”³⁷. Osiągnięcia szkolne to wyniki procesu dydaktyczno-wychowawczego, to zdobyta wiedza i umiejętności, zdolności, zainteresowania, motywacja, przekonania i postawy.

Nas interesują osiągnięcia ucznia pod koniec etapu edukacyjnego. Dotyczą one sprawnościowych cech osobowości ucznia, takich jak umiejętność mówienia, czytania, pisania, liczenia.

Przedstawiamy teraz osiągnięcia ucznia w odniesieniu do poszczególnych edukacji.

Edukacja polonistyczna

U c z e ń:

uczestniczy w rozmowach, właściwie komunikuje się w różnych sytuacjach społecznych,
swobodnie posługuje się poprawnym językiem ojczystym, tworząc kilkudzaniowe wypowiedzi,
dba o kulturę wypowiedzania się, poszerza zakres słownictwa i struktur składniowych,
bierze udział w dyskusjach, argumentuje własne zdanie w dyskusji, składa ustne sprawozdania z wycieczek, uroczystości, innych imprez i zdarzeń szkolnych i lokalnych,

³⁷ K. Kuligowska, *Doskonalenie lekcji*, WSiP, Warszawa 1984, s. 29–30.

czyta teksty z uwzględnieniem interpunkcji i intonacji, zaznacza wybrane fragmenty, określa czas i miejsce akcji, wskazuje głównych bohaterów,
 przejawia wrażliwość estetyczną, ma potrzebę kontaktu z literaturą i sztuką dla dzieci,
 pisze czytelnie i estetycznie, dba o poprawność gramatyczną, ortograficzną i interpunkcyjną,
 przepisuje teksty, pisze z pamięci i ze słuchu, w miarę swych możliwości samodzielnie odrabia pisemne zadania domowe,
 samodzielnie redaguje i zapisuje kilkudzaniową wypowiedź, list prywatny, życzenia, zaproszenie, notatkę do kroniki, zawiadomienie, układa swobodne, spontaniczne, spójne wypowiedzi i wielozdaniowe opowiadania twórcze na podstawie własnych przeżyć, doświadczeń, obserwacji, przeczytanych utworów literackich itp.,
 bierze czynny udział w organizacji przedstawienia teatralnego do wybranego utworu.

Język obcy nowożytny

U c z e ń:

rozdziela znaczenia słów o podobnym brzmieniu,
 rozpoznaje i posługuje się zwrotami stosowanymi na co dzień, słucha krótkich opowiadań i przedstawianych baśni, słucha prostych dialogów w nagraniach,
 zadaje pytania i odpowiada na pytania, stosując wyuczone zwroty, opisuje obiekty z najbliższego otoczenia,
 występuje w przedstawieniach teatralnych,
 czyta i podaje znaczenie wyrazów i prostych zdań, czyta i podaje znaczenie prostych dialogów w historyjkach obrazkowych,
 przepisuje wyrazy i zdania,
 korzysta ze słowników obrazkowych.

Edukacja muzyczna

U c z e ń:

śpiewa piosenki ze słuchu, tworzy proste ilustracje dźwiękowe do tekstów i obrazów oraz improwizacje ruchowe do muzyki,
 aktywnie słucha muzyki i określa jej cechy, rozpoznaje podstawowe formy muzyczne,
 wyraża ruchem proste rytmy i układy rytmiczne, reaguje na zmiany tempa, metrum i dynamiki,
 gra na instrumentach proste melodie i akompaniamenty,
 tańczy podstawowe kroki krakowiaka, polki lub innych tańców ludowych,

rozdziela podstawowe elementy muzyki i znaki notacji muzycznej, kulturalnie zachowuje się podczas koncertu, wie, jak zachować się w czasie śpiewania hymnu.

Edukacja plastyczna

U c z e ń:

potrafi określić swoją przynależność kulturową przez kontakt z wybranymi dziedzinami sztuki, zabytkami i tradycjami środowiska, w którym żyje,

potrafi rozróżnić dziedziny działalności twórczej człowieka i rozpoznać wybrane dzieła architektury i sztuk plastycznych należące do polskiego i europejskiego dziedzictwa kultury,

wskazuje wytwory rzemiosła artystycznego i sztuki ludowej oraz potrafi określić ich znaczenie w kształtowaniu dziedzictwa kulturowego, korzysta z przekazów medialnych oraz umie zastosować ich narzędzia i wytwory w kształtowaniu własnego wizerunku oraz upowszechnianiu kultury w środowisku,

prowadzi własną działalność twórczą, stosując różnorodne środki wyrazu w kompozycjach płaskich i przestrzennych.

Edukacja społeczna z elementami etyki

U c z e ń:

ocenia postępowanie swoje i innych,

potrafi odróżnić, co jest dobre, a co złe,

stara się być sprawiedliwy, prawdomówny, koleżeński,

nawiązuje pozytywne kontakty w grupie,

identyfikuje się ze swoją rodziną, podejmuje obowiązki domowe,

rozumie swoje role i przestrzega norm postępowania jako członek różnych społeczności, np. kolega, dziecko,

zna prawa i obowiązki ucznia,

akceptuje różnice między ludźmi, przejawia zachowania tolerancyjne wobec osób innej narodowości, tradycji kulturowej,

zna i szanuje tradycje najbliższej okolicy, regionu, kraju (zna symbole narodowe oraz najważniejsze wydarzenia z historii Polski oraz ludzi dla niej zasłużonych),

rozumie wartość pracy w życiu człowieka, zna wybrane zawody wykonywane w rodzinie i najbliższej okolicy, potrafi wskazać osoby i instytucje, do których może zwrócić się o pomoc, zna numery ratunkowe i instytucje służące pomocą człowiekowi,

potrafi szanować prawa ludzi do pracy, wypoczynku i odrębności kulturowej, jest tolerancyjny, nie krzywdzi słabszych, potrafi nieść pomoc potrzebującym,

jest prawdomówny, szanuje cudzą własność, pomaga potrzebującym, okazuje innym szacunek.

Edukacja przyrodnicza

U c z e ń:

proceedzi obserwacje i proste doświadczenia przyrodnicze, analizuje je i formułuje wnioski,

nazywa typowe krajobrazy i odpowiadające im ekosystemy, podaje przykłady gatunków roślin i zwierząt charakterystycznych dla tych środowisk,

zna wpływ światła słonecznego, powietrza i wody, wybranych skał i minerałów na cykliczność życia na Ziemi oraz funkcjonowanie ludzi, zwierząt i roślin,

rozpoznaje i nazywa części ciała i organy wewnętrzne zwierząt i ludzi, określa ich rolę we właściwym funkcjonowaniu organizmów, stosuje zasady racjonalnego żywienia i systematycznego kontrolowania stanu zdrowia,

wie, jak dbać o zdrowie i bezpieczeństwo swoje i innych, rozpoznaje i nazywa zagrożenia ze strony roślin i zwierząt, jak również zagrożenia przyrody wynikające z działalności człowieka, propaguje ekologiczny styl życia i podejmuje działania na rzecz ochrony przyrody,

proceedzi obserwację zjawisk atmosferycznych, dostosowuje swoje formy aktywności do warunków pogodowych, wyjaśnia zależność zjawisk przyrody od pór roku.

Edukacja matematyczna

U c z e ń:

liczy, porównuje, zapisuje cyframi i odczytuje liczby w zakresie 1000, dodaje i odejmuje w zakresie 100, podaje iloczyny w zakresie tabliczki mnożenia i sprawdza dzielenie za pomocą mnożenia,

analizuje podaną treść prostych zadań tekstowych albo samodzielnie konstruuje treść do podanych sytuacji lub ilustracji, rozwiązuje zadania, stosując odpowiednie obliczenia,

posługuje się podstawowymi wiadomościami praktycznymi (odczytuje wskazania zegarów, termometrów, kalendarzy, liczy pieniądze, waży i mierzy przedmioty) i stosuje te wiadomości w rozwiązywaniu prostych zadań tekstowych,

odczytuje i zapisuje liczby w systemie rzymskim od I do XII, podaje i zapisuje daty oraz porządkuje je chronologicznie, wymienia kolejne dni tygodnia i miesiące roku,

rozpoznaje i nazywa podstawowe figury geometryczne, wymienia ich cechy,

oblicza obwody, mierzy i rysuje odcinki, tworzy układy rytmiczne i wskazuje zjawisko symetrii w figurach geometrycznych i w otoczeniu, rozwiązuje łatwe zadania tekstowe z zastosowaniem równania.

Zajęcia komputerowe

U c z e ń:

odróżnia i nazywa podstawowe sprzęty komputerowe: monitor, klawiaturę, myszkę, komputer,
zna funkcje niektórych klawiszy: *Enter, Spacja, Backspace, Delete, Capslock, Shift, prawy Alt*,
sprawnie posługuje się klawiszami cyfrowymi i literowymi, wie, jak działa mysz komputerowa,
samodzielnie uruchamia programy: Paint, Notatnik, Word, posługuje się myszką i klawiaturą,
wykonuje proste rysunki i zadania w programie Paint,
potrafi napisać prosty tekst,
umie wyszukiwać i zastosować w praktyce informacje na wskazanych przez nauczyciela stronach internetowych, dostrzega elementy aktywne, nawiguje po stronach w określonym zakresie,
zna wynikające z niewłaściwego korzystania z komputera zagrożenia dla zdrowia i bezpieczeństwa, stosuje się do ograniczeń dotyczących korzystania z komputera.

Zajęcia techniczne

U c z e ń:

rozpoznaje rodzaje maszyn i urządzeń transportowych, wytwórczych, informatycznych i elektrycznych, określa ich wartość z punktu widzenia cech użytkowych,
zna sposoby wytwarzania przedmiotów codziennego użytku, wie, jak bezpiecznie i ekonomicznie korzystać z nich w gospodarstwie domowym,
rozumie potrzebę organizowania indywidualnych i zespołowych działań technicznych,
potrafi zadbać o właściwą organizację materiałów, narzędzi i stanowiska pracy,
potrafi opracować i przedstawić własne pomysły rozwiązań technicznych, zaplanować czynności, zgromadzić materiały i narzędzia niezbędne do ich wykonania,
zna zasady bezpiecznego poruszania się w ruchu ulicznym jako pieszy lub rowerzysta, przestrzega reguł bezpieczeństwa.

Wychowanie fizyczne i edukacja zdrowotna

U c z e ń:

potrafi przyjmować pozycje wyjściowe i ustawienia właściwe dla poszczególnych rodzajów ćwiczeń i prostych układów gimnastycznych, dba o prawidłowe ich wykonanie, umie realizować marszobiegi na określonych dystansach lub w podanych ramach czasowych, jeździ na rowerze i wrotkach lub rolkach, bierze udział w zabawach i grach terenowych, potrafi posługiwać się piłką i innymi przyborami, przestrzegając zasad bezpieczeństwa i respektując reguły gry oraz decyzje sędziego, zna zasady rywalizacji sportowej i stosuje się do nich w rozgrywkach indywidualnych i zespołowych, dba o bezpieczeństwo miejsca i przebiegu zabaw ruchowych, umie dbać o higienę osobistą i czystość odzieży, rozumie znaczenie racjonalnego odżywiania, aktywnego sposobu wypoczyniania i systematycznej profilaktyki zdrowotnej dla właściwego funkcjonowania organizmu, zna podstawowe przepisy minigier zespołowych i rekreacyjnych, rozumie potrzebę pomocy niepełnosprawnym kolegom, wie, jak zapobiegać chorobom, rozumie konieczność poddawania się szczepieniom ochronnym.

Język mniejszości narodowej

U c z e ń:

wie, że ludzie posługują się różnymi językami i aby się z nimi porozumieć, trzeba nauczyć się ich języka (motywacja do nauki języka obcego), rozróżnia znaczenie wyrazów o podobnym brzemieniu, rozpoznaje zwroty stosowane na co dzień i potrafi się nimi posługiwać, rozumie oraz reaguje werbalnie i niewerbalnie na proste polecenia, rozumie ogólny sens krótkich opowiadań i przedstawianych baśni także za pomocą obrazów i gestów, rozumie sens prostych dialogów w historyjkach obrazkowych (także w nagraniach audio i wideo), potrafi zadać pytania i udzielić odpowiedzi w ramach wyuczonych zwrotów oraz nazwać obiekty z otoczenia i opisać je, umie zaśpiewać piosenkę, wyrecytować wyliczankę, rymowankę i wierszyk, bierze udział w miniprzedstawieniach teatralnych, czyta ze zrozumieniem wyrazy i proste zdania, potrafi przepisać wyrazy i zdania, zapisać znany ze słuchu wyraz i proste zdanie,

potrafi aktywnie uczestniczyć w pracy zbiorowej, pracować w parach i indywidualnie,
w nauce potrafi korzystać ze słowników obrazkowych, książeczek, środków multimedialnych.

Przedsiębiorczość

U c z e ń:

rozwija swoją umiejętność pracy w grupie,
uświadamia sobie swoje mocne i słabe strony,
uczestniczy w różnorodnych przedsięwzięciach realizowanych samodzielnie lub pod kierunkiem nauczyciela,
zna charakter działania różnych przedsiębiorstw i instytucji,
zna podstawowe pojęcia prawne i ekonomiczne,
nawiązuje kontakty, dyskutuje,
planuje swoje działania i konsekwentnie dąży do celu, bierze odpowiedzialność za swoje decyzje,
podejmuje decyzje i rozwiązuje problemy,
jest elastyczny w działaniu,
w realizacji zadań sprawnie posługuje się narzędziem, jakim jest komputer.

Kryteria oceny i metody sprawdzania osiągnięć ucznia

„Ocenianiu podlegają zarówno osiągnięcia edukacyjne dziecka, jak i jego zachowanie. Ocenianie osiągnięć edukacyjnych i zachowania ucznia odbywa się w ramach oceniania wewnątrzszkolnego w oparciu o rozporządzenie MEN³⁸. Mając na uwadze dobro dziecka – jego indywidualny rozwój i predyspozycje – ocena szkolna będzie zróżnicowana i dostosowana do możliwości dziecka ze względu na jego potencjał intelektualny, poziom motywacji i wysiłek włożony w naukę oraz zmiany zachodzące w rozwoju dziecka.

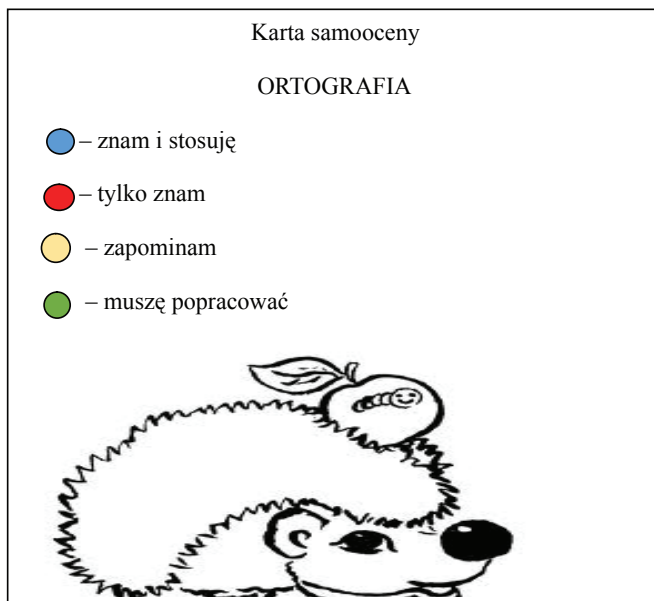
Ocenianie w klasach I–III ma formę oceny opisowej (semestralnej i na koniec roku szkolnego), natomiast forma oceny bieżącej/częstkowej należy do nauczyciela, i zależy od jego doświadczeń zawodowych oraz przyjętej w wewnątrzszkolnym systemie oceniania (WSO) praktyki.

Aktywność dziecka będzie pozytywnie skomentowana przez nauczyciela zarówno w formie ustnej, jak i pisemnej: nauczyciel będzie starał się

³⁸ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych, DzU 2007, nr 83, poz. 562 z późn. zm.

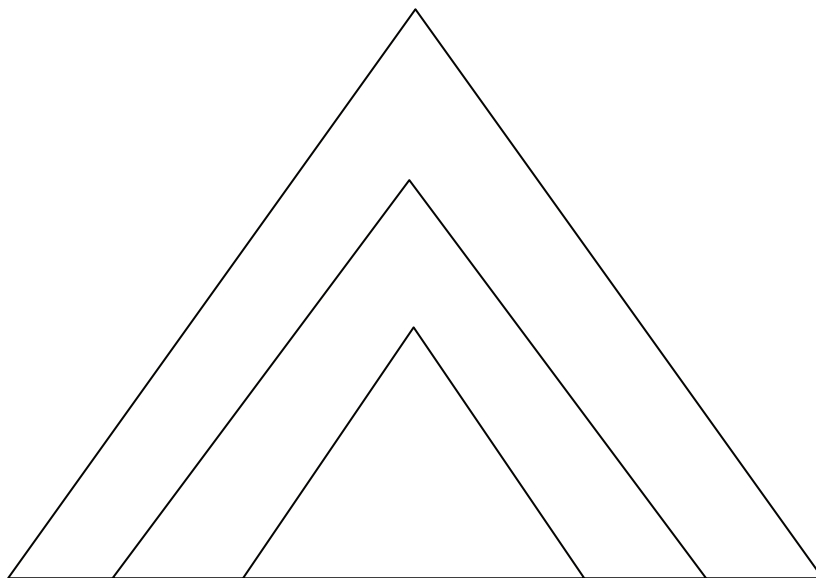
dostrzec w każdej aktywności dziecka plusey, pozytywne aspekty jego działalności. Niemniej nauczyciel wskaże, co uczeń (i w jaki sposób) może poprawić w swoim zachowaniu/swojej nauce.

Kształcenie umiejętności samooceny wymaga zaangażowania ucznia i nauczyciela, zakładając, że pierwszy chce wiedzieć, co naprawdę umie i co ma czynić dalej, drugi zmierza do obiektywnego oceniania i nie chce wywołać dysonansu demotywującego osobę ocenianą do dalszej pracy. Nauczyciel musi działać rozsądnie w każdej sytuacji dydaktycznej, w której odwołuje się do samooceny ucznia. Musi wiedzieć, jak postępować, kiedy uczeń ma zawyżoną samoocenę, a jak w sytuacji zaniżonej oceny samego siebie. „Samoocena staje się ważnym i jeszcze jednym źródłem informacji dla nauczyciela proponującego ze swojej strony ocenę tego samego zakresu osiągnięć ucznia [...], samoocena uczniów ma duży wpływ na skuteczność uczenia się i na pewno podnosi trafność oceny wiadomości i umiejętności uczniów”³⁹. Samoocena, ze względu na wiek i możliwości dzieci, szczególnie egocentryzm, jest trudna do przeprowadzenia, niemniej warto tę umiejętność kształcić i rozwijać. Sprzyjać temu będą odpowiednie formy samooceny proponowane uczniowi. Na tym etapie edukacyjnym atrakcyjne i zrozumiałe są formy rysunkowe. Oto kilka z nich:

³⁹ M. Michłowicz, Z. Starowniak, *Rola samooceny w ocenianiu osiągnięć ucznia w opinii wybranej grupy nauczycieli*, [w:] *Teraźniejszość i przyszłość oceniania szkolnego: XVI Konferencja Diagnostyki Edukacyjnej*, Toruń 22–24 października 2010 r., red. B. Niemierko, M.K. Szmigiel, Grupa Tomami, Toruń 2010, s. 208.

Oceniam samego siebie

- Jeżeli uważasz, że pracowałeś ładnie i wiesz wszystko o figurach geometrycznych, to zamaluj największy trójkąt.
- Jeżeli uważasz, że musisz jeszcze popracować, zamaluj mniejszy trójkąt.

Proponuje się wprowadzić formę samooceny ucznia oraz jednocześnie oceny nauczyciela – jako podsumowanie wiedzy i umiejętności dziecka po danym bloku tematycznym/ tygodniu pracy.

Przedstawiony przykładowy sposób odnosi się do klas I-III. Nauczyciel może dowolnie dostosować tabelę, zaznaczając tylko jedno zadanie na jeden dzień – w przykładzie przedstawiono plan tygodniowy.

Klasa I, imię i nazwisko dziecka

Zadanie	Wykonane w dniu					Uwagi
	Pon.	Wt.	Śr.	Czw.	Pt.	
Zadanie 1	☐	☐	☐	☐	☐	
Zadanie 2	☐	☐	☐	☐	☐	
Zadanie 3	☐	☐	☐	☐	☐	
Zadanie 4	☐	☐	☐	☐	☐	
Zadanie 5	☐	☐	☐	☐	☐	
Jak dziś się uczyłem?	☺	☺	☺	☺	☺	
	☹	☹	☹	☹	☹	
	☹	☹	☹	☹	☹	

Informacja nauczyciela / data

--

Klasa II, imię i nazwisko

Zadanie	Wykonane w dniu					Uwagi
	Pon.	Wt.	Śr.	Czw.	Pt.	
Zadanie 1	☐	☐	☐	☐	☐	
Zadanie 2	☐	☐	☐	☐	☐	
Zadanie 3	☐	☐	☐	☐	☐	
Zadanie 4	☐	☐	☐	☐	☐	
Zadanie 5	☐	☐	☐	☐	☐	
Jak dziś się uczyłem?	☺ ☹	☺ ☹	☺ ☹	☺ ☹	☺ ☹	

Informacja nauczyciela / data

--

Klasa III, imię i nazwisko

Zadanie	Wykonane w dniu					Uwagi
	Pon.	Wt.	Śr.	Czw.	Pt.	
Zadanie 1	☐	☐	☐	☐	☐	
Zadanie 2	☐	☐	☐	☐	☐	
Zadanie 3	☐	☐	☐	☐	☐	
Zadanie 4	☐	☐	☐	☐	☐	
Zadanie 5	☐	☐	☐	☐	☐	
1) Które z zadań podobało Ci się najbardziej? 2) Z którego rozwiązania zadania jesteś najbardziej zadowolony?						

Informacja nauczyciela / data

Wraz z podjęciem nauki szkolnej przez dziecko nauczyciel winien przeprowadzić – wybranym przez siebie narzędziem – diagnozę gotowości szkolnej pod kątem wiadomości, umiejętności, poziomu rozwoju emocjonalnego i fizycznego każdego dziecka; pozwoli ona nauczycielowi nie tylko poznać mocne i słabe strony dziecka, ale również wybrać takie metody i formy pracy, które przyniosą najwięcej korzyści i oczekiwane

postępy w edukacji uczniów (wzbogacenie wiadomości i umiejętności, oczekiwane zmiany w zachowaniu itp.).

Podstawową metodą w ocenianiu ucznia klasy I będzie obserwacja zachowań dziecka podczas zajęć szkolnych (w tym aktywności dziecka w wykonywaniu pracy zespołowej), poziom i zwiększenie umiejętności oraz zmian w tym zakresie, analiza prac dziecka (jego wytworów artystycznych, wypowiedzi ustnych, sposobu wykonania zadania) oraz testy (na koniec I semestru oraz na koniec roku szkolnego). Istotną pomocą nauczyciela w analizie postępów ucznia stanie się *portfolio*, w którym uczeń będzie zbierał swoje prace z poszczególnych edukacji.

Do metod oceniania w klasach II i III (prócz tych, które nauczyciel stosował w klasie I) dochodzą: analiza wypowiedzi pisemnych i sprawdziany bieżące.

Ze sposobami oceniania postępów dziecka i odpowiednimi zapisami w WSO zostaną zapoznani również rodzice dziecka: zarówno z wynikami diagnozy gotowości szkolnej, oceną bieżącą, jak i wynikającą z niej oceną semestralną/na koniec roku szkolnego, w indywidualnych rozmowach z nauczycielem z częstotliwością przyjętą w szkole.

Bibliografia

- Adamek I., *Podstawy edukacji wczesnoszkolnej*, „Impuls”, Kraków 1997.
- Adamek I., *Uczenie uczenia się – wspieranie edukacyjne ucznia*, [w:] *Wczesna edukacja dziecka wobec wyzwań współczesności*, red. I. Adamek, Z. Zbróg, Wydawnictwo Libron – Filip Lohner, Kraków 2011, s. 11–30.
- Ayres J., *Sensory Integration and Learning Disorders*, Western Psychological Services, 1973.
- Ayres J., *Sensory Integration and the Child*, Western Psychological Services, 1970.
- Bałachowicz J., *Styl podmiotowy w nauczaniu zintegrowanym*, „Forum Nauczycieli, Nauczania Zintegrowane” 2002, nr 1, s. 11–16.
- Barańska M., *Paluszkami tak i siak*, Harmonia, Gdańsk 2012.
- Bates J., Munday S., *Dzieci zdolne, ambitne i utalentowane*, Wydawnictwo K.E. Liber, Warszawa 2005.
- Bereźnicki F., *Dydaktyka kształcenia ogólnego*, „Implus”, Kraków 2001.
- Bieluga K., *Rozpoznawanie i stymulowanie cech inteligencji oraz myślenia twórczego w domu i szkole*, „Impuls”, Kraków 2009.
- Bloom B.S., *Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals*, (Ed.) Susan Fauer Company, Inc. 1956.
- Bogdanowicz M., *Metoda dobrego startu*, WSiP, Warszawa 1999.
- Bogdanowicz M., *Metoda dobrego startu w pracy z dzieckiem od 5 do 10 lat*, WSiP, Warszawa 1985.
- Bogdanowicz M., *Skala oceny skuteczności metody dobrego startu*, Harmonia, Gdynia 2006.
- Bogdanowicz M., Tomaszewska M., *Piosenki na literki. Podręcznik i kasety z nagraniami*, Elfax, Gdynia 2000.
- Bono E. de, *Myślenie lateralne. Idea na przekór schematom*, Onepress, Gliwice 2007.
- Bruner J.S., *Poza dostarczone informacje. Studia z psychologii poznawania*, PWN, Warszawa 1978.
- Cydzik Z., *Nauczanie matematyki w klasie pierwszej i drugiej szkoły podstawowej*, WSiP, Warszawa 1990.
- Dąbrowski M., *Pozwólmy dzieciom myśleć*, CKE, Warszawa 2008.
- Dąbrowski M., *Pozwólmy dzieciom działać*, CKE, Warszawa 2009.
- Dobrołowicz J., *Uczeń zdolny w szkole*, „Psychologia w szkole” 2004, nr 3, s. 95–105.
- Drzażdżewski S., *Przestrzeń nowoczesnej edukacji najmłodszych dzieci i uczniów*, „Meritum” 2013, nr 1, s. 2–4.
- Sowińska H., Michalak R., *Edukacja elementarna jako strategia zmian rozwojowych dziecka*, „Impuls”, Kraków 2004.

- Encyklopedia pedagogiczna*, red. W. Pomykało, Fundacja „Innowacja”, Warszawa 1993.
- Fisher R., *Uczymy jak się uczyć*, WSiP, Warszawa 1999.
- Frycie S., *Integracja w nauczaniu*, [w:] *Encyklopedia pedagogiczna*, red. W. Pomykało, Fundacja „Innowacja”, Warszawa 1997.
- Gardner H., *Inteligencje wielorakie. Nowe horyzonty w teorii i praktyce*, Laurum, Warszawa 2012.
- Gardner H., *Inteligencje wielorakie. Teoria w praktyce*, Poznań 2006.
- Gardner H., Kornhaber M.L., Wake W.K., *Inteligencje wielorakie, perspektywy*, WSiP, Warszawa 2001.
- Gloton R., Clero C., *Twórcza aktywność dziecka*, WSiP, Warszawa 1991.
- Gmosińska D., Woźniak V., *Inteligencje wielorakie w nauczaniu ortografii – 7 walek*, Wydawnictwo Harmonia, Gdańsk 2009.
- Gruszczyk-Kolczyńska E., *Dzieci ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się matematyki*, WSiP, Warszawa 1992.
- Hanisz J., *Układanie i rozwiązywanie zadań tekstowych metodą „kruszenia”*, „*Życie Szkoły*” 1990, nr 8, s. 387–393.
- Huryło L., Klus-Stańska D., Łojko M., *Paradygmaty współczesnej dydaktyki, „Impuls”*, Kraków 2009.
- Jakość edukacji. Różnorodne perspektywy*, red. G. Mazurkiewicz, UJ, Kraków 2012.
- Jankowski A., *Nauczanie w praktyce*, t. 1, CODN, Warszawa 2009.
- Jaroni E., *Dylematy integrowanej edukacji wczesnoszkolnej, „Impuls”*, Kraków 2008.
- Jąder M., *Efektywne i atrakcyjne metody pracy z dziećmi*, wyd. 2, „*Impuls*”, Kraków 2010.
- Kalinowska A., *Pozwólmy dzieciom działać. Mity i fakty o rozwijaniu myślenia matematycznego*, CKE, Warszawa 2000.
- Karaczewska J., Kwaśniewska M., *Dziecko sześćioletnie w szkole*, Wydawnictwa Pedagogiczne ZNP, Kielce 2009.
- Klim-Klimaszewska A., *Pedagogika przedszkolna*, wyd. 2, Polski Instytut Wydawniczy, Warszawa 2005.
- Klus-Stańska D., *Behawiorystyczne źródła myślenia o nauczaniu, czyli siedem grzechów głównych wczesnej edukacji*, [w:] *Wczesna edukacja. Między schematem a poszukiwaniem nowych ujęć teoretyczno-badawczych*, red. D. Klus-Stańska, E. Szatan, D. Bronk, Uniwersytet Gdański, Gdańsk 2006, s. 15–28.
- Klus-Stańska D., *Konstruowanie wiedzy w szkole*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn 2002.
- Klus-Stańska D., Szczepska-Pustkowska M., *Pedagogika wczesnoszkolna – dyskursy, problemy, rozwiązania*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2009.
- Komorowska H., *O programach prawie wszystko*, WSiP, Warszawa 1999.
- Kozielecki J., *Koniec wieku nieodpowiedzialności*, Warszawa 1995.
- Kruszewski K., *Zmiana i wiadomość. Perspektywa dydaktyki ogólnej*, PWN, Warszawa 1987.
- Krygowska Z., *Zarys dydaktyki matematyki*, cz. 1, wyd. 2, WSiP, Warszawa 1977.

- Kujawiński J., *Metody edukacji wczesnoszkolnej*, „Życie Szkoły” 1995, nr 1.
- Kuligowska K., *Doskonalenie lekcji*, WSiP, Warszawa 1984.
- Kwiatkowska M., Topińska Z., *Pedagogika przedszkolna*, WSiP, Warszawa 1978.
- Lackney, *Reimagining outdoor learning spaces Primary capital, co-design and educational transformation*, Futurelab innovation in education, Becta leading next generation learning, 2008.
- Lubomorska K., *Edukacja elementarna. Podstawy teoretyczne – wybrane zagadnienia*, CODN, Warszawa 2005.
- Maas V.F., *Uczenie się przez zmysły: wprowadzenie do teorii integracji sensorycznej*, wyd. 2, WSiP, Warszawa 2005.
- Majchrzak I., *Nazywanie świata, odmienna metoda czytania*, MAC Edukacja, Kielce 2005.
- Matyja M., Osińska A., Rejda K., Zawisza E., *Ocena rozwoju integracji sensomotorycznej u niemowląt w przebiegu usprawnienia neurorozwojowego*, „Neurologia Dziecięca”, 2006, vol. 15, nr 29, s. 27–34.
- Michalak R., Misiorna E., *Konteksty gotowości szkolnej*, „Impuls”, Kraków 2010.
- Michłowicz M., Starownik Z., *Rola samooceny w ocenianiu osiągnięć ucznia w opinii wybranej grupy nauczycieli*, [w:] *Teraźniejszość i przyszłość oceniania szkolnego: XVI Konferencja Diagnostyki Edukacyjnej*, Toruń, 22–24 października 2010 r., red. B. Niemierko, M.K. Szmigiel, Grupa Tomami, Toruń 2010, s. 108–217.
- Misiorna E., *Wspomaganie dziecka w tworzeniu zintegrowanego obrazu świata*, [w:] *Nowe stulecie dziecka*, red. D. Waloszek, Zielona Góra 2001.
- Muszyńska Ł., *Integralne nauczanie i wychowanie w klasach I–III*, PWN, Poznań 1974.
- Nowacki T.W., *Nowy słownik pedagogiki pracy*, WSP TWP, Warszawa 2000.
- Nowik J., *Edukacja matematyczna w kształceniu zintegrowanym: skrypt dla studentów kierunku Kształcenie wczesnoszkolne i wychowanie przedszkolne*, WSZ w Raciborzu, Racibórz 2009.
- O’Connor J., Seymour J., *NLP. Wprowadzenie do programowania neurolingwistycznego*, Zysk i S-ka, Poznań 1996.
- Oelszlaeger B., *Uczenie się uczniów klas początkowych*, [w:] *Wczesna edukacja dziecka wobec wyzwań współczesności*, red. I. Adamek, Z. Zbróg, Wydawnictwo Libron – Filip Lohner, Kraków 2011.
- Okoń W., *Słownik pedagogiczny*, PWN, Warszawa 1999.
- Okoń W., *Nowy słownik pedagogiczny*, Żak, Warszawa 2008.
- Piaget J., *Jak dziecko wyraża świat.*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2014.
- Plewka C., *Czym jest uczenie się? – rozważania teoretyczne*, [w:] *Uczymy się uczyć*, red. C. Plewka, M. Taraszkiewicz, TWP, Szczecin 2010.
- Pomykało W., *Encyklopedia pedagogiczna*, Warszawa 1993.
- Psychologia uczenia się*, red. Z. Włodarski, [t.] 2, wyd. 3, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1998.
- Skura M., Lisicki M., *Matematyka w działaniu. Program edukacji matematycznej w klasach I–III szkoły podstawowej*, WSiP, Warszawa 2011.

Skura M., Lisicki M., *Proste przepisy na szkolne sukcesy*, Nowa Era, Warszawa 2010.

Skura M., Lisicki M., *Za progiem. Kilka pytań o to, jak rozwija się dziecko i jaka jest rola nauczyciela w tym rozwoju*, ORE, Warszawa 2011.

Skuteczne metody pracy w szkole, red. M. Taraszkiewicz, Verlag Dashofer, Warszawa 2001.

Sokołowski S., *Rozwiązywanie zadań tekstowych*, „Życie Szkoły” 2004, nr 1.

Splitzer M., *Jak uczy się mózg*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2014.

Sterna D., Strzemieczny J., *Organizacja procesów edukacyjnych dla wspierania uczenia się*, [w:] *Jakość edukacji. Różnorodne perspektywy*, red. G. Mazurkiewicz, UJ, Kraków 2012.

Stucki E., *Metodyka nauczania matematyki w klasach niższych*, cz. 2, Wydawnictwo Uczelniane WSP w Bydgoszczy, Bydgoszcz 1993.

Szmidt K. J., *Trening kreatywności*, Wydawnictwo Helion, Gliwice 2013.

Taraszkiewicz M., *Jak uczyć lepiej? Czyli refleksyjny praktyk w działaniu*, CODN, Warszawa 1995.

Taraszkiewicz M., *Nauczanie wielozmysłowe*, WSiP, Warszawa 2010.

Taraszkiewicz M., Karpa A., *Jak wspierać zdolnego ucznia?* WSiP, Warszawa 2009

Taraszkiewicz M., Rose C., *Atlas efektywnego uczenia (się) nie tylko dla nauczycieli*, TL-CODN, Warszawa 2005.

Taraszkiewicz M., Redlisiak G., Bednarkowa W., Taraszkiewicz Z., *Metody wspierania rozwoju ucznia. Niezbędnik dyrektora*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2009.

Węglińska M., *Jak przygotować się do zajęć zintegrowanych*, „Impuls”, Kraków 2002.

Więckowski R., *Jak reformować edukację wczesnoszkolną?*, „Życie Szkoły” 1999, nr 6, s. 403–407.

Więckowski R., *Organizacja edukacji wczesnoszkolnej*, „Życie Szkoły” 1998, nr 6.

Włodarski Z., *Psychologia uczenia się*, Warszawa 1998.

Wygotski L., *Myślenie i mowa*, PWN, Warszawa 1989.

Wygotski L., *Narzędzie i znaki w rozwoju dziecka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006.

Wygotski L., *Wybrane prace psychologiczne*, PWN, Warszawa 1971.

Żylińska M., *Dlaczego neurodydaktyka?*, „Psychologia w Szkole” 2011, nr 3, s. 45–53.

Żylińska M., *Mózg idzie do szkoły i... się nudzi*, „Życie Szkoły” 2014, nr 5, s. 4–8.

M. Żylińska, *Neurodydaktyka, czyli nauczanie przyjazne mózgowi*, s. 2 [https://www.ore.edu.pl].

Żylińska M., *Neurodydaktyka. Nauczanie i uczenie się przyjazne mózgowi*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2013.

Żytko M., *Kształcenie zintegrowane. Problemy teorii i praktyki*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2002.

Żytko M., *Pisanie, żywy język dziecka*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2006.

Żytko M., *Pozwólmy dzieciom mówić i pisać, w kontekście badań umiejętności językowych trzecioklasistów*, Centralna Komisja Egzaminacyjna, Warszawa 2010.

Programy nauczania:

Kędra M., *Nowoczesna edukacja – szkoła w działaniu. Program nauczania dla edukacji wczesnoszkolnej*, 2011 [<http://www.bc.ore.edu.pl/Content/468/nowoczesna+edukacja+-+szkola+w+dzialaniu.program+nauczania+dla+edukacji+wczesnoszkolnej+%281%29.pdf>].

Skura M., Lisicki M., *Mniej mówcie, więcej działajcie. Program nauczania dla edukacji wczesnoszkolnej* [http://www.wom.edu.pl/szesciolatek/edukacja_wczesnoszkolna_szkura_lisicki.pdf].

Akty prawne:

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych, DzU 2007, nr 83, poz. 562 z późn. zm.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół, Dz.U. z 2012 r. poz. 977.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 maja 2014 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół, DzU, poz. 803.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 czerwca 2012 r. w sprawie dopuszczania do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników, Dz.U. z 2012 r. nr 0, poz. 752.

Podstawa programowa z komentarzami, t. 1: Edukacja przedszkolna i wczesnoszkolna, MEN.

Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2006/962/WE z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (Dz.U. L 394 z 30.12.2006).